

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DENİZ ULAŞTIRMA İŞLETME MÜHENDİSLİĞİ
ANABİLİM DALI
DENİZCİLİKTE EMNİYET, GÜVENLİK VE ÇEVRE YÖNETİMİ
PROGRAMI YÜKSEK LİSANS TEZİ

MESLEK SEÇİMİNDE KARIYER KARAR VERME
ZORLUKLARI: İZMİR İLİNDEKİ DENİZCİLİK
MESLEK LİSELERİ İLE DİĞER LİSELERDEKİ SON
SINIF ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Volkan FİDAN

Danışman
Prof. Dr. Selçuk NAS

İZMİR – 2019

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : VOLKAN FİDAN
Öğrenci No : 2013800515
Tez Başlığı : Meslek Seçiminde Kariyer Karar Verme Zorlukları: İzmir İlindeki Denizcilik Meslek Liseleri İle Diğer Liselerdeki Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma
Savunma Tarihi : 03/05/2019
Danışmanı : Prof.Dr.Selçuk NAS

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof.Dr.Selçuk NAS	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr.Öğr.Üyesi Barış KULEYİN	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr.Öğr.Üyesi Öner USLU	- Ege Üniversitesi	

VOLKAN FİDAN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği (✓) / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Meslek Seçiminde Kariyer Karar Verme Zorlukları: İzmir İlindeki Denizcilik Meslek Liseleri İle Diğer Liselerdeki Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

03.05.2019

Volkan FİDAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

MESLEK SEÇİMİNDE KARİYER KARAR VERME ZORLUKLARI: İZMİR İLİNDEKİ DENİZCİLİK MESLEK LİSELERİ İLE DİĞER LİSELERDEKİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Volkan FİDAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Anabilim Dalı

Denizcilikte Emniyet, Güvenlik ve Çevre Yönetimi Programı

Meslek seçimi bireyin hayatı boyunca aldığı en önemli kararlardan biridir. İnsanların yaptıkları seçimler hayatlarındaki diğer kararları da etkilemektedir. Bu seçimin öncelikle bireysel mutluluk ve sonrasında da dolaylı olarak toplum refahı üzerinde büyük etkileri bulunmaktadır.

Meslek seçimi genel anlamda geri dönüşü oldukça zor ve önemli bir karardır. Birey, hayatında önemli yer tutan bu seçimi yaparken çeşitli zorluklar yaşamaktadır. Bazı kişiler meslek seçimi konusunda yaşadıkları zorlukları rahat bir şekilde aşabilirken, bazıları ise üstesinden gelemeyerek kendileri için yanlış bir mesleğe yönelebilmektedirler. Kendi ilgi, yetenek ve değerlerini keşfetmiş ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda bir mesleğe yönelen bireyin mesleki karar verme konusunda zorluk yaşaması olası değildir.

Türkiye’de meslek seçimi ortaöğretimden yükseköğretime geçiş noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu konudaki zorlanmanın en yoğun şekilde ortaöğretim seviyesinde eğitim alan 12. sınıf öğrencileri tarafından yaşandığı düşünülmektedir. Özellikle meslek lisesi öğrencilerinin belli bir meslek dalında uzmanlaşma yönünde eğitim aldıkları düşünüldüğünde daha az zorlanmaları beklenmektedir.

Bu çalışmanın amacı, İzmir ilindeki denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi 12. sınıf öğrencileri ile diğer lise 12. sınıf öğrencileri arasındaki meslek seçimi konusunda yaşanan zorlanma düzeylerindeki farklılıkların

saptanması ve sebeplerinin ortaya konmasıdır. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin profil bilgilerine göre mesleki karar verme zorlanma düzeylerindeki farklılıkların incelenmesi hedeflenmiştir. Nicel araştırma yaklaşımı temelinde yapılan bu çalışmada tarama metodu uygulanmıştır. Veriler, orijinali Gati, Krauzs ve Osipow (1996) tarafından geliştirilen, Bacanlı (2008) ve Kesici, Hamarta ve Arslan (2007) tarafından lise öğrencilerine uygulanmak üzere Türkçe'ye uyarlanan Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği (MKVZÖ) kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın katılımcıları 2018–2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde İzmir ilinde bulunan Güzelbahçe İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Urla Hakan Çeken Anadolu Lisesi, Güzelbahçe 60.Yıl Anadolu Lisesi ve Konak Çınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi okullarında öğrenim görmekte olan 500 adet lise son sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Ölçek sonuçlarından elde edilen veriler, SPSS paket programı aracılığıyla, Mann Whitney U, ANOVA ve korelasyon testi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda mesleki karar verme konusunda denizcilik alanında eğitim alan 12. sınıf meslek lisesi öğrencilerinin, anadolu lisesi öğrencilerinden daha fazla zorlandıkları, genel olarak araştırmaya katılan öğrencilerin orta düzeyde zorlandıkları, meslek lisesi öğrencilerinin anadolu lisesi öğrencilerinden daha fazla zorlandıkları, kız ve erkek öğrencilerin aynı düzeyde zorlandıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Ailelerinin eğitim ve gelir seviyesi yükseldikçe öğrencilerin mesleki karar verme zorluk düzeylerinin düştüğü, meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin, mesleki kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerden daha az zorlandıkları ve öğrencilerin mesleki karara olan güvenleri arttıkça mesleki karar verme zorlanma düzeylerinin düştüğü sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meslek, Meslek Seçimi, Mesleki Karar Verme Zorlukları, Ortaöğretim Öğrencilerinin Mesleki Seçim Zorlukları Düzeyi, Denizcilik Mesleği

ABSTRACT

Master's Thesis

**CAREER DECISION-MAKING DIFFICULTIES IN PROFESSIONAL
CHOICE: A RESEARCH ON LAST YEAR STUDENTS OF MARITIME
VOCATIONAL HIGH SCHOOL AND THE OTHER HIGH SCHOOLS IN
IZMIR**

Volkan FİDAN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Marine Transportation Engineering

Maritime Safety, Security and Environmental Management Program

Choosing a profession is one of the most important decisions made by the individual throughout his or her life. The choices made by people affect other decisions in their lives. This choice has a great impact on individual happiness, and subsequently indirectly on community welfare.

The choice of profession generally is a very difficult and important decision to return. The individual has various difficulties in making this choice, which holds an important place in her or his life. Some people can easily overcome the difficulties they face in choosing a profession, while others cannot overcome it and can turn to an incorrect profession. It is not possible to have difficulty in career decision making for the individual who discovers his / her own interests, talents and values and tends to a profession in the direction of the needs of the society.

In Turkey, choice of profession are concentrated in the transition from secondary to higher education. It is thought that the difficulty in this subject is experienced mostly by the 12th grade students who are educated at the level of secondary education. In particular, vocational high school students are expected to have less difficulty when they are trained to specialize in a particular profession.

The aim of this study is to determine the differences in the career decision making difficulties between the 12th grade students of the maritime vocational high school and the other 12th grade students in İzmir. In addition, it is aimed to examine the differences in career decision making difficulties according to the profile information of the students participating in the study. In this research based on quantitative research approach, the method of scanning was applied. The data were collected using the Career Decision Making Difficulties Questionnaire (CDDQ) which was prepared by Gati, Krauz and Osipow (1996) and adapted to Turkish by Bacanlı (2008) and Kesici, Hamarta and Arslan (2007) to be applied to high school students. The participants of the study are 500 high school senior students who are educating at the schools of Güzelbahçe İMKB Vocational and Technical Anatolian High School, Urla Hakan Çeken Anatolian High School, Güzelbahçe 60.Yıl Anatolian High School and Konak Çınarlı Vocational and Technical High School. The data obtained from the scale results were analyzed by using Mann Whitney U, ANOVA and correlation test on SPSS package program.

As a result of the study, it has been concluded that maritime vocational high school students have more difficulties than anatolian high school students, the students participating in the study have medium difficulty level, vocational high school students have more difficulties than anatolian high school students, female and male students have same difficulty level in career decision making difficulties. It has been concluded that as the education and income levels of their families increased, the students' career decision-making difficulty levels decreased, the students who declared that they made a professional decision had less difficulty than the students who declared that they did not give their professional choice and the confidence level to their professional choice increased, students' career decision-making difficulties levels decreased.

Keywords: Profession, Professional Choice, Career Decision-Making Difficulties, The Level of Career Decision-Making Difficulties of High School Students, Maritime Profession

**MESLEK SEÇİMİNDE KARIYER KARAR VERME ZORLUKLARI: İZMİR
İLİNDEKİ ANADOLU LİSELERİ İLE MESLEK LİSELERİ SON SINIF
ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

İÇİNDEKİLER

TEZ/PROJE ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
EKLER LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR TARAMASI

1.1. MESLEK KAVRAMI	5
1.2. MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ	7
1.3. MESLEK SEÇİMİNDE YAŞANAN ZORLUKLAR	8
1.4. MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	11
1.5. MESLEK SEÇİMİYLE İLGİLİ KURAMLAR	14
1.5.1. Meslek Seçim Kuramları	14
1.5.2. Meslek Gelişim Kuramları	16
1.5.3. Meslek Karar Kuramları	18
1.5.4. Bilgiyi İşleme Kuramı	20
1.6. TÜRKİYE'DEKİ ORTAÖĞRETİM EĞİTİM SİSTEMİ	22
1.7. TÜRKİYE'DE MESLEK SEÇİMİ KONUSUNDA YAŞANAN ZORLUKLAR	25
1.7.1. Genel Zorluklar	25

1.7.2. Denizcilik Mesleğine Özgü Zorluklar	26
1.8. MESLEK SEÇİMİNDE YAŞANAN ZORLUKLAR İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	28

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. PROBLEMİN TANIMI VE ÖNEMİ	33
2.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	37
2.3. HİPOTEZLERİN GELİŞTİRİLMESİ	37
2.4. ARAŞTIRMANIN MODELİ	38
2.5. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	39
2.6. VERİ TOPLAMA ARACI	41
2.7. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	44
2.8. VERİ ANALİZ YÖNTEMLERİ	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. GRUBUN GENEL YAPISINA İLİŞKİN FREKANS VE YÜZDELER	47
3.2. ÖĞRENCİLERİN MESLEK SEÇİMİNDE YAŞADIKLARI ZORLUKLARA İLİŞKİN İFADELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	52
3.3. ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ KARAR VERME ZORLUKLARI DÜZEYLERİNE YÖNELİK BULGULAR	54
3.4. GRUBUN PROFİL BİLGİLERİNE GÖRE MESLEKİ KARAR VERME ZORLUĞU HİPOTEZ TESTİ SONUÇLARI	56
3.4.1. Eğitim Alanına Göre Mesleki Karar Verme Zorluğu Hipotez Testi Sonuçları	56
3.4.2. Cinsiyetlerine Göre Mesleki Karar Verme Zorluğu Hipotez Testi Sonuçları	59
3.4.3. Okul Türüne Göre Mesleki Karar Verme Zorluğu Hipotez Testi Sonuçları	62

3.4.4. Ebeveynlerinin Eğitim Seviyesine Göre Mesleki Karar Verme Zorluğu Hipotez Testi Sonuçları	64
3.4.5. Aile Gelir Durumuna Göre Yapılan Hipotez Testi Sonuçları	68
3.5. MESLEKİ KARARINI VERİP/VERMEDİĞİNE GÖRE YAPILAN HİPOTEZ TESTİ SONUÇLARI	71
3.6. ÖĞRENCİLERİN MESLEK SEÇİMİNE GÜVENME DÜZEYLERİ İLE MKVZÖ PUAN DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK HİPOTEZ TESTİ SONUÇLARI	74
3.7. ÖĞRENCİLERİN MESLEK SEÇİMİNDE ZORLANMA DÜZEYLERİ İLE MKVZÖ PUAN DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK HİPOTEZ TESTİ SONUÇLARI	78
SONUÇLAR	82
TARTIŞMA	92
ÖNERİLER	98
KAYNAKÇA	101
EKLER	

KISALTMALAR

MKVZÖ	Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği
CDDQ	Career Decision-Making Diffuculties Questionaire
SETAV	Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
BÖTE	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’deki Ortaöğretim Kurumlarının Eğitim Kademesine Göre Okul ve Öğrenci Sayıları	s.23
Tablo 2: Türkiye’deki Ortaöğretim Kurumlarının Özel ve Resmi Okul ve Öğrenci Sayıları	s.24
Tablo 3: İzmir ili Ortaöğretim Kurumlarının Eğitim Kademesine Göre Okul ve Öğrenci Sayıları	s.25
Tablo 4: Meslek Seçimi Konusunda Profil Bilgileri Göre Farklılıkların Araştırıldığı Çalışmalar	s.29
Tablo 5: Meslek Seçimi Konusunda Kültürel Farklılıkların Yaratacağı Değişimin Araştırıldığı Çalışmalar	s.32
Tablo 6: Meslek Seçimi Konusunda Kariyer Danışmanlığı Odaklı Yapılan Çalışmalar	s.33
Tablo 7: İzmir İli 12. Sınıf Ortaöğretim Öğrenci Sayıları	s.40
Tablo 8: Örneklem Sayıları	s.41
Tablo 9: Meslek Seçimi Konusunda Yapılan Başlıca Geliştirilen Veri Toplama Araçları	s.42
Tablo 10: Cinsiyetine Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	s.47
Tablo 11: Okul Türü Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	s.48
Tablo 12: Eğitim Aldığı Alan Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	s.49
Tablo 13: Öğrencilerin Ebeveynlerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	s.50
Tablo 14: Öğrencilerin Aile Gelir Düzeylerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	s.50
Tablo 15: Öğrencilerin Mesleki Karar Verme Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	s.51
Tablo 16: Öğrencilerin Mesleki Kararlarına Olan Güvenleri ve Zorlanma Düzeyleri	s.51
Tablo 17: MKVZÖ’deki İfadelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular	s.53
Tablo 18: Mesleki Karar Verme Zorlukları Düzeylerine Yönelik Bulgular	s.55

Tablo 19: Tablo 19: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Eğitim Alanı” Değişkenine Göre Anlamli Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları	s.58
Tablo 20: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Cinsiyet” Değişkenine Göre Anlamli Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Test Sonuçları	s.61
Tablo 21: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Okul Türü” Değişkenine Göre Anlamli Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçlarıs.63
Tablo 22: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına Babalarının Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Anlamli Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları	s.65
Tablo 23: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına Annelerinin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Anlamli Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları	s.67
Tablo 24: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına Aile Gelir Durumu Değişkenine Göre Anlamli Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları	s.70
Tablo 25: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına Mesleki Kararı Verip/Vermeme Değişkenine Göre Anlamli Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları	s.73
Tablo 26: Meslek Seçimini Yaptığını Beyan Eden Öğrencilerin Bu Seçimlerine Ne Derece Güvendiklerine Yönelik Bulgular	s.74
Tablo 27: Mesleki Seçimlerine Güvenme Düzeylerine Yönelik Bulgular	s.76

Tablo 28: Öğrencilerin Meslek Seçiminde Ne Derece Zorlandıklarına Yönelik Bulgular	s.78
Tablo 29: Mesleki Karar Verme Zorlukları Düzeylerine Yönelik Bulgular	s.80

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Mesleki Karar Verme Zorlukları Taksonomisi

s.11

Şekil 2: Araştırmanın Modeli

s.39

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Itamar Gati'den Alınan Anket Kullanım İzni	ek s.1
Ek 2: İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan Anket Uygulama İzni	ek s.2
Ek 3: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Alınan Anket Uygulama İzni	ek s.3

GİRİŞ

18. ve 19. yüzyıllarda buhar gücüyle çalışan makinelerin üretimde kullanılması ve yeni buluşların etkisi ile Avrupa'daki sermaye birikimi artmış ve bu süreç de Sanayi Devrimi olarak adlandırılmıştır. Kısa zamanda sanayi devrimi tüm dünyaya yayılmıştır. Sanayi Devrimi aynı zamanda dünya nüfusunda patlamaya neden olmuştur (Tarihi Olaylar, Erişim tarihi:29.05.2018). 1750'li yıllarda 725 milyon civarında olan dünya nüfusu, 1850 yılında yaklaşık 1 milyar 175 milyona, 1980 yılında 4 milyar 460 milyona ve 2001 yılında 6 milyar 100 milyona ulaşmıştır (Özsoy, 2005: 21). Nüfusta yaşanan bu artış toplumsal ve bireysel ihtiyaçların artmasına neden olmuştur.

Endüstri, insan hayatında tam anlamıyla bir devrime neden olmuştur. İnsan yaşamını, kavramları ve hayata dair pek çok olguyu değiştirmiştir. Köy yaşamında tarımla uğraşan yerli halk, sanayi alanında çalışmak üzere şehre akın etmiştir. Endüstri devriminden sonraki dönemlerde çalışma hayatı ve çalışma hayatındaki insan unsurunda değişimler meydana gelmiştir (Yıldız, 2001: 1). Dünya nüfusunda yaşanan hızlı artış ihtiyaçların artmasına ve artan ihtiyaçlar da meslek dallarının çeşitlenmesine sebep olmuştur. 20. yüzyılın son çeyreğinde teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler ve artan rekabet ortamı, toplumdaki bütün yapıları değişime zorlamıştır. Ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki yaşanan değişimler işin ve işgücünün niteliğini, işin örgütlenme sürecini, organizasyonların yapısını ve yönetim anlayışlarını derinden sarsmıştır (Aytekin, 2005: 55). Sanayi devriminin başlarında önemsiz bir sınıf olan işçi sınıfı 20. yüzyılın başlarında evrim geçirmiştir. Özellikle 1930'lu yıllarda ortaya konan davranışsal yönetim ve organizasyon teorileri ile iş yaşamındaki insan unsurunun önemi anlaşılmıştır (Koçel, 2013: 233). Çalışma ortamında elde edilmesi planlanan verimin, çalışanların mutluluğu ile doğru orantılı olduğu anlaşılmıştır. Bireyin mesleğini severek icra etmesi için istediği ve benimsediği bir meslek seçmesi gerektiği ve dolayısıyla mesleğinde mutlu olan birey sayesinde üretimde verimlilik ve toplumsal mutluluk artışının sağlanacağı ortaya çıkmıştır.

Kuzgun (2003), meslek kavramını, karşılığında para kazanmak için insanlara yararlı mal veya hizmet üretmek, belli bir eğitimle kazanılan, sistemli bilgi ve

becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bahsi geçen sistemli bilgi ve beceriye sahip olabilmek için insanlar, belirli bir eğitim sürecinden geçmektedirler. Bu eğitim sürecinin her noktasında kişinin yapacağı mesleğe dair aile bireyleri, öğretmenleri, arkadaşları ve toplum tarafından bireye yönlendirmeler yapılmaktadır (Vurucu, 2010: 4).

Meslek seçiminin, bir kişinin kiminle evleneceğini, dünya görüşünü, günlük yaşam biçimini ve alışkanlıklarını belli bir biçime sokan etkileri vardır (Çakır, 2004: 2). İnsanın, hayatına yön veren böylesine önemli bir kararı verirken hem kendi yeteneklerini hem de çağın gerekliliklerini göz önünde bulundurması ve dikkatli bir süzgeçten geçirdikten sonra nihai seçimini yapması gerekmektedir. Bireyin geleceğini etkileyen bu kararın, bireyin psikolojik durumu, sağlığı ve sosyal kabulü için hayat boyu sonuçları olabilir (Mann, Harmoni ve Power, 1989: 268). Her ne kadar bu kariyer kararını vermesi gereken bireylerin bazıları göreceli olarak kolay karar verse de, pek çok kişi de karar verme sürecinde veya öncesinde zorluklarla karşılaşmaktadır (Gati ve Saka, 2001: 331). Öğrencilerin, kendi özelliklerine göre ne tür bir meslek yapmaya daha elverişli olduklarına dair karar verme evresinde meydana gelen sorunlar, “mesleki karar verme zorlukları” şeklinde adlandırılmıştır (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996: 511).

Meslek seçimi, zaman içinde oluşan uzun bir süreçtir (Kepçeoğlu, 2004). Mesleki seçim olgunluğuna ulaşmış bir kişinin kendisine uygun bir seçim yapabilmesi için öncelikle kendi ilgi, yetenek, değer ve beklentilerini çok iyi saptamış olması gerekir (Başkal, 2009: 3). Bu süreç içinde meslek seçiminin hangi evrede yapıldığı tam olarak net değildir. Türkiye’de uygulanan eğitim sisteminde öğrenciler öğrenim süreçlerinin belirli noktalarında çeşitli sınavlara girmekte ve bu sınavlardan aldıkları sonuçlara göre seçimler yapmaktadırlar. Yaptıkları bu seçimler hayatlarının geri kalanına yön vermektedir. Ancak birey aldığı bu kararın önemini veya kendisi için ne ifade ettiğini, belirli bir olgunluğa erişmediyse anlayamayabilir. Verilen bu kararlar çoğu zaman geri dönüşü mümkün olmayan nitelikte olmaktadır. Dolayısıyla kendisine uygun olmayan bir mesleğe yönelen kişi, yaptığı seçimin yüksek olasılıkla geri dönüşü olmayacağından, yaptığı işten memnun olmayan mutsuz bir birey halini alacaktır.

Yeşilyaprak (1998), Mesleki seçim sürecini çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmasıyla başlayan ve yetişkinlikte meslek seçimine kadar süren uzun bir süreç olarak tanımlamıştır. Ancak bireyin bu sürecin herhangi bir noktasında aldığı geri dönüşü olmayan karar, onu istemediği ya da mutlu olamayacağı bir mesleğe doğru yönlendirebilmektedir. Toplumsal verimlilik ve refah seviyesine oldukça fazla etkisi olan bireylerin meslek seçiminde kişinin kendi potansiyelini keşfetmesi, gerçekçi ve doğru karar vermesi ülkeler açısından çok önemlidir (Vurucu, 2010: 34). Bireyleri toplumsal ihtiyaçlara göre kategorize etmek, ülkenin maddi ve manevi verimliliği ve kendi doyumunu açısından en doğru meslekte değerlendirmek adına meslek seçimi aşamasında uygulanacak testler ile potansiyeli ortaya koymak, gerçekçi ve doğru bir yönlendirme ile yönelime tabi tutmak zaruri bir gerekliliktir. Bu noktada ülkelerin kişileri yönlendirirken dünyanın gelecek perspektifini de doğru okuması gerekir. Hem bireylerin hem de ülkelerin meslek potansiyellerini değerlendirme sırasında sadece günümüz ihtiyaçlarını değil aynı zamanda gelecek ihtiyaçlarını ve muhtemel olasılıkları da göz önüne alması gerekmektedir. Bireyler, sırf ihtiyaç bulunduğu için mutlu olamayacağı bir mesleğe ya da sırf bireysel mutluluğu sağlama adına toplumun ihtiyacı olmayan bir mesleğe yönlendirilmemelidir. İnsanlar toplumsal ihtiyaçlar ve gelecekteki olası ihtiyaçlar doğrultusunda mutlu olabilecekleri veya kişiliklerinin uygun olduğu mesleklere yönlendirilmelidir (Başkal, 2009: 1).

Yapılan araştırmalara göre bireyler yaşamının ortalama % 70'ini işyerlerinde geçirdikleri saptanmıştır (Başkal, 2009: 4). Kuzgun (2001) bireylerin kendilerine uygun meslek seçmiş olmasını, işlerini severek ve isteyerek yapmalarını, kariyerlerinde ilerleme sağlamalarını, böylece, hem mutlu, hem de verimli olarak yaşamlarını sürdürmelerini sağlayacağı görüşünü savunmuştur. Toplumsal huzur bireylerin mutluluğu ile yükseleceğinden kişinin kendi ilgi, yetenek ve değerlerine uygun bir mesleğe yönelmesi sosyal bir gerekliliktir. Kuzgun (1989), bireyin hangi alanda ne düzeyde beceriye sahip olduğunu yetenek olarak: nasıl bir iş ortamında ne gibi işleri yapmaktan hoşlanacağını ilgi olarak ve mesleğinden ne gibi yararlar beklediğini değer olarak tanımlamıştır. Bireyin kendi ilgi alanlarını, yeteneklerini ve değerlerini keşfetmesi yönünde teşvik edilmesi ve gerekiyorsa yönlendirilmesi ile kariyer kararı verirken yaşaması muhtemel zorlukları yaşamasının önüne geçilebilir. Özsoy (2005), bireylerin fiziksel özelliklerinin, akademik özelliklerinin, eğitim

faaliyetlerinin, kişilik özelliklerinin ve sosyal şartlarının dikkate alınmasının önemini vurgulamıştır.

Mesleki seçimi bireyin bir anda verdiği bir karar değildir (Vurucu, 2010: 12). Bireyin hayatında yer alan bir süreçtir. Türkiye’de meslek seçimi lise eğitiminden yükseköğretime geçiş aşamasında yoğunlaşan bir olgu olarak algılanmaktadır. Ancak bireyin bu noktaya gelene kadar kendini keşfetme adına neler yaptığı, neler ortaya koyduğu ya da kendisi için olası gördüğü mesleklerin toplumsal boyutunu ne derece araştırdığı ve bildiği önemlidir. Meslek seçimini zorlaştıran unsur bireyin kendisiyle ve toplumla ilgili bilgi donanımına tam olarak sahip olmadan karar verme aşamasına gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Denizcilik mesleğinin istihdam olanaklarının geniş olmasının yanında, denizcilik mesleği, tehlikelere açık, ağır doğa koşulları altında, evden uzak icra edilen ve katı bir hiyerarşik yapıya sahip bir meslektir (Nas, 2005). Denizcilik mesleğinde gelirin yüksek olması öğrencilerin bu alana yönelmesini teşvik etmektedir. Ancak henüz 13-14 yaşlarında olan ortaokul mezunu bir öğrencinin denizcilik alanında eğitim almak için mesleki ve teknik bir liseye yönelmesi bahsi geçen zorlukların farkında olmadığından dolayı ileride mesleğine karşı isteksiz olmasına sebebiyet verebilmektedir. Her ne kadar denizcilik mesleğinin kazancının yüksek olması güdüleyici bir unsur olsa da, mesleğin zor yanları öğrencilerin geçmişte yapmış oldukları meslek seçimlerinden memnun olmamalarına sebep olmaktadır. Tüm bunların yanında Türkiye’deki meslekî ve teknik eğitimin gereklilik ve gerekse de nitelik olarak yeterli bir düzeyde olmaması (Binici ve Arı, 2004), birçok denizcilik meslek lisesi öğrencisinin denizcilik eğitimi almış olmalarına karşın bu alanda iş bulmalarını ya da yükseköğretime geçişlerini zorlaştırmaktadır. Tüm bu faktörler düşünüldüğünde denizcilik alanında eğitim alan öğrencilerin yaşadıkları ikilemler nedeniyle meslek seçimi konusunda diğer lise öğrencilerinden daha fazla zorlanacakları öngörülmektedir. Bu araştırma ile hem ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin meslek seçiminde yaşadıkları zorlanma düzeylerini hem de denizcilik alanında eğitim alan öğrenciler ile diğer lise öğrencileri arasındaki meslek seçiminde yaşanan zorluklar boyutundaki farklılıklar ve nedenleri üzerine yoğunlaşmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR TARAMASI

1.1. MESLEK KAVRAMI

Meslek kavramını Kuzgun (2003), karşılığında para kazanmak için insanlara yararlı mal veya hizmet üretmek, belli bir eğitimle kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinliklerin tümü olarak tanımlamıştır. Para kazanmak ya da kendisi için fayda sağlamak temel amaç gibi görünse de Yeşilyaprak (2010), kişinin sosyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesi ve doyumu konusunda da etkili olduğunu ifade ederken, Kuzgun (2001) kapasiteyi kullanma ve kendini (özünü) gerçekleştirme yolu olarak ifade etmiştir.

Mesleğini icra eden kişinin ürettiği mal ya da hizmetin niteliği de önemlidir. Yapılan işin meslek olarak ifade edilebilmesi için legal bir faaliyet sonucu meydana gelmesi gerekirken, Kuzgun (2003)'ün meslek kavramı tanımında belirttiği gibi fayda da sağlamalıdır.

Bireyin sahip olduğu meslek, bilgiye ya da beceriye dayalı olabilir. Bu noktada Kuzgun (2000), görülen eğitimin seviyesi, yapılan görevin niteliği ya da mesleğin sosyolojik ve ekonomik çıktıları değerlendirilerek uzman meslekler (professions) ya da beceriye dayalı meslekler (vocations) olarak farklılaştığını ifade etmiştir (aktaran Karaca, 2013: 10). Bilgi gerektiren (profession) ya da beceri gerektiren (vocation) meslek dallarında kişinin belirli bir eğitimden geçmesi gerekmektedir.

Kuzgun (1982)'e göre, birey bir meslek grubuna girmesiyle beraber, sosyal statü edinme ve kendini (özünü) gerçekleştirme aşamasına ulaşmaktadır. Hem maddi hem manevi olarak doyum sağlayan birey, topluma da fayda sağlayabilmektedir. Mesleklerin iç dinamikleri veya kuralları toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenir. Toplumun ihtiyacı olmayan bir dalda bilgi ya da hizmet üretmek bireyin tatmin olmasını sağlasa bile hobi olmanın ötesine geçemez. Birey sahip olduğu hobisini mesleği haline çevirebilir ancak toplumun oluşacak ürüne ihtiyaç duyması gerekir (Aytekin, 2005: 21).

Kuzgun (2003) meslek kavramının tarihsel başlangıcını bireyin belli bir alanda, başkaları için faydalı olabilecek ve kendi gereksiniminden fazla sayıda üretmesi ve kendisinin ihtiyaç duyduğu başka şeyleri takas yolu ile başkalarından elde etme çabası olarak tanımlamıştır. Modern endüstriden önceki dönemde meslek hayatı geleneksel sınırlar içinde kalmaktaydı. Bireyin meslek hayatı ile kendi özel hayatı arasındaki bağlar henüz kopmamıştı. Tarım kültürünün yoğun olduğu bu çağlarda gençlerin meslek eğitimi, içinde doğup büyüdüğü dar çevrede kendiliğinden oluşmaktaydı (Aytekin, 2005: 24). Endüstrileşme öncesinde feodal toplumlarda çocuklar yetişirken anne-babalarının çalışma ortamlarında büyür, güçleri oranında üretimde pay alır ve yetişkin oldukları zaman geniş aile birimi içinde kazandıkları becerilere dayanan daha karmaşık görevler üstlenerek, aile mesleğini devam ettirirlerdi. Çocuğun geleceğe hazırlanmasında aile, hem üretim, hem de eğitim birimiydi. Bu ortamda kazanılan beceriler nedeniyle farklı bir mesleğe yönelmek pek düşünülmezdi (Başkal, 2009: 12-13). Endüstri devriminden önce meslek dalları çok çeşitlenmediğinden birey meslek seçimi yaparken zorluk çekmemekteydi. Endüstri devrimiyle beraber dünya nüfusunun artışı toplumsal ihtiyaçları körüklemiştir.

Üretimin daha çok kol gücüne dayandığı emek-yoğun tarım toplumu, para, makine ve teçhizat gibi araçlarla üretimin yapıldığı sermaye-yoğun endüstri toplumu ve son olarak bilgi gücüne dayandığı için bilgi-yoğun post endüstriyel toplum şeklinde bir değişim gerçekleşmiştir (Aytekin, 2005: 24). Toplumun yapısında gelişen bu evrimler aynı zamanda meslek dallarına da yansıma yaratmıştır. Hem sayısal anlamda meslek dalları oldukça fazla artış göstermiştir hem de geçmişin gözde meslekleri günümüzde popüleritesini kaybetmiş ve onların yerine yeni popüler meslek dalları oluşmuştur. Özsoy (2005), sanayileşme sürecinin başlangıcı olarak kabul edilen 1850 yılında İngiltere’de sadece 431 çeşit meslek olduğu ve 1920 yılına gelindiğinde bu sayının 20 bine, günümüzde yaklaşık 45 bine ulaştığını ortaya koymuştur. Gelişen bilgi toplumu mesleklerin özelleşmesine ve dallanmasına yol açmıştır.

1.2. MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ

Kuzgun (2000), meslek seçimini bireyin kendisine açık olan meslekleri çeşitli özellikleriyle değerlendirip kendi ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda istenilen yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan birine yönelmeye karar vermesi olarak tanımlamıştır. Ayrıca meslek seçiminin bireyin hayatında vermiş olduğu en önemli kararlardan birisi olduğunu belirtirken, telafisinin oldukça zor, geri dönüşü çok defalar imkânsız, hassas olunması ve dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Günümüzde birçok meslek dalı olduğu düşünüldüğünde bireyin kendi ilgi, yetenek, değer ve beklentilerini doğru bir şekilde ortaya koyması gerekmektedir. Bireyin kendi isteğinin yanında, verdiği kararı yönlendiren bir unsurun da toplumun ihtiyaç ve beklentileridir. Hem bireysel hem de toplumsal bir uzlaşının sağlandığı meslek seçimi yapma birey açısından doğru ve gerçekçi bir seçim anlamına gelir.

Kişisel bir karar olarak algılanan meslek seçiminin aslında dolaylı olarak topluma etki eden yönleri de vardır. Bireyin seçtiği meslekte başarılı olması hem çalıştığı kuruma değer katarken hem de ürettiği ürünün kalitesini olumlu etkilemektedir. Böylece kişisel başarı toplumsal huzura katkı sağlarken, gereksinim duyulan insan gücünün boşa gitmemesi ve hatalı bir meslek seçimi ile topluma yük olunmaması sağlamış olur (Karaca, 2013: 15). Bireyler hayatlarının önemli derecede büyük bir kısmını işlerinde geçirmektedirler. İş yerinde yaşayacakları mutlulukların veya üzüntülerin hayatlarının iş haricinde kalan kısmını etkilemesi olasıdır. Toplumun maddi anlamda verimliliği ve manevi anlamda huzurlu olması toplumun en küçük ferdi olan bireyin mutluluğu ile bağlantılıdır (Vurucu, 2010: 12).

Toplumsal kalkınmanın sağlanması için milli eğitimin doğru bir şekilde planlanması şarttır. Milli eğitimin, “eğitim - insangücü - istihdam” ilişkisi “iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma” çerçevesinde değerlendirilmesi planlanmıştır. Bu bağlamda Türkiye’deki milli eğitim planlaması 14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 14. maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır:

“XI – Planlılık :

Madde 14 – Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim-insangücü-istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi

sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.” (Milli Eğitim Temel Kanunu, Erişim tarihi: 29.05.2018).

Yeşilyaprak (1998), meslek seçiminin bir anda verilen bir karar olmadığını belirtmektedir. Meslek seçim kuramcıları, bunu bir süreç olarak nitelemişlerdir. Eli Ginzberg ve arkadaşları (1951) çocukluktan ergenliğe, oradan da yetişkinliğe uzanan bir gelişim dönemi süreci olduğunu ileri sürmüşlerdir (aktaran Kıyak, 2006: 54). Super (1957), yaşamın ilk yıllarından başlayıp, sonuna kadar devam eden bir süreç olarak nitelemiştir (aktaran Vurucu, 2010: 18). Efiltili (1998), meslek seçiminin küçük yaşlarda başlayan bir olgu olduğunu belirtmiş ancak bireyin kendi ilgi, yetenek ve değerlerinin keşfetmesi yönünde ve toplumsal ihtiyaçların dikkate alınması yönünde doğru bir şekilde yönlendirilmemesi durumunda yapılan meslek seçimi tesadüflere bağlı kaldığını vurgulamıştır. İnsanların çocukluğunda bilinç kazanmaya başlamasıyla birlikte şekillenmeye başlayan ve belli süre içerisinde toplumun yönlendirmeleri ve kişinin kendini tanımasıyla birlikte olgunluğa erişen bir süreçtir.

Kuzgun (2000), meslek seçim aşamalarını ilk olarak mesleki yöneliş ile başlatır. Mesleki yöneliş, gerçek hayattaki sınırlamaları dikkate almaksızın bireyin en çok çalışmak istediği meslek düzeyidir. Mesleki yöneliş sonrasında meslek tercihi gelir. İlgi, toplumsal saygınlık ve kazanç gibi faktörlerin etkisiyle meslekleri istenilirlik açısından sıraya koymaktır. Meslek tercihini, meslek seçimi takip eder ve tercih edilen meslekler arasında, girme olasılığı en yüksek olana yönelmez. Son olarak mesleğe bağlanma gelir. Kişi girdiği mesleğin gereklerini tam anlamıyla yerine getirmeye başlamasıyla mesleğe bağlanmış olur. (aktaran Yıldız, 2001: 54). Birey için meslek seçimi böylesine uzun bir süreçte sonuçlanmaktadır. Bu sürecin hiçbir aşamasında bireyin yanlış yönlendirilmemesi toplumsal ve bireysel olarak çok büyük önem arz etmektedir.

1.3. MESLEK SEÇİMİNDE YAŞANAN ZORLUKLAR

Bireyin meslek seçimi, başarılı bir insan olmasını, günlük yaşamda etkileşim içinde olacağı kimseleri ve niteliklerini, ailenin gelirini ve yaşam koşullarını, eş seçimini, işinden alacağı hazzı kısacası hayattan doyum sağlayıp, mutlu olup olmamasını etkileyecek kadar önemli bir karardır (Tan, 1992). Kişi verdiği kararın

hayatında bu denli önemli bir yerde olduğunun bilincinde ise bu seçim onu psikolojik olarak zorlayacaktır.

İnsanların bazıları meslek seçimi yaparken zorluk yaşamazken, kimileri ise karar verirken bazı zorluklarla karşılaşmakta ve hatta bu zorlukların üstesinden gelmek için profesyonel bir mesleki danışmanlık hizmeti almaktadır (Gati, Saka ve Krauzs, 2001: 301). Meslek seçim noktasına ne kadar donanımlı gelinirse yaşanması muhtemel zorluklar en aza indirgenmiş olur. Donanımdan kasıt bireyin kendini tanıması ilgi, yetenek, değer ve ihtiyaçlarını doğru ve gerçekçi bir şekilde ortaya koyabilmesidir.

Meslek hayatı, modern endüstriden önceki tarım kültürüne dayanan çağda geleneksel sınırlar içinde ve özel hayatı arasındaki bağ henüz devam etmekteydi. Dolayısıyla meslek seçimi birey için bir problem değildir. Modern endüstri ile birlikte sosyo-ekonomik yapı tamamen evrim geçirmesi, bilim ve teknolojinin etkisiyle sanayi kuruluşlarının ortaya çıkması, bu kuruluşların da büyük kentleri yapısında değişime neden olması sonucunda toplumsal yaşam daha da karmaşıklaşmıştır. Bu süreçte meslek dallarında ciddi bir uzmanlaşma ve rasyonalizasyon zorunlu hale gelmiştir. Böylece endüstri öncesi dönemle karşılaştırıldığında, bireyler kendilerine uygun bir mesleğe yönelmek için birçok mesleki seçenekte ve zorlukla karşı karşıya kalmışlardır (Aytekin, 2005: 24-25).

Dünya nüfusunun artışı sosyo-ekonomik yapıyı etkileyen diğer bir unsur olmuştur. Nüfus artışı beraberinde ihtiyaçlarında artmasına sebep olarak meslek dallarının çeşitlenmesini tetiklemiştir. Eskiye nazaran mesleklerin sayısının artması ve karmaşıklaşması bu seçim mekanizmasını zorlayan bir etkidir. Meslek sayısının artışının yanında bireyin meslek seçimi konusunda sahip olduğu özgürlüğün de zorlayıcı bir etken olarak ortaya koymuştur (Kuzgun, 1982).

Kuzgun (1982), meslek seçimi sorununun, teknolojiye ilerlemiş, eğitim ve uzmanlaşmanın arttığı toplumlarda ortaya çıktığını ifade etmektedir (aktaran Aytekin, 2005: 26).

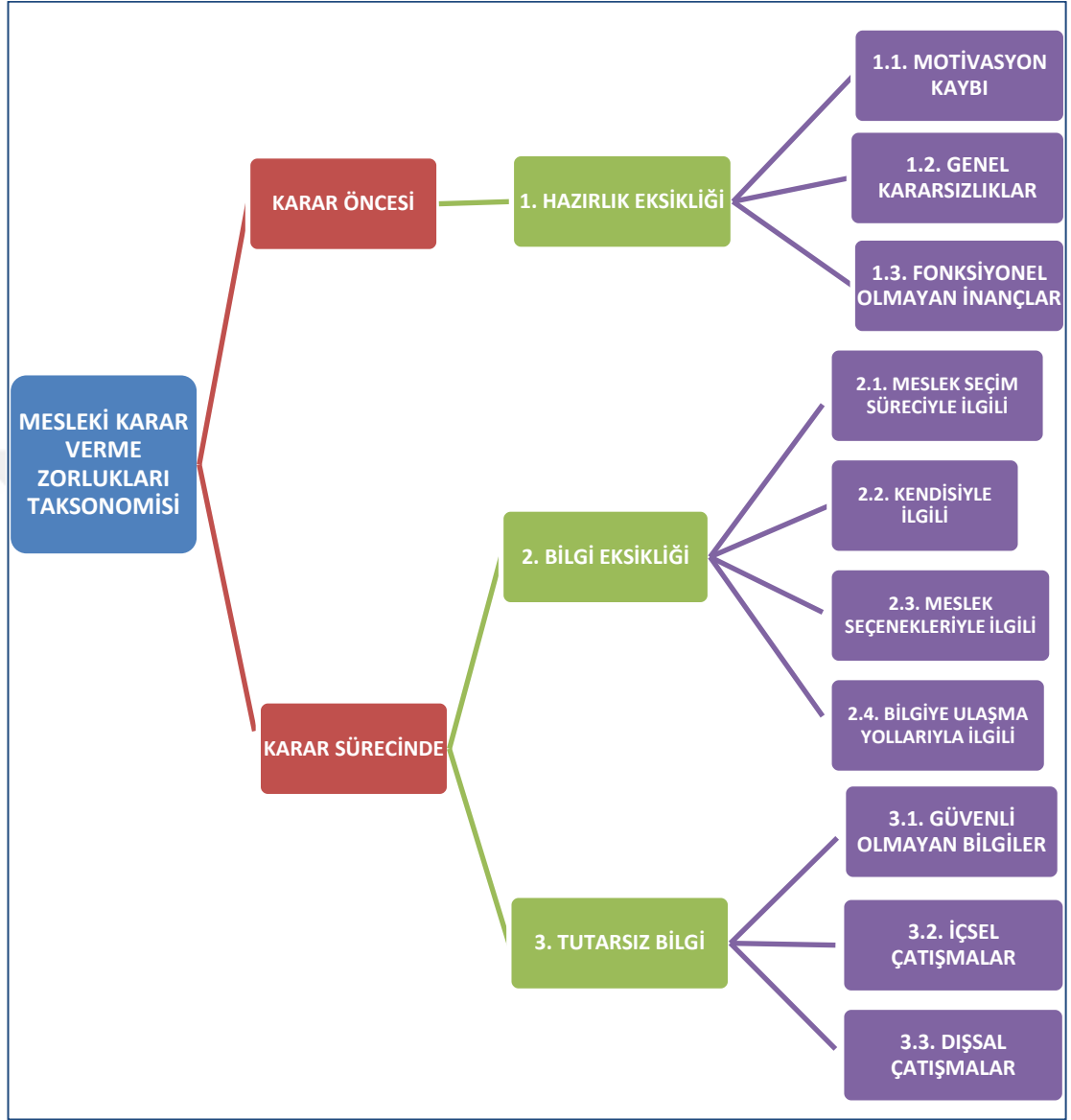
Kesici, Hamarta ve Arslan (2007)'a göre meslek seçiminin zorluğu hem mesleğin özelliklerini ile bireyin kişisel özelliklerinin örtüşmesi gerekliliğine, hem de meslek seçim kararına etki eden faktörlerin sayısı ve etki seviyelerinin birbirinden

farklı olmasına bağlıdır. Sürecin karmaşıklığı ve uzlaştırma gerektirmesi mesleki karar verme sürecini zorlaştırmaktadır.

Meslek seçiminde yaşanan zorlukların saptanmasına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde kültürel farklılıklar arası, kariyer danışmanlığı odaklı ve profil bilgilerine göre farklılıkları saptamasına yönelik üç perspektiften yaklaşıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda farklı kültürlere ait insanların meslek seçiminde ne tür zorluklar yaşadıkları, meslek seçim aşamasındaki bireyin kariyer danışmanlık hizmeti öncesi ve sonrası, yaşanan zorluklarda ne gibi farkların olduğu ve incelenen bireylerin profil bilgilerine (cinsiyet, okul türü, yaş, sınıf seviyesi vb.) göre çeşitli farklılıkların saptanması amaçlanmıştır.

Gati, Krausz ve Osipow (1996) mesleki karar vermede yaşanan zorlukların daha iyi anlaşılmasında önemli rol oynayan bilgiyi işleme ve karar teorileri üzerine temellendirdikleri “Mesleki Karar Verme Zorlukları Taksonomisi” geliştirmişlerdir. Taksonominin modeli Şekil 1’de görülmektedir. Taksonomide mesleki karar verme ihtiyacının farkında olan bir bireyin ideal mesleki karar verici olduğu ve ideal bir mesleki karar verme modelinden sapmaların ise zorlukları oluşturduğu üzerine temellendirilmiştir. Aynı zamanda bu bireyin doğru karar verme kapasitesine sahip olduğu ve mesleki karar vermeye istekli olduğu kabul edilmektedir. İdeal karar verici mesleki karar verme sürecinde herhangi bir sapma yaşarsa, bunun sebebi ya mesleki karar verme konusunda bireyi engelleyen ya da en iyi seçimden daha az iyiye neden olan birine yönelmesine sebep olan zorlukla ilgilidir. Mesleki karar verme taksonomisi üç ana ve on alt zorluk boyutundan oluşmaktadır. Meslek seçiminde yaşanan zorlukları öncelikle hazırlık ve seçim aşaması olarak iki sınıfa ayırmışlardır. Hazırlık aşamasında yaşanan zorlukları motivasyon kaybı, genel kararsızlıklar ve fonksiyonel olmayan bilgiler olarak üçe ayırmışlardır. Seçim sürecinde yaşanan zorlukları ise kendi içinde bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi olarak ikiye ayırmışlardır. Bilgi eksikliği boyutunda yaşanan zorlukları ise mesleki seçim süreciyle ilgili, kendisiyle ilgili, meslek seçenekleriyle ilgili ve bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği olarak dörde ayırmıştır. Son olarak tutarsız bilgiler boyutunda güvenli olmayan bilgiler, içsel ve dışsal çatışmalar olarak üçe ayırmışlardır. Oluşturulan bu taksonomi meslek seçiminde yaşanan zorlukları ana, alt ve toplam boyutta sorgulama ve saptama aracı olarak oldukça tatmin edici bulunmuştur.

Şekil 1: Mesleki Karar Verme Zorlukları Taksonomisi

Kaynak: Gati, Krauzs ve Osipow, 1996: 512

1.4. MESLEK SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Super (1957)'e göre meslek seçimini etkileyenler faktörler şu şekilde sıralanmıştır:

Biyolojik Etmenler: Cinsiyet, fiziksel özellikleri, engel durumu, v.b.

Sosyolojik Etmenler: Değerleri, ailesinin sosyal durumu ailesinin tutumu ve çevre ile etkileşimi.

Psikolojik ya da Kişisel Etmenler: Bireyin manevi ihtiyaçları, duyguları, tutumları, değerleri, ilgileri ve yetenekleri.

Ekonomik Etmenler: Ailenin ve yaşadığı toplumun ekonomik durumu, iş dünyasındaki teknolojik gelişmeler

Politik Etmenler: İş bulma olanakları, işsizlik oranları ve çeşitli eğitim programları ve fırsatları, v.b.

Şans ile ilgili Etmenler: Doğal afetler, savaşlar, çalışanları ve işverenleri etkileyen beklenmedik olaylar ve krizler, v.b. (aktaran Kepçeoğlu, 2004).

Kuzgun (2000), meslek seçim davranışının oluşması ve gelişmesi üzerinde psikolojik (yetenekler, ilgiler, değerler, ihtiyaçlar gibi) ve sosyal (sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet gibi) faktörlerin etkilerinin olduğunu belirtmiştir.

Bunları açıklayacak olursak: Yetenek, bireyin bir bilgi ve beceriyi edinmek için çevre ile etkileşimi sonucunda doğuştan sahip olduğu kapasitesini geliştirilmiş ve yeni öğrenmeler için hazır hale getirilmiş kısmını ifade eden bir kavramdır (Kuzgun, 2000). Birey yeteneklerini doğru ve gerçekçi bir şekilde keşfederse meslek seçimi konusunda doğru hedefe yönelebilir. Meslek seçimi yaparken kişinin o güne kadar edindiği yetenekleri göz önünde bulundurmasında fayda vardır. Her ne kadar yetenek geliştirilebilen bir kavram olsa da birey geliştirmeyi planladığı ya da hayal ettiği bir yetenek üzerinden meslek seçimi yapmaya kalkarsa yaptığı seçimi şansa bırakmış olacağından ileride mutsuz olması olasıdır.

Strong (1943) ilgiyi, bireyin bir kişiden, nesneden veya faaliyetten hoşlanıp hoşlanmama ya da kayıtsız kalma şeklindeki tepkisi olarak tanımlamıştır (aktaran Kuzgun, 2000). Özcan (1985) küçük yaşlardaki gençlerde ilgi alanlarının belirlenmesinin zor olduğunu ve ilgilerin yaşla birlikte yaşamı deneyimledikçe, eğitim düzeyi arttıkça değişebildiğini vurgulamıştır. Kuzgun (2009) ise bireyin ilgisinde en fazla değişme 15-20 yaşlar arasında olmakta, onu 20-25 yaş grubu izlemekte olduğunu savunmuştur. Bu yaş aralığı bireyin meslek seçimini yaptığı zamanlara denk gelmektedir.

Kişinin hayatı ile ilgili tercih yapması gereken durumlarda ona yol gösteren ilke ya da inançlar, değerler olarak tanımlanmaktadır. Bir konu ile ilgili öncelikler belirlenirken, değerler doğrultusunda belirlenmesi arzu edilir (Çınar, 2011: 7). Meslek değeri, bireyin mesleki faaliyetleri sonucunda beklenen doyum olarak

adlandırılır (Kuzgun, 1989). Birey için değerleri önemli bir yer tutsa da, ilk olarak ilgileri ve sonrasında yetenekleri meslek seçiminde daha fazla etkin rol oynamaktadır. İlgi ve yetenekler ile uyumlu bir meslek seçimi sonrası doyuma ulaşamamak, iş hayatındaki mutsuzluk anlamına gelir. İlgi, yetenek ve değer üçlüsü meslek seçiminde atlanmaması gereken kavramlardır. Kuzgun (2000), bireyin ilgisi ile yeteneği arasındaki ilişki hakkında bireyin bir alana ilişkin yeteneği zayıf ise, çevre desteği ile belli bir süre ilgi gelişse dahi bir süre sonra söneceğini ifade etmiştir.

Kuzgun (2000), insan davranışına yön veren ihtiyaçlar meslek seçiminde de rol aldığını vurgulamıştır. Birey mesleki olarak doyunluğa ulaşabilmek için ihtiyaçlarının karşılandığı bir meslekte tutunabilir. Bu noktada kişinin hem psikolojik hem de fiziksel olarak ihtiyaçlarının farkında olması ve o yönde hareket etmesi gerekir. Aslında insanoğlu genel olarak seçimlerini yaparken ihtiyaçlarını göz ardı edemez ve istemeden ya da isteyerek hayatına yön verirken ihtiyaçlarına göre karar verir. İhtiyaçlar yönünden bireyler arasında farklar vardır ve yine çeşitli ihtiyaçların bireyden bireye farklı derecelerde bulunduğunu gözlemekteyiz. Bu nedendir ki, aynı ihtiyaç insanları farklı seçimlere itebilmektedir.

Toplumda ekonomik ve eğitim düzeyleri birbirinden farklı sosyal sınıflar vardır. Bu sınıflar insanların benimsedikleri değer sistemlerini ve yaşam biçimlerini etkiler. Sosyal statüsü farklı aileler çocuklarını bile farklı şekilde yetiştirirler. Bireyin sosyal statüsü ve ekonomik durumu doğal olarak meslek seçimini de etkileyecektir. Sosyal statü ilgi, yetenek, değer ve ihtiyaçların şekillenmesinde en önemli faktörlerden birisi olacaktır. Birey kendisine uygun ve istendik olan meslekleri sıralarken geçmişten gelen sosyal statüsü çerçevesinde hayal kurabilecektir (Kuzgun, 1987).

Cinsiyet meslek seçiminde etkili olan diğer bir faktördür. Bir kimsenin hangi alandaki davranışları pekiştirilirse, eğitilirse ya da yönlendirilirse, o alanda ilgi, yetenek ve değerleri oluşacaktır. Küçüklüklerinden itibaren rahat ve özgür olmalarına olanak verilen erkek bireyler ile daima uyum ve itaatkar olması beklenen kadın bireyler arasında meslek seçimi konusundaki farklılıklar aslında toplumun dayatması niteliğindedir. Toplum bireylere cinsiyetlerine göre meslek kalıplar dayatmaktadır. Toplum içinde artık kanıksanmış erkek mesleği ve kadın mesleği

kavramları bulunmaktadır. Meslek yelpazesi içinde kadınlar daha küçük bir dilime yönelebilmektedirler. Bu yönüyle cinsiyet bireyin meslek seçiminde etkili olan bir faktör olarak halen yerini korumaktadır (Kuzgun,2000).

1.5. MESLEK SEÇİMİYLE İLGİLİ KURAMLAR

Seçim yapmak, seçmek fiilinden türemiş bir sözcük olup seçmek fiili “benzerleri arasında hoşça gidene seçip almak veya yararlanmak için ayırmak” anlamına gelmektedir. Gelişim ise gelişmek sözcüğünde türemiş bir sözcük olup “ilerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek” anlamına gelmektedir. Karar vermek ise “bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı” anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, Erişim tarihi: 31.01.2019)).

Seçim - gelişim - karar evreleri tam anlamıyla birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemeyecek, birbiri içinde gelişen süreçlerdir. Brown ve Brooks (1996) tarafından yapılan sınıflandırmaya göre meslek olgusuna ilişkin kuramlar meslek seçim, meslek gelişim ve meslek karar kuramları olarak sınıflandırılmıştır (aktaran Ayyıldız Potur, 2007).

1.5.1. Meslek Seçim Kuramları

1900’lü yılların başlarında Parson (1909) Mesleki Büro’da çeşitli meslek üyelerinin özellikleri ölçme araçları ile saptanmaya çalışılırken, aynı araçlarla bireylerin özellikleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu iki kaynaktan elde edilen veriler ile bireyler mesleklere yönlendiriliyordu (aktaran Kuzgun, 2011) . Farklar psikolojisi yaklaşımından faydalanan Parson, meslek seçimi konusunda öncülük etmiştir (aktaran Ayyıldız Potur, 2007). Farklar psikolojisinden yararlanarak oluşturulan özellik faktörü kuramı, Parson (1909)’un kurduğu mesleki bürodaki çalışmalara dayanır. Meslek üyelerinin ve bireylerin özelliklerinin ölçülmesi sonucu elde edilen veriler ile bireyler mesleklere yönlendirilmeye çalışılmıştır (aktaran Kuzgun, 2000).

Bireylerin kendine özgü özelliklere sahip olduğu temeline oturtulan özellik faktör yaklaşımı ayrıca her mesleğin de belli özelliklere sahip çalışanlara gereksinim duyduğunu savunmuştur. Bu nedenle bir meslek çeşidinin üyeleri, sahip oldukları

özellikler bakımından birbirlerine benzerler ve diğer mesleklerdeki bireylerden ayrılırlar. Meslek seçimini birey ile mesleği eşleştiren yalın bir süreç olarak ifade eder. Kişinin meslekte başarısının kişisel özellikleriyle meslek özelliklerinin örtüşmesine bağlar (Kuzgun, 2003).

Özellik faktör kuramı bireysel özelliklerin gelişmesinde çevresel etmenlerin etkisini önemsemediği, bireysel özelliklerle meslek özellikleri arasındaki eşleştirmeyi önemsemekle psikoloji biliminin sınırları içinde kalmıştır (Aytekin, 2005: 86). Ancak genel yaklaşım açısından Holland ve Super'in kuramlarına temel oluşturması yönüyle bir öncülük rolü üstlenmiştir (Yeşilyaprak, 1995: 44).

Holland (1959), kişilik dinamiği ile mesleklerin yürütüldüğü çevre veya mesleklerin gerektirdiği etkinlikler arasındaki ilişkiye dayandırdığı tipoloji kuramını ortaya koymuştur. Meslek seçimi kişiliğin bir mesleki etkinlik alanında yansımını bulmasıdır. Holland, 6 kişilik tipi (gerçekçi, araştırmacı, sosyal, girişimci, geleneksel, sanatçı) tanımlamıştır ve kişilerin bu tiplere uygun bir mesleğe yöneldiğini savunmuştur. (aktaran Çakır, 2003: 19). Holland'ın tanımladığı kişilik tipleri özellikle eğitim ve iş kurumları için kategorizasyonu sağlaması açısından oldukça faydalı olmuştur. Ancak buna karşın kişilerin kategorize edilmesi bazı araştırmacılar tarafından sınırlayıcı bir etken olarak görülmüştür (aktaran Yeşilyaprak, 1995: 46).

Holland (1950), kariyer karar verme ya da meslek seçimi konusunda yaşanan zorlukların ve kararsızlıkların, kişilik özellikleri ile meslek tercihi arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığı ortaya koymuştur (aktaran Osipow, 1999: 148). Holland, Gottfredson ve Power (1980) tarafından geliştirilen "Mesleki Seçimim (My Vocational Choice)" ölçeğinde 3 ana başlık altında inceleme yapılmıştır. mesleki kimlik (vocational identity) ile kişinin amacı, ilgi ve yetenekleri ortaya konmaya, mesleki bilgileri (occupational information) ile kişinin kariyer konusunda bilgi eksiklikleri saptanmaya ve kariyer engelleri (career barriers) bölümü ile kişinin kariyer seçimi sırasında karşısına çıkan engeller ve zorluklar saptanmaya çalışılmıştır (Osipow, 1999: 149; Holland, Gottfredson ve Power, 1980: 1192).

Holland kuramının 4 temel varsayımı vardır:

1. Birey, altı kişilik tipinden birine kategorize edilir.
2. Altı kişilik karşılığı olan altı tür meslek vardır.

3. İnsanlar beceri, yetenek, tutum ve değerlerini kullanmalarına olanak sağlayacak çevreleri ararlar.

4. Bireyin meslek seçimini davranışı, kişilik tipi ve çevresinin özellikleri arasındaki etkileşimi belirler (aktaran Yesilyaprak, 1998).

Psikanalistlere göre birey meslek seçimi yaparken, zevk ve gerçeklik ilkelerine dayandırır. Kişiyi geleceği düşünmeden anlık hazlara götüren davranışlara zevk ve kişinin dikkatini bu zevkin maliyetini ve süresini düşündürmeye iten ise gerçekliktir. Birey mesleğine karar verirken o andaki ve gelecekteki zevklerini hesaba katar (aktaran Kuzgun, 2000).

Roe (1956) gereksinim kuramında, yaşamın ilk yıllarında geçirilen yaşantılar ile yetenekler, ilgiler ve tutumlar arasındaki ilişki olduğunu ileri sürmüştür. Meslek seçme kararında psikolojik ihtiyaçların önemine değinirken anne-baba ilişkilerinde sağlanan doyumun, kişinin gelecekteki davranışlarını belirleyen, kişiyi yönlendirici iç uyarıcılar oluşturduğunu bunların da meslek seçiminde etkili olduğunu belirtmiştir. (aktaran Kuzgun, 2011).

Roe (1956) anne-baba tutumlarını çocuğun üzerine aşırı düşme, soğuk davranma ve kabul etme şeklinde üç boyutta incelenmektedir (aktaran Yesilyaprak, 1998). Çocuklukta geçirilen yaşantıların kişinin ihtiyaçlarını ve sonucunda genel yönelişini belirlediğini belirtmiştir (Kuzgun, 2000). Gereksinim kuramı, ev ortamı dışındaki çevresel etmenleri dikkate almadığından ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin meslek seçimini etkilediğini kanıtlayacak bulguların güçlüğü nedeniyle önemli katkılarına rağmen yeterli bir kuram olarak görülmemiştir (Yeşilyaprak, 1995: 45).

1.5.2. Meslek Gelişim Kuramları

Ginzberg ve arkadaşları (1951), meslek seçiminin, çocukluktan ergenliğe, oradan da yetişkinliğe uzanan ve bir anda gerçekleşen bir olay değil, bir gelişim dönemi süreci olduğunu ileri sürmüşlerdir. Temel olarak:

- 1- Meslek seçiminin bir süreç olduğunu,
- 2- Bu sürecin, büyük ölçüde, geri dönülmez olduğunu,
- 3- Seçim sürecinin daima bir uzlaşma gerektirdiğini savunmuşlardır.

(aktaran Bekleyiş, 2007: 14).

Meslek seçim sürecini aşağıdaki dönemlere ayırmıştır:

1-Hayal Dönemi (7-12 Yaş)

2-Deneme Dönemi (12-18 Yaş)

3- Gerçekçi Dönem (18-22 Yaş) (aktaran Kuzgun, 2000).

Bu kuram meslek seçimini bir gelişim süreci olarak gören ilk kuramdır. Çevresel faktörleri dikkate almasıyla güçlü olan kuram mesleki gelişim sürecini açıklayıcı olamaması ve konuyla ilgili kolaylaştırıcı çözümler sunamamış olması yönleriyle eleştirilmiştir (Osipow, 1968: 223)

Super (1957)'in gelişim ve öz kuramına göre birey meslek seçerken hayatının o anına kadar geliştirmiş olduğu ben kavramını, kendini algılama biçimini uygulamaya koymuş olmaktadır. Birey olgunlaştıkça kendi özü hakkındaki kavramları oturmaya başlar. Meslek gelişimini bir meslekte karar verme ve o alanda iş bulmadan ileri götürmüş, hayatın sonuna kadar devam eden gelişim süreci olarak incelemiştir. Bunlar:

1-Büyüme Dönemi (Doğumdan 14 yaşa kadar)

2-Araştırma Dönemi (14-24 Yaş)

3-Yerleşme Dönemi (25-44 Yaş)

4-Devam Ettirme Dönemi (45-64 Yaş)

5-Çöküntü Dönemi (65 Yaş ve sonrası) (aktaran Kuzgun, 2000).

Öz kavramı, insanın kendini görüş ve algılayış biçimi olarak tanımlanabilir. Yeni yaşantıların kazanılmasında aktif bir rol oynayan öz kavramı davranışın belirleyicilerinden biri haline gelmektedir. Bireyin davranışları, kendini ve çevresini yorumlayışına göre değişim göstermektedir. Super (1957), bu noktadan yola çıkarak meslek seçimi kişinin özüne ilişkin tasarımlarının mesleki terimler halinde ifade edilmesidir yorumunu yapmıştır. Kişinin meslek seçimini, çeşitli yaşam evreleri boyunca durmadan gelişen ve yenilenen öz kavramını belli bir ya da birkaç mesleğe yansıtmak suretiyle yaptığını ortaya koymuştur (aktaran Kuzgun, 2000).

İnsan hayatı boyunca çeşitli roller üstlenir, çeşitli etkinliklerinde yeteneklerini deneyerek saptar, başarılı olduklarını değerlendirir, çevresinin kendisi hakkındaki görüşlerini değerlendirir, bazı şeyleri iyi bir şekilde yaptığını fark eder ve bunlardan hoşnut olur. Bu noktalar arttıkça bazı alanlarda kendi başarılı görmeye

başlar ve kendisi hakkında yargıya varır. Kendisi hakkında oluşan tabloları birleştirir ve tutarlı bir öz kavramı oluşturur. Özüne ilişkin düşünce ve algıları ile tutarlı ve uygun olanları meslek olarak seçer (Kuzgun, 2011).

1970'li yıllarda Harren (1976) tarafından Kariyer Kararları Değerlendirmesi (Assessment of Career Decision Making). ölçeği geliştirirken Mesleki Seçimim ve Mesleki Kararsızlık Envanteri'nden farklı olarak Tiedeman ve O'Hara (1963) tarafından geliştirilen mesleki gelişim kuramından faydalanarak altyapısını oluşturmuştur (aktaran Osipow, 1999: 150). Tiedeman ve O'Hara'ya (1963) göre birey benliği ile ilgili sorunların üstesinden geldikçe oluşan genel bilişsel gelişim sürecine benzer bir kariyer gelişimi oluşturur. Kişinin özünün farkına varması ile başlayan ve yaşantılarını değerlendirme, geleceği planlama ve deneyimlerini belleğinde depolama gücüne eriştiği noktaya kadar devam eder (aktaran Kuzgun, 2009).

1.5.3. Meslek Karar Kuramları

Hilton (1962) meslek kararını güdüleyen faktörün bilişsel tutarsızlıkların varlığı olarak isimlendirmiştir. Kararın verileceğin zamanın yakın olması, olumsuz bir çevrede bulunma, meslek seçeneklerinin fazla olması, yeteneklerin yetersizliği, seçeneklerle ilgili aşırı bilgi, bilgilerin belirgin olmaması, seçeneklerin heterojen oluşu gibi faktörler bilişsel tutarsızlıkta artışa sebep olur (aktaran Kuzgun, 2000).

Hilton (1962) yaptığı çalışmalar sonucu 5 adet karar verme modeli ortaya koymuştur. Bunlar:

- Yükleme-eşleme modeli: Kişisel özelliklere en iyi karşılık veren mesleğin seçildiği
- Gereksinim azaltma modeli: Gereksinimlerin karşılandığı mesleğin seçildiği
- Olası kazanç modeli: Kazancı en üst düzeye çıkartan seçeneğin seçildiği
- Sosyal yapı modeli: Toplumsal düzenin bireye sağladığı hareketlilik ve sınırlamalar üzerinde durduğu
- Karmaşık bilgi işleme modeli: Bireyi pek çok seçenekle karşılaşan bir satranç oyuncusu gibi değerlendiren modellerdir.

Bireyin kendisi ve çevresiyle arasındaki çatışmanın azaltılması bu kuramın en önemli noktasıdır. (aktaran Vurucu, 2010: 22).

Gelatt (1962)'e göre meslek karar verme süreci üç ögeden oluşmaktadır. İlk basamakta yordayıcı sistem bulunmaktadır. Bu sistem, muhtemel seçim alanlarını, olası sonuçlarını ve sonuçların meydana gelme olasılıklarını kapsamaktadır. İkinci basamakta değer sistemi bulunmaktadır ve elde edilen sonuçlardan arzu edilenlere yönelmedir. Son basamak ise karardır. Kararın seçimi ve değerlendirilmesinden oluşur (aktaran Vurucu, 2010: 23). Gelatt bireyin karar verme sürecinde olabildiğince iyi, doğru ve ayrıntılı bilgiye ulaşması gerekliliğini vurgulamıştır (aktaran Kuzgun, 2000)

Bergland (1974), karar verme sürecini ise sıralı bir aşama şeklinde tanımlamıştır. Sorunun hissedilmesi, tanımlanması, seçeneklerin oluşturulması, seçenekler hakkında bilgi toplama, toplanan bilgilerin değerlendirilmesi, uygun seçeneğin seçilmesi ve sonucun değerlendirilmesi şeklinde aşamalandırmıştır. (aktaran Vurucu, 2010: 23)

Krumboltz ve arkadaşları, meslek gelişiminde sosyal öğrenme kuramına dayanan davranışsal bir yaklaşım ortaya koymuşlardır. Meslek tercihlerinin karar verme becerilerinin gelişiminde öğrenme yaşantıları, kazanılan ve genetik olarak gelen yetenekler, çevresel koşullar, ve görev yaklaşımı becerileri etki kaynaklarının karmaşık bir etkileşimi yer almaktadır. Öğrenme yaşantıları ve çevresel koşulların meslek seçiminde merkezi yer tuttuğunu ileri sürmüşlerdir. (aktaran AYTEKİN, 2005: 81).

Gottfredson (1981), meslek seçimi konusunda sosyolog ve psikologların farklı açılardan yaklaştıklarını fakat sadece bir tarafın açıklamalarının yeterli olmadığını saptamış ve bütünleştirici bir görüş olan daraltma ve uzlaşma kuramını oluşturmuştur. Meslek seçimini kişinin kendini sosyal düzen içinde bir yere yerleştirme girişim ve çabası olarak tanımlamıştır. Meslek seçiminde psikolojik özellikler önemli bir rol oynar ancak insanlar bir engel ile karşılaştıklarında sosyal kimliklerinin koruma uğruna bunlardan fedakarlık edebilir. Daraltma ve uzlaşma kuramında öz kavramı önemli bir yer tutar ancak kişinin kendisi ile ilgili olan bu öz algısı her zaman gerçekçi ve doğru olmayabilir (aktaran Kuzgun, 2000).

Toplumun meslekler için belirlediği kalıplaşmış yargılar ve imajlar, mesleğin bilişsel haritasını oluşturur. Birey daraltma süreci ile olumsuz seçeneklerin listeden çıkartır, uzlaşma ile olumlu olan ve istenilen seçenekler ile sosyo-ekonomik sınırlılıklar ve gerçeklerin bağdaşırılığını sağlar (Ayyıldız Potur, 2007: 17).

Osipow, Winer, Koschier ve Yanico (1976) tarafından geliştirilen Mesleki Kararsızlık Envanteri (Career Indecision Scale) bir kuram tabanına oturtulmamıştır ve üç teknik problemi mevcuttur. Çoklu alt ölçeklerin güvenilirlik ölçümü için yeterli madde bulunmaması, bazı öğelerin çok karmaşık olması ve çoklu faktör tanı göstergesi olarak kullanılamamasıdır. (Kelly ve Lee, 2002; 304). Ayrıca Mesleki Kararsızlık Envanteri tamamıyla ampirik bir yaklaşım ile oluşturulmuş bir enstrüman olarak değerlendirilmektedir (Osipow, 1999: 150).

Kariyer konusunda yeni bir yaklaşım 1990'lı yıllarda Chartrand, Robbins, Morrill ve Boogs (1990) tarafından Kariyer Faktörleri Envanteri (Career Factors Inventory) ve Jones (1989) tarafından Kariyer Karar Profili (Career Decision Profile) geliştirilmiştir. Bu ölçekler geliştirilirken kariyer kararının çok boyutlu bir karar olduğu mantığı üzerine oluşturulmuştur. Bu tip bir yaklaşım kariyer konusunda daha kesin çözümler oluşturulmasına ve kariyer konusunda danışmanlık yapanlara öncülük edilmesini sağlamıştır (aktaran Osipow, 1999: 150).

1.5.4. Bilgiyi İşleme Kuramı

Gati, Krausz ve Osipow (1996) tarafından geliştirilen Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği-MKVZÖ (Career Decision-Making Difficulties Questionary-CDDQ) üçüncü jenerasyon bir envanter geliştirme yaklaşımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ölçek karar verme ve bilgiyi işleme kuramlarına dayanarak ve teorik bir test taksonomisi olarak geliştirilmiştir. (Kelly ve Lee, 2002: 305). Davranışçı öğrenme kuramlarının bireyin öğrenmesi noktasında tıkanıdığı noktada öğrenenin kafasının içinde olup bitenlerle de yani içsel süreçlerle de ilgilenen bilişsel öğrenme kuramları ortaya çıkmıştır.

Bilgiyi işleme modeline göre kişinin duyuşsal belleğinden gelen bilgiler, kısa süreli bellekte zihinsel işlemlere sokulup anlamlandırılır ve buradan uzun süreli belleğe aktarılır. İyi öğrenilen ve doğru şekilde kodlanan bilgi uzun süreli bellekte

depolanır. Dikkat ve algı kısa süreli bellek ile uzun süreli bellek arasındaki bilgi geçişi açısından çok önem arz eder (Senemoğlu, 2005). Gati, Krauz ve Osipow MKVZÖ'ni geliştirirken bireyin karar verme sürecini ve bilgiyi işleme sürecini ön planda tutmuşlardır ve bu temelde bir taksonomi oluşturmuşlardır.

Gati, Krauzs ve Osipow (1996), kariyer kararlarına ilişkin dört tane özellik ortaya koymuşlardır. İlk olarak, kariyer alternatiflerinin sayısı fazla olabilir. İkincisi, kapsamlı bilgi her alternatif hakkında mevcuttur. Üçüncü olarak, her alternatif sadece birkaç yönü göz önünde bulundurarak oldukça açık bir şekilde tarif edilebilir. Dördüncü, hem karar vericinin hem de kariyer alternatiflerinin özellikleri hakkında belirsizliklerin varlığıdır. Kariyer karar verme zorluklarının tanımlanmasında teorik ve deneysel literatür ve meslek psikologların deneysel çıktılarından faydalanmışlardır. Bütün bu yaklaşımların sonucunda hiyerarşik bir taksonomi oluşmuştur.

Gati (2011), MKVZÖ taksonomisinin altında yatan varsayımları şu şekilde sıralamıştır:

1. İdeal bir kariyer karar verici olan kişi kariyer kararı verme ihtiyacının bilinmesi ve böyle bir karara varmak için istekli olması gerekmektedir. Ayrıca kişi kararı doğru bir şekilde yapabilmelidir. (yani, kendi kararlarıyla en uyumlu olan karara ulaşmak için sistematik bir süreç kullanarak)
2. İdeal kariyer karar vericisinden herhangi bir sapma, kariyer karar verme sürecini bozabilecek veya engelleyebilecek zorluklar doğurur.
3. Kariyer karar verme zorlukları, aşağıdakilere göre ayrı kategorilere ayrılabilir:
 - 3.1. Ortaya çıktıkları süre (kariyer karar verme sürecinde fiili katılım öncesi veya sonrasında)
 - 3.2. Zorluk kaynağı (bilişsel veya duyuşsal)
 - 3.3. Karardaki zorluğun etkisi (süreci engeller veya optimal karardan daha azına yol açar)
 - 3.4. Zorluğun üstesinden gelmek için gerekli müdahale türü
4. Kararsızlık tek bir güçlükten ya da zorlukların birleşiminden kaynaklanabilir.
5. Her bireyin zorlukları bir kategoriye veya birkaç kategoriye ait olabilir.

Kariyer kararlarında yaşanan zorluklar 1950'li yıllarda John Holland tarafından temelleri atılmış toplumsal ve bireysel bir sorundur. Bireyin meslek

seçimini yapması konusunda yapılan teorik ve deneysel çalışmaların artması sayesinde sorun üzerine yeni yaklaşımlar oluşturulmuştur. Gati, Krausz ve Osipow (1996) tarafından oluşturulan taksonomi, John Holland'ın attığı temellerin günümüze evrilmiş halini ortaya koymaktadır (Osipow, 1999: 153).

1.6. TÜRKİYE'DEKİ ORTAÖĞRETİM EĞİTİM SİSTEMİ

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk eğitim sistemi örgün ve yaygın olmak üzere iki bölümden oluşur (Pınar, 2016: 63). Örgün eğitim: okul öncesi, ilköğretim (ilkokul, ortaokul), ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarının çatısı altında verilen, aynı yaş grubundaki ve seviyedeki bireylere, belirlenen amaca göre hazırlanmış programlarla düzenli olarak yapılan eğitimidir. (Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-18, Erişim Tarihi:24.01.2019).

Ortaöğretim, ilköğretime sonrasında en az dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarında verilen eğitimidir (Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-18, Erişim Tarihi:24.01.2019). Ortaöğretim yapı olarak genel ortaöğretim ve mesleki ve teknik ortaöğretim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel ortaöğretim kurumları, öğrencilere genel kültür kazandırmanın yanı sıra, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda onları yükseköğretime ve geleceğe hazırlayan genel liselerdir. Genel ortaöğretim eğitimi veren kurumlar anadolu liseleri, fen liseleri, sosyal bilimler liseleri, anadolu öğretmen liseleri, spor liseleri, çok programlı liseler ve anadolu güzel sanatlar liselerinden oluşmaktadır. İş gücü yetiştirmekte olan ve öğrencileri iş alanlarına, yaşama ve yükseköğretime hazırlayan kurumlar ise mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarıdır (Pınar, 2016: 65-66).

Yükseköğretim kurumları, zorunlu ortaöğretimini tamamlayan öğrencileri ilgi, eğitim ve kabiliyetleri doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumdaki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek amacıyla ortaöğretime dayalı, en az iki yıllık yükseköğrenim veren eğitim kurumlarıdır. Yükseköğretim örgün eğitimin zorunlu olmayan bir basamağıdır. Yükseköğretim kurumları üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuarlar, meslek yüksekokulları ve

uygulama ve araştırma merkezleridir (Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-18, Erişim Tarihi:24.01.2019).

Türk eğitim sistemindeki sorunlara genel anlamda baktığımızda, karşımıza ilk Cumhuriyet döneminde oluşturulan eğitim politikalarının günümüz şartlarına göre revize edilmemiş olmasıdır. Dünya ülkelerinin çoğunda daha çok bilgi ve daha üstün teknoloji üretmek hedef olarak seçilmişken, ülkemizde gelişmiş ülkelerin özellikle Fransa ve ABD eğitim sistemlerinin model alındığı ve eğitim sistemimize kopyalanmaya çalışıldığı görülmektedir. Başka ülkelerde başarılı sağlamış eğitim modellerini kopyalamak, kendi kültürümüze uymadığından dolayı sistemin başarısızlığına sebep olmaktadır (Pınar, 2016: 68-69).

İdeolojik nedenlerle millî eğitim sistemine yapılan yapısal müdahaleler, eğitim sisteminde telafisi mümkün olmayan sorunlara yol açmıştır ve ayrıca bu değişimlerden direk etkilenen öğrencilere, velilere diğer paydaşlara yeterince danışılmadan, plansız ve programsız hareket edilmiştir (Gür ve Çelik, 2009: 12).

Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde eğitimi alan öğrencilerin sayıları aşağıdaki tablolarda ortaya konmuştur. Tablo 1’de Türkiye genelindeki genel ve mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim okul sayısını ve öğrenci sayıları verilmiştir. Türkiye genelinde genel orta öğretim kademesinde eğitim veren 5.717 okul ve bu okullarda toplam 3.074.642 öğrenci bulunmaktadır. Mesleki ve teknik ortaöğretim kademesinde toplam 4.461 okulda 1.987.282 öğrenci eğitim almaktadır. Bunlara ek olarak 1.605 okulda 627.503 öğrenci ise dini ortaöğretim kademesinde eğitim almaktadırlar (Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-18, Erişim Tarihi:24.01.2019).

Tablo 1: Türkiye’deki Ortaöğretim Kurumlarının Eğitim Kademesine göre Okul ve Öğrenci Sayıları

<u>Eğitim Kademesi</u>	<u>Okul Sayısı</u>	<u>Öğrenci Sayısı</u>		
		Toplam	Kadın	Erkek
Genel Ortaöğretim	5.717	3.074.642	1.486.137	1.588.505
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	4.461	1.987.282	870.053	1.117.229
Din Öğretimi	1.605	627.503	348.058	279.445
Toplam	11.783	5.689.427	2.704.248	2.985.179

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2017/18 (Yayınlanma: 07.09.2018)

Tablo 2’de Türkiye’deki Ortaöğretim Kurumlarının Özel ve Resmi Okul ve Öğrenci Sayıları verilmiştir. Bu noktada araştırmamızın evreninin oluşturan genel ortaöğretim kademesindeki 3.110 resmi eğitim kurumunda eğitim alan 1.533.087 öğrenci ve mesleki ve teknik ortaöğretim kademesindeki 4.077 resmi eğitim kurumunda eğitim alan 1.686.075 öğrenci bulunmaktadır (Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-18, Erişim Tarihi:24.01.2019).

Tablo 2: Türkiye’deki Ortaöğretim Kurumlarının Özel ve Resmi Okul ve Öğrenci Sayıları

<u>Eğitim Kademesi</u>		<u>Okul Sayısı</u>	<u>Öğrenci Sayısı</u>
Genel Ortaöğretim	Resmi	3.110	1.533.087
	Özel	2.606	450.725
	Açıköğretim	1	1.090.830
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	Resmi	4.077	1.686.075
	Özel	383	109.113
	Açıköğretim	1	192.094

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2017/18 (Yayınlanma: 07.09.2018)

Tablo 3’de İzmir ili Ortaöğretim Kurumlarının Eğitim Kademesine göre Okul ve Öğrenci Sayıları verilmiştir. İzmir ilinde genel ortaöğretim kademesinde toplam 270 okul olup bunların 132 tanesi resmidir ve mesleki ve teknik ortaöğretim kademesinde toplam 239 okul olup bunların 222 tanesi resmi kurumdur. İzmir ilinde genel ortaöğretim kademesinde eğitim alan 148.621 öğrenci ve mesleki ve teknik ortaöğretim kademesinde eğitim alan 114.181 öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 3: İzmir ili Ortaöğretim Kurumlarının Eğitim Kademesine göre Okul ve Öğrenci Sayıları

Eğitim Kademesi	Okul Sayısı		Öğrenci Sayısı		
			Toplam	Kadın	Erkek
Genel Ortaöğretim	270	Resmi: 132	71.872	40.092	31.780
		Özel: 138	20.933	10.051	10.882
Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	239	Resmi: 222	95.955	44.898	51.057
		Özel: 17	4.879	2.198	2.681
Toplam	509		193.639	97.239	96.400

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2017/18 (Yayınlanma: 07.09.2018)

Türkiye’de 2013-14 eğitim öğretim yılı rakamları ile lise düzeyinde denizcilik mesleğinin eğitimin verildiği 52 tane denizcilik meslek lisesi bulunmaktadır. Bu kurumlarda yine 2013-14 yılı rakamları ile 1412 adet öğrenci kontenjanı bulunmaktadır (Okulpdr, Erişim Tarihi:08.07.2014)

1.7. TÜRKİYE’DE MESLEK SEÇİMİ KONUSUNDA YAŞANAN ZORLUKLAR

Türkiye’de meslek seçimi konusunda yaşanan zorluklar genel ve denizcilik olmak üzere iki alt başlıkta açıklanmıştır.

1.7.1. Genel Zorluklar

Meslek seçimi konusunda karar verme aşamasında olan bireye danışmanlık hizmetinin verilmesi, ülke ekonomisinin kalkınmasına hizmet edecek üretken bireyi yetiştirmek için ilgi ve yeteneklerine uygun bir mesleği seçmesine yardımcı olacaktır Türkiye’de mesleki ve kariyer danışmanlığının tarihçesine bakıldığında 1950’li yıllarda Marshall Planı ile ülkemize gelen konunun uzmanları sayesinde başlangıç yapılmıştır. 1953-1975 yılları arasında öncü adımlar olarak nitelenen dönemde Amerika’da uygulanan ölçekler çeviri şeklinde uygulanmaya çalışılmış ve hatta kültürümüze özgü ölçek çalışmaları yapılmaya çalışılsa da yapılan birçok çalışma

yeterli sayıda uzman olmayışından dolayı kâğıt üzerinde kalmaktan öteye geçememiştir. 1976-1994 yılları arasında arayış dönemi olarak nitelenen bir geçiş dönemi yaşanmıştır. Bu dönemde meslek ve kariyer danışmanlığının önemi devlet tarafından anlaşılmaya başlanmış ve konu üzerine eğilen uzmanlar olmasına karşın sonraki döneme birikim yaratmanın ötesine geçilememiştir. 1995'den günümüze yaşanan ve gelişme dönemi olarak nitelenen dönemde konu üzerine uzman sayısında artış yaşanmıştır. Ayrıca küreselleşme, beraberinde yaşanan ekonomik krizler ve Avrupa Birliği ile gelişen ilişkiler işsizlik konusunda yaşanan sorunlar konusunda devleti önlemler almaya zorlamıştır. Tüm bu gelişmeler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitimin her noktasında mesleki rehberlik konusunda atılımlar yapılmasına ön ayak olmuştur (Yeşilyaprak, 2011: 9-12)

Türkiye'de yaşanan tüm bu gelişmelere karşın meslek seçimi ve mesleki danışmanlık konusunda halen ciddi sıkıntılar yaşanmaya devam etmektedir. Türkiye mesleki danışmanlık konusunda uzman sayısının azlığı, konu hakkında eğitim veren akademisyen sayısının azlığı, uzman sayılarının okullara ve bölgelere göre dengesiz dağılımları, danışman başına düşen öğrenci sayısının Avrupa standartlarının oldukça altında olması ve meslek seçimine bir süreç olarak bakmaktan çok ortaöğretimden yükseköğretime geçiş odaklı çalışıldığından dolayı sorunlar ve aksaklıklar halen günümüzde devam etmektedir (Yeşilyaprak, 2011: 13-15 ; Akkök, 2006).

Bireyin yaşamındaki en önemli seçimlerden biri olan meslek seçimi, ortaöğretim düzeyine gelmiş öğrenciler için önemi artmaya başlamaktadır. Bu dönem meslek ile ilgili verecekleri karar açısından çok kritik bir dönemdir (Ürün, 2010: 11). Özellikle ortaöğretimin sonuna doğru, meslek seçimi öğrenciler üzerinde daha yoğun bir baskı oluşturmaktadır (Kuzgun, 2001).

1.7.2. Denizcilik Mesleğine Özgü Zorluklar

Ortaöğretim düzeyinde denizcilik alanında eğitim veren kurumlarda gemi yöneticiliği (güverte zabitliği), gemi elektroniği ve haberleşme zabitliği, makine zabitliği, yat kaptanlığı, balıkçı gemisi kaptanlığı, su ürünleri üretimi ve gemi yapımı bölümlerinde eğitimler verilmektedir. Gemi yöneticiliği bölümünde eğitim gören öğrenciler 500 grosston büyüklüğüne kadar olan ulusal ve uluslararası gemilerde

zabit olarak görev alırken; gemi yapımı bölümü mezunları ise gemi inşa sektörünün çeşitli dallarında ara eleman olarak çalışabilmektedirler (meslekliyesi.net, Erişim tarihi:15.04.2019).

Denizcilik mesleği tanımı altında toplanan bu meslek dalları gerek çalışma ortamı gerekse şartları itibarıyla zorlu şartlarda icra edilen mesleklerdir. Türkiye, jeopolitik konumu sayesinde limancılık açısından çok büyük avantajlara sahip bir ülkedir (Kaya, 2008). Bu avantaj denizcilik sektörüne dair istihdam potansiyeli yaratmaktadır. Denizcilik mesleğinin istihdam olanaklarının bu denli geniş olmasının yanında, denizcilik mesleği, tehlikelere açık, ağır doğa koşulları altında, evden uzak icra edilen ve katı bir hiyerarşik yapıya sahip bir meslektir (Nas, 2005). Hem denizlerde çalışan zabitler açısından hem de tersanelerde çalışan gemi inşa sektörü çalışanları açısından fiziksel ve mental olarak zorlayıcı birçok unsur barındırmaktadır. Tüm bu zorlayıcı etkenlerin yanında bireylerin denizcilik mesleğine yönelmesini güdüleyen en önemli faktörün, gelirin yüksekliği olduğu öngörülmektedir. Tam bu noktada bireyin denizcilik mesleğine yönelirken, mesleğin hangi koşullarını bildiği ve bunlardan hangilerini ne derecede göz önüne aldığı önem kazanmaktadır.

Meslek liselerini seçen öğrenciler aslında akranlarından dört yıl önce büyük oranda zorunlu olarak ortaöğretim eğitimlerini seçtikleri alanda yapmak üzere meslek liselerine yönelmektedirler (Fidan ve Nas, 2013). Yaptıkları seçimin büyük oranda zorunlu olmasının nedeni herhangi bir Anadolu ya da fen lisesine yerleşemeyen öğrencilerin son çare olarak yönelim göstermesinden kaynaklıdır. Birey bir kariyer planlaması yaptığında ilk başta beklentisi geliri iyi bir işe girme yönünde eğilim gösterir (Aldemir vd., 2001). Ortaokuldan mezun ve Anadolu ya da fen liselerine yerleşememiş olan öğrenciler, gelirin yüksek olması özelliği nedeniyle denizcilik alanını tercihleri arasında ön plana çıkardıkları öngörülmektedir. Ancak ortaöğretim hayatı boyunca denizcilik mesleğinin fiziksel ve mental zorlu şartlarını gerek yaşayarak gerekse mesleği icra edenlerden öğrendiklerinde, geçmişte yaptıkları seçimlerinden memnuniyetsizlik duyabilmektedirler. Yaşanan bu memnuniyetsizliğin öğrencileri meslek seçimi konusunda denizcilik mesleğine devam edip etmeme konusunda ikilemlere soktuğu öngörülmektedir.

Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerini meslek seçimi konusunda zorlayacak diğer bir faktör ise yaşadıkları ikilemden kurtulmak istemeleri

durumunda aldıkları eğitimin nitelik olarak yetersiz olması nedeniyle (Sönmez, 2008) başka bir mesleğe yönelme konusunda zorlanacakları ve büyük oranda yükseköğretime geçişte akranları ile yarışacak bilgi birikimine sahip olmamaları olarak öngörülmektedir.

1.8. MESLEK SEÇİMİNDE YAŞANAN ZORLUKLAR İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Meslek seçiminde yaşanan zorluklar ile ilgili çalışmalar incelendiğinde çalışmayı yapan kişilerin konuya üç farklı perspektiften bakma eğiliminde olduğu saptanmıştır. Bu bakış açıları şu şekildedir:

- Öğrencilerin profil bilgilerine göre meslek seçimlerinde yaşadıkları zorlukları saptamaya yönelik çalışmalar. (bkz. Tablo 4)
- Kültürel farklılıkların öğrencilerin meslek seçimlerine üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar. (bkz. Tablo 5)
- Meslek seçimi konusuna kariyer danışmanlığı odaklı bakan çalışmalar. Bu çalışmalar kariyer danışmanlığının öğrenciler üzerinde yarattığı farklılıkları saptamaya yönelik çalışmalardır. (bkz. Tablo 6)

Tablo 4: Meslek Seçimi Konusunda Profil Bilgileri Göre Farklılıkların Araştırıldığı Çalışmalar

Çalışmayı Yapan	Çalışmanın Adı	Örneklem Bilgisi	Veri Kullanım Aracı	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Gati ve Saka (2001)	High School Students' Career-Related Decision-Making Difficulties	1843 adet lise öğrencisi (lise 9, lise 10 ve askeri kariyer kararı vermiş lise 11)	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	Sınıf farklılıklarının mesleki karar verme zorlukları üzerine etkisini saptamak.	Erkeklerin dış çatışmalarda ve fonksiyonel olmayan inançlarda kızlardan daha fazla zorluk yaşadığını saptanmışlardır. Öğrencilerin, aile ve arkadaşlar ve internet gibi kendileri için kolayca erişilebilecek destek türlerinden yardım almaya, kariyer danışmanları, çevrimiçi anketler gibi faydalı olduğu kanıtlananlardan daha fazla yatkın oldukları sonucuna ulaşmışlardır.
Albion ve Fogarty (2002)	Factors Influencing Career Decision Making in Adolescents and Adults	121 lise öğrencisi (78 kadın, 43 erkek - ort. Yaş 15.92 yıl) ve 127 yetişkin (86 kadın, 41 erkek - ort. Yaş 33.44 yıl) olmak üzere iki farklı yaş grubuna uygulamışlardır.	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	MKVZÖ'nin her iki gruba uygunluğunu ve aralarındaki farklılıkları saptamak.	-Modelin her iki gruba da uyduğu, farklı yaştaki insanlar tarafından ortak bir zorluk modelinin yaşandığını -Yaşı büyük olanların gençlere oranla tüm MKVZÖ alt ölçeklerinde daha az zorluk yaşadıkları sonuçlarına ulaşmışlardır.
Başkal (2009)	Anadolu, Fen Ve Genel Liselerde Eğitim Alan Son Sınıf Öğrencilerinin Bir Üst Öğrenime Geçişte Meslek Seçimi İle İlgili Yaşadıkları Kaygıların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Muğla İli Örneği)	1024 adet Anadolu, Fen ve Genel Lise Son Sınıf Öğrencisi	Kaygı Ölçeği (Başkal, 2009)	Öğrencilerin meslek seçiminde yaşadıkları kaygı düzeylerini ve profil değişkenlerine göre anlamlı farklılıkları saptamak.	-Kız öğrencilerin mesleki kaygılarının daha yüksek olduğunu, -Anadolu ve fen lisesi öğrencilerinin genel liselere göre mesleki kaygı düzeyinin daha düşük olduğunu, -Ekonomik düzeyi düşük öğrencilerin mesleki kaygılarının yüksek olduğunu -Ebeveynlerin eğitim düzeyi düştükçe öğrencilerdeki mesleki kaygının arttığı sonuçlarına varmıştır.

Tablo 4: Meslek Seçimi Konusunda Profil Bilgileri Göre Farklılıkların Araştırıldığı Çalışmalar (Devamı)

Çalışmayı Yapan	Çalışmanın Adı	Örneklem Bilgisi	Veri Kullanım Aracı	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Bacanlı (2012)	Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların İlişkisi	188 (119 kız ve 69 erkek) ortaöğretim dokuzuncu sınıf öğrencisi	Meslek Seçimi İçin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği (Erdem, 2006) ve MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların mesleki karar verme zorluklarını yordayıp yordamadığını ve mesleki karar verme zorluklarını profil değişkenlerine, algılanan akademik başarı düzeyine, meslek seçimi kararın verme ve vermeme durumlarına göre karşılaştırmayı amaçlamıştır	- Akılcı olmayan inançların ve dışsal çatışmalar boyutu tek başına mesleki karar verme zorluklarının en anlamlı yordayıcısı olduğu, -Erkek öğrencilerin kızlardan daha çok zorlandıklarını, -Meslek kararını vermeyen öğrencilerin, kararını veren öğrencilerden daha çok zorlandıkları, -Akademik başarısını kötü algılayan öğrencilerin, iyi algılayan öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonuçlarına ulaşmıştır.
Bacanlı, Eşici ve Özünlü (2013)	Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi	1760 adet ortaöğretim öğrencisi	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	Öğrencilerin meslek seçiminde yaşadıkları zorlukların profil değişkenlerine göre, karar verip vermeme durumlarına ve güven düzeylerine göre anlamlı farklılıkları saptamak.	-Kızların mesleki karar verme zorluk düzeylerinin erkeklerinkinden anlamlı olarak düşük olduğu, -Kız lise öğrencilerinin sınıf düzeyi arttıkça mesleki karar verme zorluk düzeylerinin erkek öğrencilere göre anlamlı şekilde azaldığı, -Sosyo ekonomik düzey ve kararın önem derecesi yükseldikçe öğrencilerin mesleki karar verme zorluk düzeylerinin düştüğü, -Meslek kararını vermiş öğrencilerin mesleki karar verme zorluklarının kararını vermemiş öğrencilerinkinden anlamlı olarak düşük olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır

Tablo 4: Meslek Seçimi Konusunda Profil Bilgileri Göre Farklılıkların Araştırıldığı Çalışmalar (Devamı)

Çalışmayı Yapan	Çalışmanın Adı	Örneklem Bilgisi	Veri Kullanım Aracı	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Karaca (2013)	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Zorluklarının Farklı Değişkenlerce İncelenmesi (Dokuz Eylül ve Ege Üniversiteleri Örneği)	275 adet BÖTE yükseköğretim öğrencisi	MKVZÖ(Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	BÖTE öğrencileri özelinde yükseköğretim öğrencilerinin mesleki karar verme zorluklarının hangi değişkenlere göre farklılık yarattığını saptamak.	-BÖTE öğrencilerinin meslek seçiminde yüksek seviyede genel kararsızlık yaşadıkları, -Meslek seçimi konusunda fonksiyonel olmayan inanca sahip oldukları ortaya çıkmıştır. -Üniversite eğitimi süresince öğrencilerin mesleki rehberlik ihtiyacı duyduğu ve bu ihtiyacın ve dışsal çatışmalar alt faktöründe zorlanmalarına sebep olduğu sonucuna ulaşımlardır.

Tablo 5: Meslek Seçimi Konusunda Kültürel Farklılıkların Yaratacağı Değişimin Araştırıldığı Çalışmalar

Çalışmayı Yapan	Çalışmanın Adı	Örneklem Bilgisi	Veri Kullanım Aracı	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Mau (2001)	Assessing Career Decision-Making Difficulties: A Cross-Cultural Study	Amerikan ve Tayvanlı üniversite öğrencileri	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	Amerikan ve Tayvan kültüründe eğitim alan üniversite öğrencilerinin mesleki karar verme zorlukları konusunda farklılıklarını ortaya koymak.	Amerika öğrencileri ile karşılaştırıldığında, Tayvanlı öğrenciler kariyer karar vermede daha fazla zorluk çektikleri ve kariyer karar vermede daha kararsız olma eğiliminde oldukları sonucuna ulaşmıştır.
Mau (2004)	Cultural Dimensions of Career Decision-Making Difficulties	ABD okullarındaki Beyaz, Afrika, İspanyol ve Asya Amerikan lise ve üniversite öğrencileri	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	Aynı yerde eğitim gören farklı kültürler arası mesleki karar verme zorlukları farklılıklarını saptamak.	-Aşyalı Amerikalı öğrencilerin kariyer karar vermelerinde diğer gruplara göre çok daha fazla zorluk algıladıklarını, Beyaz Amerikalı öğrencilerin ise en az zorluk yaşadıklarını saptamıştır.
Hijazi, Tatar ve Gati (2004)	Career Decision-Making Difficulties Among Israeli and Palestinian Arab High-School Seniors	1613 adet 12. Sınıf öğrencisi (Doğu Kudüs'te okuyan Araplar- Batı Şeria'da okuyan Filistinliler ve İsraili öğrenciler)	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	Araştırmanın yapıldığı üç konum arasındaki eğitim alan öğrenciler arasındaki mesleki karar verme zorluklarına dair farklılıkları saptamak.	-Üç konum arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. -Ana kategorideki Hazırlık Eksikliği ve dört ölçekte cinsiyet farklılıkları tespit edildi (motivasyon eksikliği, genel kararsızlık, bilgiye ulaşma yoluyla ilgili bilgi eksikliği ve dış çatışmalar).
Zhou ve Santos (2007)	Career decision-making difficulties of British and Chinese international university students	109 İngiliz ve 86 Çinli Üniversite öğrencisi	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	Öğrencilerin yaşadığı kariyer karar verme zorluklarındaki kültürel, toplumsal cinsiyet farklılıklarını saptamak.	-Genel kariyer kararlarında önemli kültürel farklılıklar göstermediğini ve Çinli katılımcıların kültürlerarası uyumunun kariyer karar vermedeki zorluklarıyla ilişkili olmadığını, -Erkek katılımcılar genellikle kariyerdeki kadın katılımcılardan daha az zorluk yaşadıklarını saptamışlardır.

Tablo 6: Meslek Seçimi Konusunda Kariyer Danışmanlığı Odaklı Yapılan Çalışmalar

Çalışmayı Yapan	Çalışmanın Adı	Örneklem Bilgisi	Veri Kullanım Aracı	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Gati, Saka ve Krausz (2001)	Should I use a computer-assisted career guidance system? It depends on where your career decisionmaking difficulties lie	417 bilgisayar destekli kariyer danışmanlığı alan öğrenci	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	Bilgisayar destekli kariyer danışmanlığı alan öğrencilerin mesleki karar verme zorluklarındaki değişimleri saptamak.	-Meslek kararı verme aşamasının başında olan gençlerin en fazla zorluk yaşadığını ve meslek kararı verme aşamasında olan gençlerin ise en az zorluk yaşadıklarını saptamışlardır. -Bilgisayar destekli danışmanlığı kullandıktan sonra MKVZÖ'nin 10 zorluk kategorisinden 7'sinde anlamlı şekilde bir azalma saptamışlardır. Bu azalma en fazla bilgi eksikliği zorluk kategorisinde bulunmuştur. Dış çalışmalar zorluk kategorisinde ise azalma en az olmuştur.
Fouad ve diğerleri(2006)	Need, Awareness, and Use of Career Services for College Students	694 üniversite öğrencisi	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996) ve Kariyer Araştırma Öz-yeterliliği Ölçeği (Solberg ve diğerleri, 1994)	Öğrencilerin psikolojik olarak sıkıntılı olup olmadıklarını ya da kariyer hizmetlerine ihtiyaç duyup duymadıklarını, kampüs danışmanlığı ve kariyer hizmetlerinin sunduğu hizmetlerin farkında olup olmadıklarını ve son olarak da bu hizmetleri kullanıp kullanmadıklarını göstermek için kariyer kararlarında zorluk çekip çekmediklerini incelemiştir.	Öğrencilerin kariyer kararları ve psikolojik sıkıntılar konusunda zorluk yaşadıkları ve öğrencilerin yaklaşık yarısının kariyer hizmetlerinin farkında olduğunu, ancak daha azının bu hizmetleri kullandığını göstermiştir. Kararsız öğrenciler için psikolojik stres ile kariyerle ilgili değişkenler arasında ilişkiler saptamışlardır.

Tablo 6: Meslek Seçimi Konusunda Kariyer Danışmanlığı Odaklı Yapılan Çalışmalar (Devamı)

Kesici (2007)	Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Baba Tutumlarının Ve Rehberlik İhtiyaçlarının Mesleki Karar Verme Zorluklarını Yordaması	518 adet ortaöğretim öğrencisi	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996), Ana-Baba Tutumu Envanteri (Kuzgun ve Eldeklioğlu, 2005) ve Rehberlik İhtiyacını Belirleme Formu (Erkan, 1997)	Ortaöğretim öğrencilerinin anne baba tutumları ve rehberlik ihtiyaçlarının mesleki karar verme zorluklarının önemli bir yordayıcısı olup olmadığını saptamaktır	-Ortaöğretim öğrencilerinin kişisel ve mesleki rehberlik ihtiyacını mesleki karar verme zorluklarının önemli bir yordayıcısı olarak bulmuştur. - Mesleki karar verme zorlukları ile aile tutumları ile arasında bir ilişki bulunamamıştır.
Doğan ve Kuzgun (2008)	Bilgi Verici Danışmanlık Programının Üniversiteye Giriş Sınavı Ve Üniversite Eğitimine İlişkin Yanlış İnançlara Etkisi	143 ortaöğretim öğrencisi	Üniversite Sınavına ve Eğitimine Yönelik Yanlış İnanç Ölçeği (Doğan, 2008)	Bilgi verici danışmanlık hizmetleri ile öğrencilerin sahip olduğu yanlış inançlarda ne gibi etkiler yarattığını saptamak.	Öğrencilere uygulanan danışmanlık programının, onların üniversite sınavına ve eğitime ilişkin yanlış inançlarını azaltmada olumlu yönde etkili olduğunu ortaya koymuşlardır.
Fouad, Cotter ve Kantamneni (2009)	The Effectiveness of a Career Decision-Making Course	73 üniversiteye hazırlık kursuna giden öğrenci (% 65,6 kadın,% 34,4 erkek, ortalama yaş 18,56)	MKVZÖ (Gati, Krauzs ve Osipow, 1996)	Araştırma ile kariyer karar verme güvenini arttırmak ve kariyer araştırmasını kolaylaştırmak için tasarlanmış bir üniversite kariyer kursunun etkinliğini incelemiştir.	Kursun tamamlanmasının ardından öğrencilerin mesleki karar verme zorluklarının azaldığını, kariyer öz yeterliliklerinin arttığını ve engel algılarının değişmediğini saptamışlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. PROBLEMİN TANIMI VE ÖNEMİ

Meslek seçimi ya da kariyer kararının verilmesi bireylerin hayatlarına dair verdikleri önemli kararlardan biridir. Birey verdiği karar ile hayatının o noktadan sonraki kısmına da yön vermiş olur. İkametgah, medeni durum, sosyal etkinlikler gibi kişinin hayatında önemli yer tutan diğer kararlar da bireyin yapacağı meslek seçimine göre şekillenir.

Meslek seçiminin bireysel boyutunun yanında ayrıca toplumsal boyutu da oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Meslek seçimi sonucunda mutluluğa ulaşan birey toplum refahının sağlanmasını da sağlar. Ayrıca yaptığı meslekte mutlu olan birey daha verimli olması ile toplumsal verimliliğine de katkıda bulunur.

Meslek seçimi konusunun toplumsal bir problem haline gelmesindeki en önemli etken dünya nüfusunun artışı ve buna bağlı olarak toplumsal ihtiyaçların ve meslek dallarının artmasıdır. Bireyin önünde seçim yapabileceği birçok seçenek olması bir avantaj gibi gözükse de, aslında doğru ve kendine uygun bir seçim yapma konusunda zorluklar oluşmasına neden olmaktadır.

Meslek seçimi konusunda geçmişten günümüze çalışan kuramcılar bu seçimi bir süreç olarak görmüşlerdir. Bireyin kariyeri konusunda bir gelişim içinde olduğu ve bu kararı belli bir süre içinde olgunlaştırdığı varsayılmıştır.

Türkiye’de ise meslek seçimi lise eğitiminden yükseköğretime geçiş aşamasında yoğunlaşmaktadır. Bu aşamada birey seçtiği üniversite ile büyük oranda mesleğini de seçmiş olmaktadır. Bireyin meslek seçimi yaparken yaşayacağı zorluklar bu aşamaya gelene kadar kendini keşfetme konusunda ne kadar yol kat ettiğine bağlıdır. Birey hem kendi hem de toplumsal ihtiyaçları göz önüne alarak kendisini tatmin edecek bir kariyere başlangıç yapmalıdır.

Toplumun bir üyesi olarak bireyin, toplumun ihtiyaçlarına uygun ve kendi ilgi, yetenek ve değerlerine göre doğru bir meslek seçimi yapabilmesi, hem bireyin iş doyumunu sağlayıp mutlu olması, hem de toplumun iş gücünden en verimli şekilde

yararlanması açısından önem arz etmektedir. (Bekleyiş, 2007). Bireyin verdiği kararın önemini kavrayıp, büyük ölçüde geri dönüşü olmayan bir yola girdiğinin bilincine varması gerekmektedir. Kişiler kendilerini keşfetmeleri ve mesleki seçim olgunluğuna ulaşmaları konusunda desteklenmelidir.

Her ne kadar meslek seçiminin, kuramcılar tarafından okul öncesinden başlayıp iş hayatının sonuna kadar devam ettiği ortaya koyulduysa da günümüz eğitim sisteminde kariyer seçimleri lise eğitimi sonunda üniversiteye yönelme noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle bu zorlukları en yoğun şekilde yaşayan lise son sınıf öğrencileri araştırmada örneklem olarak kullanılacaktır.

Araştırma İzmir ili özelinde yapılacaktır ve İzmir il merkezindeki okullar hedef kitle olarak seçilmiştir. Lise öğrencileri düzeyinde İzmir ilinde mesleki karar verme zorlukları konusunda bir çalışma yapılmamıştır. Araştırmada Gati, Krauzs ve Osipow (1996) tarafından hazırlanan Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği'nin Bacanlı (2008) ve Kesici, Hamarta ve Arslan (2007) tarafından lise öğrencileri için Türkçe'ye uyarlanmış hali kullanılacaktır. Öğrencilerin karar verme öncesi ve sonrasında yaşadıkları zorluklar araştırılacaktır.

Araştırmada özellikle denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin mesleğin zorlu yapısından kaynaklı meslek seçiminde daha fazla zorlanacakları öngörüldüğünden dolayı diğer lise öğrencileri ile zorlanma düzeylerindeki farklılıklar ve sebepleri üzerine odaklanılmıştır. Farklı okul türlerinde mesleki seçim konusunda yaşanan zorlukların saptanmasının hem öğrencilere hem de eğitimcilere yardımcı olacağı düşünülmektedir. Özellikle denizcilik alanına yönelmeyi düşünen öğrencilerinin, denizcilik mesleğinin kendi ilgi, yetenek ve değerlerine uygunluğu konusunda derinlemesine araştırma yapmaları hem kişisel hem de toplumsal olarak önemli bir konudur. Ayrıca cinsiyet, okul türü, eğitim alanı (denizcilik alanı, diğer meslek lisesi alanları, anadolu liseleri), ebeveynlerin eğitim seviyesi, aile gelir durumu ve karar verip vermeme durumlarına göre de farklılıklar saptanmaya çalışılacaktır.

2.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Meslek seçimi yaparken kimi insanlar hiç zorlanmazken, kimi insanlar ise bazı zorluklarla karşılaşmakta ve hatta bu zorlukları aşmak için profesyonel bir mesleki danışmanlık hizmeti almaktadır (Gati, Saka ve Krauzs, 2001). Bu seçimi yapan bireyin önünde çok fazla meslek dalı olması onu yapacağı seçim konusunda zorlamaktadır (Özsoy, 2005).

Bu araştırmanın amacı meslek seçim aşamasında oldukları düşünülen 12. sınıf denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi, anadolu lisesi ve diğer mesleki alanlarda eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin yaşadıkları zorlanma derecelerini saptamaktır. Ayrıca öğrencilerin profil bilgilerine, bireysel tercih ve durumlarına göre mesleki karar verme konusunda yaşadıkları zorlanma düzeylerinde anlamlı olarak farklılık yaratıp yaratmadığı ve meslek kararını vermiş öğrenciler ile meslek kararını henüz vermemiş öğrenciler arasında mesleki karar verme zorlukları konusunda anlamlı bir farklılık olup olmadığı saptanmaya çalışılacaktır.

2.3. HİPOTEZLERİN GELİŞTİRİLMESİ

Araştırmanın hipotez geliştirme çalışmaları yapılırken, “Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Zorluklarının Farklı Değişkenlerce İncelenmesi (Dokuz Eylül Ve Ege Üniversiteleri Örneği)” isimli yüksek lisans tezinde Gati, Krauzs ve Osipow (1996) tarafından geliştirilen Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği’ni kullanan Ozan Karaca (2013) ve “Anadolu, Fen Ve Genel Liselerde Eğitim Alan Son Sınıf Öğrencilerinin Bir Üst Öğrenime Geçişte Meslek Seçimi İle İlgili Yaşadıkları Kaygıların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Muğla İli Örneği)” isimli yüksek lisans tezinde kendi geliştirdiği Kaygı Ölçeği’ni kullanan Serdal Başkal (2009)’ın çalışmalarından faydalanılmıştır. Çalışmamızda kullanacağımız hipotezler aşağıda sıralanmıştır:

1-Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencileri ile diğer alanlarda eğitim alan meslek lisesi ve anadolu lisesi öğrencilerinin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorlanma düzeyleri açısından farklılaşmaktadır.

2- Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar profil değişkenleri açısından farklılaşmaktadır.

a-Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar “Cinsiyet değişkeni” açısından farklılaşmaktadır.

b-Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar “Okul türü değişkeni” açısından farklılaşmaktadır.

c-Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar “Anne ve Babasının eğitim seviyesi değişkeni” açısından farklılaşmaktadır.

d-Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar “Ailenin gelir düzeyi değişkeni” açısından farklılaşmaktadır.

3- Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrenciler ile meslek seçimini henüz yapmamış öğrencilerinin mesleki karar verme zorluk dereceleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

4- Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrencilerin, yaptıkları bu seçimlerine olan güven düzeyleri ile MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

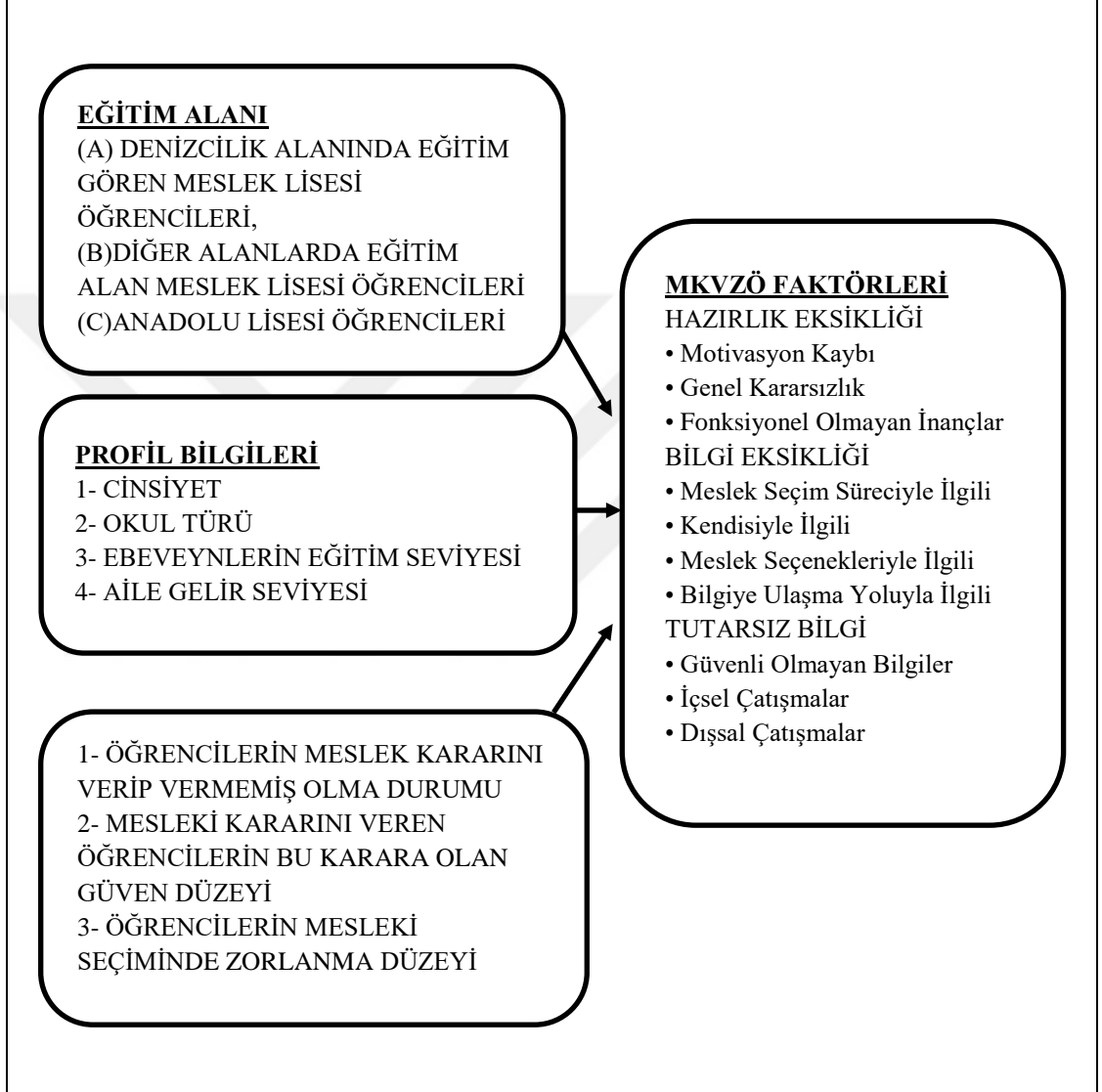
5- Öğrencilerin yaptıkları meslek seçiminde zorlanma düzeyleri ile MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2.4. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bireylerin toplumsal davranışlarını gözlem, deney ve test yoluyla nesnel bir şekilde ölçmek ve sayısal verilerle açıklamak için kullanılan nicel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009). Araştırmada ana değişken olarak eğitim alanına (denizcilik alanında eğitim gören meslek lisesi öğrencileri, diğer alanlarda eğitim alan meslek lisesi öğrencileri anadolu lisesi öğrencileri) göre öğrencilerin meslek seçiminde yaşadıkları zorlanma düzeyleri arasındaki farklılıklar saptanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte profil bilgilerinin (cinsiyet, okul türü, ebeveynlerin eğitim seviyesi, ve aile gelir seviyesi) MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri üzerindeki etkileri ve öğrencilerin meslek kararlarını verip vermeme durumlarının, meslek kararını verdiğini beyan edenlerin bu kararlarına olan güven düzeylerinin ve meslek seçiminde zorlanma düzeylerinin

MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri üzerindeki etkileri saptanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede hazırlanan araştırmanın modeli Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2: Araştırmanın Modeli

2.5. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme olasılık temelli olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanıyan amaçlı örnekleme, belli ölçütleri karşılayan veya belirli

özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istendiğinde tercih edilmektedir. Araştırmacı, seçilen durumlar bağlamında doğa ve toplum olaylarını ya da olgularını anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye ve açıklama çalışmaktadır (Büyüköztürk vd., 2009). Amaçlı örneklem seçimi sayesinde denizcilik lisesi öğrencileri ile diğer lise öğrencileri arasındaki meslek seçiminde yaşanan zorluklardaki farklılıklar ve nedenleri üzerine odaklanılması sağlanmıştır.

Araştırmanın evreni İzmir il merkezindeki genel ve meslek ve teknik kademelerinde eğitim alan son sınıf (12. Sınıf) ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Tablo 7’de belirtildiği üzere araştırmanın evrenini İzmir ilindeki 43.827 adet 12. Sınıf ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır.

Tablo 7: İzmir İli 12. Sınıf Ortaöğretim Öğrenci Sayıları

		<u>12. Sınıf Öğrenci Sayısı</u>	
İzmir	Kadın	22.620	<u>Toplam</u>
	Erkek	21.207	43.827

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2017/18 (Yayınlanma: 07.09.2018)

Araştırmanın amacına uygun olarak meslek lisesi seçimleri özellikle denizcilik alanında eğitim veren meslek liselerinden seçilmiştir. Araştırmanın örnekleme oluşturulurken okulların öğrenci sayıları ve nitelikleri dikkate alınarak yapılmıştır. Seçilen örneklem kümesinin İzmir ili merkezine yakın okulları hedeflemektedir. Örneklem sayıları Tablo 8’de gösterilmiştir. İzmir İli sınırları içinde bulunan Güzelbahçe İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Urla Hakan Çeken Anadolu Lisesi, Güzelbahçe 60.Yıl Anadolu Lisesi ve Konak Çınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde ortaöğretim eğitimi almakta olan 500 adet son sınıf (12. Sınıf) öğrencisinden oluşturulmuştur. İzmir Güzelbahçe 60. Yıl Anadolu Lisesi’nde 12. sınıf öğrencilerinin toplam mevcudu 179 olup bunların 154’üne ulaşılmıştır ancak 12 anket geçersiz sayıldığından dolayı 142 (%79) öğrencinin doldurduğu anket geçerli sayılmıştır. İzmir Urla Hakan Çeken Anadolu Lisesi’nde 12. sınıf öğrencilerinin toplam mevcudu 99 olup bunların 92’sine ulaşılmıştır ancak 9 anket

geçersiz sayıldığından dolayı 84 (%85) öğrencinin doldurduğu anket geçerli sayılmıştır. İzmir Güzelbahçe İMKB Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi'nde 12. sınıf öğrencilerinin toplam mevcudu 93 olup bunların 77'sine ulaşılmıştır ancak 11 anket geçersiz sayıldığından dolayı 66 (%71) öğrencinin doldurduğu anket geçerli sayılmıştır. İzmir Konak Çınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde 12. sınıf öğrencilerinin toplam mevcudu 469 olup bunların 217'sine ulaşılmıştır ancak 9 anket geçersiz sayıldığından dolayı 208 (%44) öğrencinin doldurduğu anket geçerli sayılmıştır.

Tablo 8: Örneklem Sayıları

Kurumun Adı	Öğrenci Sayısı	Örneklem Sayısı	Ulaşılan Denek Oranı
İzmir Güzelbahçe 60. Yıl Anadolu Lisesi	179	142	% 79
İzmir Urla Hakan Çeken Anadolu Lisesi	99	84	% 85
İzmir Güzelbahçe İMKB Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi	93	66	% 71
İzmir Konak Çınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	469	208	%44
Toplam	840	500	%60

2.6. VERİ TOPLAMA ARACI

Meslek seçimi konusunda geliştirilen veri toplama araçlarının başlıcaları Tablo 9'da gösterilmektedir. Bu çalışmada MKVZÖ'nin seçilmesinin başlıca sebebi meslek seçimi konusunda yaşanan zorlukları hazırlık aşaması ve seçim süreci olarak ele almasıdır. Ayrıca bu iki süreci de kendi içinde tutarlı bir şekilde faktörlere ayrılmış olması ölçeğin puanlandırılmasında ve elde edilen puana ayrıntılı bir şekilde yorumlama yeteneği sunmaktadır. Tüm bu yönleri ile bir veri toplama aracı olarak MKVZÖ tatmin edici bulunmuştur.

Tablo 9: Meslek Seçimi Konusunda Yapılan Başlıca Geliştirilen Veri Toplama Araçları

Çalışmayı Yapan	Veri Toplama Aracı	Örneklem Bilgisi	Ölçek Maddeleri
Harren (1976)	Kariyer Kararları Değerlendirmesi (Assessment of Career Decision Making)		1. Tercihimi nasıl yaparım? 2. Üniversitede olmak bana nasıl etki yapar? 3. Ne üzerine çalışmak istiyorum? 4. Üniversite sonrası ne hedefliyorum?
Holland, Gottfredson ve Power (1980)	Mesleki Seçimim (My Vocational Choice)	496 üniversite öğrencisi	1. Mesleki kimlik 2. Mesleki bilgiler 3. Kariyer engelleri
Osipow (1987)	Kariyer Kararı Ölçeği (Career Decision Scale)	368 üniversite öğrencisi	1-Kesinlik 2-Kararsızlık
Jones (1989)	Kariyer Karar Profili (Career Decision Profile)	221 üniversite öğrencisi	1. Kararsızlık boyutu 2. Rahatlık boyutu 3. Sebepler boyutu
Chartrand, Robbins, Morrill ve Boogs (1990)	Kariyer Faktörleri Envanteri (Career Factors Inventory)	331 üniversite öğrencisi	1. Özsaygı 2. Kariyer seçim kaygısı 3. Genel kararsızlıklar 4. Kariyer bilgisi için ihtiyaçlar 5. Kendi hakkında bilgi ihtiyacı
Kuzgun ve Bacanlı (1996)	Mesleki Olgunluk Ölçeği		21 Olumlu 19 olumsuz ifade ile bireyin meslek seçim olgunluk düzeyi belirlenmektedir.
Gati, Kruazs ve Osipow (1996)	Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği	259 İsraili ve 304 Amerikan öğrenci	1.HAZIRLIK EKSİKLİĞİ 1.1.Motivasyon Kaybı 1.2.Genel Kararsızlık 1.3.Fonksiyonel Olmayan İnançlar 2.BİLGİ EKSİKLİĞİ 2.1.Meslek Seçim Süreciyle İlgili 2.2. Kendisiyle İlgili 2.3. Meslek Seçenekleriyle İlgili 2.4. Bilgiye Ulaşma Yoluyla İlgili 3.TUTARSIZ BİLGİ 3.1. Güvenli Olmayan Bilgiler 3.2. İçsel Çatışmalar 3.3 Dışsal Çatışmalar
Çakır (2003)	Mesleki Karar Verme Envanteri	271 lise 1. Sınıf öğrencisi	1. İçsel çatışmalar, 2. Kendini yeterince tanımama, 3. Meslek ve alan bilgisi eksikliği, 4. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, 5. Dışsal çatışmalar
Bozgeyikli (2004)	Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği	480 ilköğretim 8. Sınıf öğrencisi	1. Bireysel ve Mesleki Özellikleri doğru olarak değerlendirme 2. Mesleki Bilgi Toplama 3. Gerçekçi plan yapma
Erdem ve Bilge (2008)	Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği	180 (98 kız, 82 erkek), 1460 (704 kız, 756 erkek) ve 315 öğrenci (140 kız, 175 erkek) olmak üzere üç grupta çalışmışlardır.	1. Mükemmeliyetçilik, 2. Dış kontrol, 3. Yanlış çıkarımlar, 4. Genellemeler, 5. Özsaygıdır.

Kaynak: Yazar tarafından derlenmiştir.

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak ‘‘Mesleki Karar Verme Zorlukları ˆleđi’’ (MKVZˆ) kullanılmıştır. Gati, Krauzs ve Osipow (1996) tarafından geliştirilen bu ˆlek, İsrail ve Amerika’da eğitim gˆren ˆniversite ˆđrencilerinin meslek konusunda yaşadıkları zorlanma dˆzeylerini saptamak amacıyla geliştirilmiştir. ˆleđin Tˆrke çevirisinin, dil geçerliliği ve geçerlik ve gˆvenirlik çalışmalarını ise Kesici, Hamarta ve Arslan (2007) ve Bacanlı (2008) tarafından yapılmıştır.

MKVZˆ’nˆn bu araştırmada kullanılması için, ˆleđin tˆm uluslararası kullanım haklarının sahibi olan Prof. Dr. Itamar GATI’dan 30.05.2018 tarihinde yazılı olarak (Ek-1) izin alınmıştır.

T.C. İzmir İl Milli Eğitim Mˆdˆrlˆđˆ’nden ˆleđin İzmir Gˆzelbahe 60. Yıl Anadolu Lisesi, İzmir Urla Hakan eken Anadolu Lisesi, İzmir Gˆzelbahe İMKB Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi ve İzmir Konak ınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde ˆđrenim gˆren 12. Sınıf ˆđrencilerine uygulanması yˆnˆnde 30.10.2018 tarihinde yazılı olarak (Ek-2) izin alınmıştır.

Mesleki Karar Verme Zorlukları ˆleđi’nin kullanılmasına dair, Dokuz Eylˆl ˆniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitˆsˆ’nden yazılı olarak (Ek-3) izin alınmıştır.

34 maddeden oluşan MKVZˆ’nˆn 2 adet iç tutarlılık maddesi bulunmaktadır. ˆlekteki bu maddelerden biri olan, 7. maddenin 3 puanın altında ve aynı zamanda bir diğer madde olan 12. maddenin ise 7 puanın ˆzerinde olmadığı durumlarda, bahsi geçen katılımcının araştırmanın dışında tutulması, araştırmanın geçerliliğini yˆkseltmek açısından ˆnem taşımaktadır.

ˆleđin 1. ve 12. maddeler arasındaki kısım (7 ve 12. maddeler iç tutarlılık maddeleri olması nedeniyle değerlendirmeye katılmamaktadır) hazırlık eksikliği boyutu (10 madde), 13. ve 24. maddeleri arasındaki kısım, bilgi eksikliği boyutu (12 madde), 25. ve 34. maddeler arasındaki kısım ise tutarsız bilgi boyutu (10 madde) olarak sınıflandırılmaktadır. Profil soruları ve 34 maddelik meslek seçimi ˆncesi ve sonrasında yaşanan zorlukları dair sorular haricinde ˆđrencilere meslek seçimlerin yapıp yapmadıkları ve eğer yaptılar ise bu seçimlerinde ne derece zorlandıkları sorulmuştur. 34 maddelik MKVZˆ’de orjinalinde olduğu gibi dokuz dereceli likert tipi bir ˆlek kullanılmıştır. Araştırmaya katılan ˆđrencilerden, MKVZˆ sorularına 1

(Bana Hiç Uygun Değil) ile 9 (Bana Çok Uygun) ifadeleri arasında puanlandırma yapmaları beklenmiştir.

MKVZÖ'nün seçilmesinin temel sebeplerinden biri de araştırılacak konu ile ilgili varsayımların ölçek ile tutarlılık göstermesidir. Ayrıca MKVZÖ' nün orijinali İngilizce olan sürümünün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,91 (n=10.000) (Gati, 2008), Türkçe sürümünün ise 0,81 olarak hesaplanmış ve önerilen yapılar deneysel olarak desteklenmiştir (n=862) (Kesici, Hamarta ve Arslan, 2007). Ayrıca yine Türkçe sürümünün incelendiği başka bir çalışmada Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,90 (n=2509) ve faktör analizi sonucunda uyum indeksleri $\chi^2(33, N = 2509) = 508.36$, $p < .001$, $\chi^2/df = 15.40$; (CFI) = .98; (GFI) = .96; (AGFI) = .093; (NFI) = .98; (RMSEA) = .076, 90 % (CI) = [0.070, 0.082]; (SRMR) = .040 olduğu ve bu değerlerin kabul edilebilir aralıklarda bulunduğu saptanmıştır (Bacanlı, 2016).

Bu çalışmada ise MKVZÖ 541 öğrenciye uygulanmıştır. Ancak toplam 41 öğrencinin yaptığı anket ya iç tutarlılık maddelerine verdikleri yanıt ya da ciddiyetsiz anket uygulaması yaptıklarından dolayı geçersiz sayılmıştır. Araştırmanın Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı **0.918** olarak hesaplanmıştır ($p < .001$). Bu değer geçerlilik ve güvenilirlik için tatmin edici bulunmuştur ($r \geq 0,70$).

2.7. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Anketlerin uygulanacağı okullar rastgele seçilmiştir. Seçilen okullarda anketin uygulanabilmesi için İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler (Ek-2) alınmıştır.

Uygulamaya anketin yapıldığı gün okulda bulunan bütün 12. sınıf öğrencilerinin katılması sağlanmıştır. Uygulamaların yapıldığı her okulda araştırmanın genel olarak amacı ve veri toplama araçlarının cevaplanmasına ilişkin kısa açıklamalar yapılarak öğrencilerin uygulamayla ilgili soruları yanıtlanmıştır. Öğrencilerden düşüncelerini ve durumlarını olduğu gibi yansıtmaları için kimlik bilgisine gerek olmadığı, sonuçların bireysel olarak değil toplu olarak değerlendirileceği özellikle vurgulanmıştır. Ardından öğrenciler anketi okul içinde yaklaşık 40 dakikalık bir süre içinde doldurup, araştırmacıya teslim etmişlerdir.

İzmir Güzelbahçe İMKB Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi'nde anket uygulaması 5 Kasım 2018 tarihinde yapılmıştır. İzmir Urla Hakan Çeken Anadolu Lisesi'nde uygulama 13 Kasım 2018 tarihinde yapılmıştır. İzmir Güzelbahçe 60. Yıl Anadolu Lisesi'nde uygulama 18 Aralık 2018 tarihinde yapılmıştır. İzmir Konak Çınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde uygulama 19 Şubat 2019 tarihinde yapılmıştır.

2.8. VERİLERİN ANALİZ YÖNTEMLERİ

Demografik veriler ve Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeği maddeleri ile ilgili toplanan veriler SPSS 25.0 programı ile çözümlenmeye tabi tutulmuştur.

Bağımsız değişkenlerin (cinsiyet, okul türü, vb.) kategorileri arasındaki farklılaşmalar ve ilişkileri tespiti için:

- Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerini özetlemek bakımından, cinsiyet, okul türü, eğitim alanı, anne ve babanın eğitim seviyesi, aile toplam geliri ve mesleki kararı verip vermemiş olma durumu değişkenlerinin frekans (N) ve yüzdeleri (%) hesaplanmıştır. Ayrıca bu dağılımların çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılarak veri analiz yöntemlerine karar verilmiştir. Kurtosis ve Skewness değerleri için -1.5 ile +1.5 olduğu zaman normal dağılım olduğu kabul edilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013).
- İki'den fazla gruba sahip olan değişkenlerin MKVZÖ puanları ile arasındaki ilişki incelenirken normal dağılımlılarda tek yönlü ANOVA ve normal dağılımlı olmayanlarda Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlardan anlamlı farklılık taşıyan ($p < 0,05$) ilişkilerin betimsel istatistikleri ve ANOVA sonuçları tablo içinde verilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca anlamlı farkların, bağımsız değişkenin hangi grupları arasında olduğunu tespit etmek için, varyansları eşit olan değişkenlerde Scheffe, varyansları eşit olmayan değişkenlerde de Dunnett C testleri uygulanmıştır.
- İki gruba sahip olan değişkenlerin MKVZÖ puanları ile arasındaki ilişki incelenirken normal dağılımlılarda bağımsız T testi ve normal dağılımlı olmayanlarda Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlardan

anlamli farklılık taşıyan ($p < 0,05$) ilişkilerin betimsel istatistikleri ve t testi sonuçları tablo içinde verilmiş ve yorumlanmıştır.

- Profil değişkenlerine göre yapılan testler sonucunda saptanan anlamli farklılıkların etki büyüklükleri hesaplanmıştır. Hesaplamalar sonucunda elde edilen d değeri şu şekilde yorumlanır: 0.20- küçük (small) etki büyüklüğü; 0.50- orta (medium); 0.80 ise büyük (large) etki büyüklüğü (Cohen, 1988)
- Araştırmaya katılan öğrencilerin MKVZÖ'nün genelinden ve faktörlerinden aldıkları puanlar 1,00-2,99 arası ise düşük düzeyde, 3,00-4,99 arası ise orta düzeyde, 5,00- 9,00 arası ise yüksek düzeyde bulguya rastlandığını ifade etmektedir (Gati, 2008).
- Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrencilerin yaptıkları seçime olan güven ve meslek seçimlerinde zorlanma düzeyleri ile MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri arasında korelasyon testi yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde araştırmada ele alınan amaçlar doğrultusunda okullarda uygulanan anketlerden elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgular ve yorumları yer almaktadır.

Verilerin daha iyi anlaşılması için veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS 25 istatistik programının yardımıyla, tablolar haline dönüştürülerek açıklamaları tabloların altına yapılmıştır.

Bulgular bölümünde önce örneklem grubunun profil bilgileri frekans ve yüzde dağılımları ile birlikte verilmiştir. Daha sonra ise anket ile elde edilen veriler araştırmanın amaçları doğrultusunda istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

3.1. GRUBUN GENEL YAPISINA İLİŞKİN FREKANS VE YÜZDELER

Araştırma ile elde edilen ve örneklem grubunu oluşturan 500 adet öğrenciye ait profil verilerinin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 10'da gösterilmektedir. Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 315'i (%63) erkek ve 185'i (%37) ise kız öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 10: Cinsiyetine Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

CİNSİYET	Frekans	Yüzde (%)
ERKEK	315	63.0
KADIN	185	37.0
Toplam	500	100.0

Çalışmaya katılan öğrencilerin okul türlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 11'de gösterilmektedir. Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan

öğrencilerin 274'ü (%54,8) Meslek Lisesi öğrencisi ve 226'si (%45,2) ise Anadolu Lisesi öğrencisinden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 11: Okul Türü Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

OKUL TÜRÜ	Frekans	Yüzde (%)
MESLEK LİSESİ	274	54.8
ANADOLU LİSESİ	226	45.2
Toplam	500	100.0

Çalışmaya katılan öğrencilerin eğitim aldıkları alana ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 12'de gösterilmektedir. Anadolu liselerinde eğitim alan öğrenciler eğitim alanı olarak üçe ayrılmaktadırlar. Bu bölümler sayısal, eşit ağırlık ve dil alanlarıdır. Meslek liselerinde ise eğitim alanları okuldan okula değişkenlik göstermektedir.

Araştırmamızda seçilen İzmir Konak Çınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde Radyo-televizyon, İnşaat teknolojisi, Makine, Elektrik-elektronik, Denizcilik, Bilişim, Harita-tapu kadastro ve İklimlendirme eğitim alanları bulunmaktadır. İzmir Güzelbahçe İMKB Denizcilik Anadolu Meslek Lisesi'nde ise Gemi yapımı, Denizcilik, Elektrik-elektronik ve Bilişim eğitim alanları bulunmaktadır. Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin 73'ü (%14,6) Denizcilik alanında ve 21'i (%4,2) Gemi yapımı alanında eğitim görmekte olup toplam 94 (%18,8) öğrenci denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencisi olarak değerlendirilmiştir. Meslek liselerindeki diğer alanlarda ise öğrencilerin 42'si (%8,4) Harita tapu kadastro alanında, 38'i (%7,6) İnşaat teknolojisi alanında, 32'si (%6,4) Bilişim alanında, 30'u (%6) Makine alanında, 22'si (%4,4) Elektrik-elektronik alanında, 11'i (%2,2) Radyo-televizyon alanında ve 5'i (%1) İklimlendirme alanında eğitim aldıkları ve araştırmaya katılan anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerin 161'i (%32,2) Sayısal alanında, 54'ü (%10,8) Eşit ağırlık alanında ve 11'i (%2) Dil alanında eğitim aldıkları görülmektedir.

Tablo 12: Eğitim Aldığı Alan Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

EĞİTİM ALANI		Frekans	Yüzde (%)
Denizcilik Alanında Eğitim Alan Meslek Lisesi Öğrencileri	Denizcilik	73	14.6
	Gemi yapımı	21	4.2
	Ara Toplam	94	18.8
Diğer Alanlarda Eğitim Alan Meslek Lisesi Öğrencileri	Harita tapu kadastro	42	8.4
	İnşaat teknolojisi	38	7.6
	Bilişim	32	6.4
	Makine	30	6.0
	Elektrik elektronik	22	4.4
	Radyo televizyon	11	2.2
	İklimlendirme	5	1.0
	Ara Toplam	180	36.0
Anadolu Lisesi Öğrencileri	Sayısal	161	32.2
	Eşit ağırlık	54	10.8
	Dil	11	2.2
	Ara Toplam	226	45.2
Toplam		500	100.0

Çalışmaya katılan öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumlarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 13’te gösterilmektedir. Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 149’unun (%30,1) annesinin ilkokul mezunu, 127’sinin (%25,7) annesinin lise mezunu, 117’ünün (%23,6) annesinin ortaokul mezunu ve 102’inin (%20,6) annesinin yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 148’inin (%29,8) babasının lise mezunu, 123’ünün (%24,8) babasının ortaokul mezunu, 120’sinin (%24,2) babasının ilkokul mezunu ve 105’inin (%21,2) babasının yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 13: Öğrencilerin Ebeveynlerinin Eğitim Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

ANNENİN EĞİTİM DURUMU			BABANIN EĞİTİM DURUMU		
	Frekans	Yüzde (%)		Frekans	Yüzde (%)
İLKOKUL	120	24.2	İLKOKUL	149	30.1
ORTAOKUL	123	24.8	ORTAOKUL	117	23.6
LİSE	148	29.8	LİSE	127	25.7
YÜKSEKÖĞRETİM	105	21.2	YÜKSEKÖĞRETİM	102	20.6
Toplam	496	100.0	Toplam	495	100.0

Çalışmaya katılan öğrencilerin aile gelir düzeylerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 14’da gösterilmektedir. Tablo 14 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 209’unun (%42,0) aile gelir düzeyi 1000-3000 TL aralığında, 200’ünün (%40,2) aile gelir düzeyi 3000-6000 TL aralığında ve 88’inin (%17,8) aile gelir düzeyi 6000 TL ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 14: Öğrencilerin Aile Gelir Düzeylerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

GELİR DURUMU	Frekans	Yüzde (%)
1000-3000	209	42.0
3000-6000	200	40.2
6000+	88	17.8
Toplam	497	100.0

Çalışmada profil bilgilerinden sonra MKVZÖ maddelerini cevaplamadan önce öğrencilere anketin yapıldığı tarih itibarı ile meslek kararlarını verip vermedikleri sorulmuştur. Çalışmaya katılan öğrencilerin meslek kararlarını verip vermemiş olmalarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 15’de gösterilmektedir. Tablo 15 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin 348’i (%69,6) anketin yapıldığı tarih itibarı ile mesleki kararını verdiğini beyan ederken, 152’si (%30,4) ise anketin yapıldığı tarih itibarı ile henüz mesleki kararını vermediğini beyan etmiştir. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin 193’ü (%38,6) meslek lisesi öğrencisi ve 155’i (%31) anadolu lisesi öğrencisidir. Mesleki kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin 80’i (%16) meslek lisesi öğrencisi ve 72’si (%14,4) anadolu lisesi öğrencisidir.

Tablo 15: Öğrencilerin Mesleki Karar Verme Durumlarına İlişkin Frekans ve Oran Dağılımları

Meslek kararını verme durumları		Frekans	Oran
Meslek Kararını verenler	Meslek Lisesi	193	193 / 348
	Anadolu Lisesi	155	155 / 348
Meslek Kararını vermeyenler	Meslek Lisesi	80	80 / 152
	Anadolu Lisesi	72	72 / 152

Çalışmada profil bilgilerinden sonra MKVZÖ maddelerini cevaplamadan bir önceki soruda meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin bu kararlarına ne derecede güvendikleri sorulmuştur. Bu soruya 1 (hiç güvenmiyorum) ile 9 (çok güveniyorum) arasında puanlandırmaları istenmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan tüm öğrencilere meslek kararını verirken ne derece zorlandıkları sorulmuştur. Bu soruya 1 (düşük düzeyde) ile 9 (yüksek düzeyde) arasında puanlandırma yapmaları istenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin meslek kararını veren öğrencilerin bu kararlarına olan güven düzeyleri ve meslek kararında zorlanma düzeyleri Tablo 16’de gösterilmektedir. Tablo 16 incelendiğinde araştırmaya katılan mesleki kararını verdiğini beyan eden 348 adet öğrencinin verdikleri bu kararlarına olan güvenleri 1-9 arasında yapılan değerlendirmede 7,1408 düzeyinde olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin mesleki karar verme konusunda ne düzeyde zorlandıkları 1-9 arasında yapılan değerlendirmede 5,2860 düzeyinde olduğu saptanmıştır.

Tablo 16: Öğrencilerin Mesleki Kararlarına Olan Güven ve Zorlanma Düzeyleri

Kriter	N	Min.	Max.	Ort.	SS
Mesleki karara olan güven düzeyi*	348	1.00	9.00	7.1408	1.69938
Mesleki kararda zorlanma düzeyi**	500	1.00	9.00	5.2860	2.64238

* 1 (Hiç güvenmiyorum) – 9 (Çok güveniyorum)

** 1 (Düşük düzeyde) – 9 (Yüksek düzeyde)

3.2. ÖĞRENCİLERİN MESLEK SEÇİMİNDE YAŞADIKLARI ZORLUKLARA İLİŞKİN İFADELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Öğrencilerin MKVZÖ'deki ifadelere verdikleri yanıtlar her madde için ayrı ayrı aşağıdaki Tablo 17'da verilmiştir. Bu ifadelerden her alt boyut için minimum ve maksimum değerleri saptanmıştır. Tablo 17 incelendiğinde mesleki karar verme zorluklarından hazırlık eksikliği boyutunda en az zorlanıldığının saptandığı ifade 3 nolu ifade (3.1980) ("Bana en uygun mesleğin ne olduğunu zaman göstereceği için şimdi bir meslek seçmek zorunda olmadığımı inanıyorum.") olmuştur. Bu ifadeye en düşük puan verilmiş olması öğrencilerin meslek seçimlerini yapma zamanının geldiğini düşündükleri ve bu konuda motive oldukları saptanmıştır. Hazırlık eksikliği boyutunda en çok zorlanıldığının saptandığı ifade 10 nolu ifade (6.4680) ("Seçtiğim meslek sayesinde bütün beklentilerimi / hayallerimi gerçekleştirebileceğimi ümit ediyorum.") olmuştur. Bu ifadeye en yüksek puan verilmiş olması öğrencilerin yapacakları meslek seçiminin gelecek yaşantılarında bütün beklentilerini gerçekleştirme anlamında yardımcı olacağı düşüncesinde oldukları saptanmıştır. Meslek seçimi her ne kadar çok önemli bir karar olsa da, bu kararın sanki bütün beklentileri karşılayacağını ve hayallerini gerçekleştireceğini düşünmek geleceğe yönelik fonksiyonel olmayan inançlar oluşmasını sağlamakta olduğu saptanmıştır.

Bilgi eksikliği boyutunda en az zorlanıldığının saptandığı ifade 18 nolu ifade (3.3340) ("Yeteneklerim (sayısal ya da sözel yetenekli olmak gibi) ve / veya kişilik özelliklerim (ısrarcı, sabırlı, girişken, vb.) hakkında yeterli bilgim olmadığı için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.") olmuştur. Bu ifadeye en düşük puan verilmiş olması öğrencilerin kendileriyle bilgi eksikliklerinin olmadığını düşündüklerini ve meslek seçimi konusunda kendileriyle ilgili yeterince bilgiye sahip olduklarını göstermektedir. Bilgi eksikliği boyutunda en çok zorlanıldığının saptandığı ifade 13 nolu ifade (4.1360) ("Meslek kararı verirken hangi yolları izleyeceğimi bilmediğim için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.") olmuştur. Bu ifadeye en yüksek puan verilmiş olması öğrencilerin meslek seçiminde takip etmeleri gereken yolu bilmedikleri ve bu eksikliğin onları zorlayan bir faktör olduğu saptanmıştır.

Tutarsız bilgi boyutunda en az zorlanıldığının saptandığı ifade 29 nolu ifade (3.0240) (“Girebileceğim meslek ya da eğitim programlarının hiçbirinden hoşlanmadığım için bir mesleğe karar vermek bana zor geliyor.”) olmuştur. Bu ifadeye en düşük puanın verilmiş olması öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kafasında meslek seçimiyle ilgili bir program olduğu anlaşılmıştır. Tutarsız bilgi boyutunda en çok zorlanıldığının saptandığı ifade 28 nolu ifade (4.2540) (“Çeşitli meslekler beni eşit derecede etkilediği ve onlar arasından birisini seçmek zor olduğu için bir meslek kararı vermek bana zor geliyor.”) olmuştur. Bu ifadeye en yüksek puanın verilmiş olması öğrencilerin kafalarında birden fazla meslek olduğu ve bu ikilemin onları seçim yaparken zorlayan bir unsur olduğu saptanmıştır.

Tablo 17: MKVZÖ’deki İfadelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular

MKVZÖ maddeleri	Ort.*	SS
1-Henüz motivasyonum yok	3.9400	2.84897
2-Meslek kararımı sorun olarak görmüyorum	3.3020	2.62614
3-Meslek seçimimi zaman bırakıyorum.	3.1980	2.59543
4-Karar vermede zorlanırım.	4.8880	2.80414
5-Kararlarımın desteklenmesine ihtiyaç duyarım.	5.2720	2.81102
6- Başarısızlıktan korkarım.	5.1420	2.79669
8-Meslek seçimim kişisel problemlerimi çözecek.	5.6700	2.75104
9-Bana uyan tek bir meslek var.	3.9980	2.88212
10- Meslek seçimim hayallerimi gerçekleştirecek.	6.4680	2.56791
11-Meslek seçimimin hayat boyu etkisi olacak.	6.2620	2.73868
13-Meslek seçiminde hangi yolları izleyeceğimi bilmiyorum.	4.1360	2.79591
14-Meslek seçimimi hangi faktörlere göre yapacağımı bilmiyorum.	3.8080	2.69920
15- Kendim ve meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip değilim.	3.8680	2.76729
16-Hangi mesleğe ilgi duyduğumu bilmiyorum.	3.3840	2.76982
17-Nasıl bir işte çalışmak istediğimi bilmiyorum.	3.5280	2.73572
18-Yeteneklerim ile ilgili bilgiye sahip değilim	3.3340	2.66395
19-Yeteneklerimin geleceği hakkında bilgiye sahip değilim.	3.5060	2.70196
20-Meslekler hakkında bilgim yok.	3.8580	2.69153
21-Meslek özellikleri ile ilgili bilgiye sahip değilim.	3.7460	2.70557
22-Mesleklerin gelecekleri ile ilgili bilgiye sahip değilim.	4.1280	2.73690
23-Kendi yeteneklerimi nasıl saptarım bilmiyorum.	3.4520	2.52358
24-Meslekler hakkında güncel bilgiye nasıl ulaşılır bilmiyorum.	3.6840	2.62334
25-Meslek kararım sürekli değişim geçiriyor.	3.9360	2.93823
26-Yeneklerimle ilgili çelişkili bilgiye sahibim.	3.6180	2.75231

Tablo 17: MKVZÖ'deki İfadelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular (Devamı)

MKVZÖ maddeleri	Ort.*	SS
27-Meslekler hakkında çelişkili bilgilere sahibim.	3.5700	2.70031
28-Çeşitli meslekler beni etkilemektedir.	4.2540	2.89452
29-Hiçbir meslek ya da eğitim programından hoşlanmıyorum.	3.0240	2.49557
30-Hoşlandığım mesleğin şartların beni zorlayacağını düşünüyorum.	4.2500	2.91143
31-Hiçbir meslek beklentimi karşılamıyor.	4.2100	2.87444
32-Yetenkelerim ilgi duyduğum mesleğe uymuyor.	3.4220	2.62559
33-Meslek konusunda benim için önemli kişilerle aynı düşünmüyorum.	3.2960	2.73484
34-Benim için önemli kişilerin tavsiyelerinde çelişki var.	3.5980	2.77846

*1 (Bana Hiç Uygun Değil) – 9 (Bana Çok Uygun) arasında derecelendirilme yapılmıştır. (Gati et al, 2000)

*Puanların, 1,00-2,99 arası olması düşük düzeyde, 3,00-4,99 arası olması orta düzeyde, 5,00-9,00 arası olması ise yüksek düzeyde bulguya rastlandığını ifade etmektedir (Gati, 2008).

3.3. ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ KARAR VERME ZORLUKLARI DÜZEYLERİNE YÖNELİK BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin meslek seçimi konusunda yaşadıkları zorlanma ana ve alt faktörlerinin ortalama puanları, frekansları ve standart sapmaları hesaplanarak, Tablo 18'de verilmiştir. Tablo 18 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin mesleki karar verme zorlukları ana faktörleri olan hazırlık eksikliği (4.7267) boyutunda orta düzeyde, bilgi eksikliği (3.7135) boyutunda orta düzeyde ve tutarsız bilgi (3.6623) boyutunda orta düzeyde zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararı verme aşamasında hazırlık eksikliği boyutunun alt faktörleri olan motivasyon kaybı (3.4800) boyutunda orta düzeyde, genel kararsızlıklar (5.1007) boyutunda yüksek düzeyde ve fonksiyonel olmayan inançlar (5.5995) boyutunda yüksek düzeyde zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki karar verme sürecinde yaşanan bilgi eksikliği ana faktörünün alt faktörleri olan meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği (3.9373) boyutunda orta düzeyde, kendisiyle ilgili bilgi eksikliği (3.4380) boyutunda orta düzeyde, meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği (3.9107) boyutunda orta düzeyde ve bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği (3.5680) boyutunda orta düzeyde zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki karar verme sürecinde yaşanan tutarsız bilgi ana faktörünün alt faktörleri olan güvenli olmayan bilgiler (3.7080) boyutunda orta

düzeyde, içsel çatışmalar (3.8320) boyutunda orta düzeyde ve dışsal çatışmalar (3.4470) boyutunda orta düzeyde zorlandıkları saptanmıştır. Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin mesleki karar vermede zorlanma düzeylerinin (4.0342) orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin meslek seçimi öncesinde hazırlık aşamasındayken fonksiyonel olmayan inançlara sahip oldukları bunun onları en çok zorlayan faktör olduğu saptanmıştır. Meslek seçimi aşamasında meslek seçim süreciyle ve meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksiklikleri olduğu bu eksikliklerin kendileriyle ve bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliğine oranla onları daha çok zorlayan faktörler olduğu saptanmıştır. Meslek seçimi aşamasında tutarsız bilgi boyutunda öğrencilerin meslek seçimi konusunda içsel çatışma yaşadıkları ve bu çatışmaların dışsal çatışmalara oranla onları daha çok zorlayan faktör olduğu saptanmıştır.

Tablo 18: Mesleki Karar Verme Zorlukları Düzeylerine Yönelik Bulgular

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	N	Ort.*	SS
HAZIRLIK EKSİKLİĞİ	500	4.7267	1.10930
• Motivasyon Kaybı	500	3.4800	1.87871
• Genel Kararsızlık	500	5.1007	2.04956
• Fonksiyonel Olmayan İnançlar	500	5.5995	1.77010
BİLGİ EKSİKLİĞİ	500	3.7135	2.06492
• Meslek Seçim Süreciyle İlgili	500	3.9373	2.45114
• Kendisiyle İlgili	500	3.4380	2.24555
• Meslek Seçenekleriyle İlgili	500	3.9107	2.38800
• Bilgiye Ulaşma Yoluyla İlgili	500	3.5680	2.34101
TUTARSIZ BİLGİ	500	3.6623	2.01389
• Güvenli Olmayan Bilgiler	500	3.7080	2.28645
• İçsel Çatışmalar	500	3.8320	2.09171
• Dışsal Çatışmalar	500	3.4470	2.44020
MKVZÖ Toplam Puan	500	4.0342	1.48049

*1 (Bana Hiç Uygun Değil) – 9 (Bana Çok Uygun) arasında derecelendirilme yapılmıştır. (Gati et al, 2000)

*Puanların, 1,00-2,99 arası olması düşük düzeyde, 3,00-4,99 arası olması orta düzeyde, 5,00-9,00 arası olması ise yüksek düzeyde bulguya rastlandığını ifade etmektedir (Gati, 2008).

3.4. GRUBUN PROFİL BİLGİLERİNE GÖRE MESLEKİ KARAR VERME ZORLUĞU HİPOTEZ TESTİ SONUÇLARI

Öğrencilerin profil bilgilerine göre mesleki karar verme zorluğu hipotez sonuçları bu bölümde incelenmiştir.

3.4.1. Eğitim Alanlarına Göre Mesleki Karar Verme Zorluğu Hipotez Testi Sonuçları

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin, “Eğitim Alanı” değişkenine göre mesleki karar verme zorlukları ile ilgili görüş farklılıklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencileri, meslek liselerinde denizcilik alanı haricindeki alanlarda eğitim alan öğrenciler ve anadolu lisesi öğrencileri arasındaki meslek seçimi konusundaki yaşanan zorluk düzey farklılıkları saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda eğitim alanı değişkenine dair yapılan çarpıklık (skewness) değeri 0.480 ve standart sapması 0,109 ve basıklık (kurtosis) değeri -1.110 ve standart sapması 0,218 olarak saptanmıştır. Basıklık değeri normal kabul edilen değerler aralığında olduğundan normal dağılıma sahip değişkenler için yapılan Anova testi ve sonrasında anlamlı farklılıkları hangi eğitim seviyeleri arasında olduğunu saptamak üzere Scheffe testi yapılmıştır ve bu değerler Tablo 19’de gösterilmiştir. Mesleki karar verme hazırlık aşamasında motivasyon kaybı ($F=3.822$ ve $p=0.023$) ve fonksiyonel olmayan inançlar ($F=6.693$ ve $p=0.001$) boyutlarında yaşanan zorluklarda denizcilik alanında eğitim gören meslek lisesi öğrencilerinin, anadolu lisesi öğrencilerine göre daha çok zorlandıkları saptanmıştır. Motivasyon kaybı boyutunda denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi 3.6915 (orta düzey), anadolu lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi ise 3.2257 (orta düzey) olduğu ve saptanan bu anlamlı farklılığın (Cohen d: 0.36) etki büyüklüğünün orta seviyede olduğu saptanmıştır. Fonksiyonel olmayan inançlar boyutunda denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi 6.1949 (yüksek düzey), anadolu lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi ise 5.4502 (yüksek düzey) ve denizcilik alanı haricindeki meslek lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi 5.4764 (yüksek düzey)

olduğu ve denizcilik alanı ile anadolu lisesi öğrencileri arasında saptanan farklılığın ise (Cohen d:0.43) etki büyüklüğünün orta seviyede olduğu saptanmıştır.

Mesleki karar verme aşamasında bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği (F=3.8673 ve p=0.026), güvenli olmayan bilgiler (F=5.076 ve p=0.007) ve dışsal çatışmalar (F=7.830 ve p=0.000) boyutlarında yaşanan zorluklarda denizcilik alanında eğitim gören meslek lisesi öğrencilerinin, anadolu lisesi öğrencilerine göre daha çok zorlandıkları saptanmıştır. Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği boyutunda denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi 3.9734 (orta düzey), anadolu lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi ise 3.2721 (orta düzey) olduğu ve saptanan bu anlamlı farklılığın (Cohen d: 0.31) etki büyüklüğünün orta seviyede olduğu saptanmıştır. Güvenli olmayan bilgiler boyutunda denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi 4.1631 (orta düzey), anadolu lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi ise 3.3673 (orta düzey) olduğu ve saptanan bu anlamlı farklılığın (Cohen d: 0.36) etki büyüklüğünün orta seviyede olduğu saptanmıştır. Dışsal çatışmalar boyutunda denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi 3.9096 (orta düzey), denizcilik alanı haricindeki meslek lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi 3.7917 (orta düzey) ve anadolu lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi ise 2.9801 (düşük düzey) olduğu ve denizcilik alanı ile anadolu lisesi öğrencileri arasında saptanan anlamlı farklılığın (Cohen d: 0.39) etki büyüklüğünün orta seviyede olduğu saptanmıştır.

MKVZÖ toplam boyutunda (F=5.283 ve p=0.005) denizcilik alanında eğitim gören meslek lisesi öğrencilerinin, anadolu lisesi öğrencilerine göre daha çok zorlandıkları saptanmıştır. Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi 4.3623 (orta düzey), anadolu lisesi öğrencilerinin zorlanma düzeyi ise 3.8160 (orta düzey) olduğu ve denizcilik alanı ile anadolu lisesi öğrencileri arasında saptanan bu anlamlı farklılığın (Cohen d: 0.39) etki büyüklüğünün orta seviyede olduğu saptanmıştır.

Tablo 19: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Eğitim Alanı” Değişkenine Göre Anlamli Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	Varyans Kay.	Kareler Toplamı	S d	Kareler Ortalaması	F	Sig .	Anlamli Farklar
Motivasyon kaybı	Gruplar arası	26.678	2	13.339	3.822	.023	Denizcilik alanı (3.6915)* Anadolu lisesi (3.2257)*
	Grup içi	1734.567	497	3.490			
	Toplam	1761.244	499				
Genel kararsızlık	Gruplar arası	8.398	2	4.199	1.000	.369	
	Grup içi	2087.757	497	4.201			
	Toplam	2096.155	499				
Fonksiyonel olmayan inançlar	Gruplar arası	41.003	2	20.502	6.693	.001	Denizcilik alanı (6.1941)* Diğer Meslek Lisesi (5.4764)* Anadolu lisesi (5.4502)*
	Grup içi	1522.484	497	3.063			
	Toplam	1563.487	499				
Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	13.916	2	6.958	1.159	.315	
	Grup içi	2984.120	497	6.004			
	Toplam	2998.036	499				
Kendisiyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	19.290	2	9.645	1.920	.148	
	Grup içi	2496.913	497	5.024			
	Toplam	2516.203	499				
Meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	6.849	2	3.424	.600	.549	
	Grup içi	2838.716	497	5.712			
	Toplam	2845.565	499				
Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	39.829	2	19.914	3.673	.026	Denizcilik alanı (3.9734)* Anadolu lisesi (3.2721)*
	Grup içi	2694.859	497	5.422			
	Toplam	2734.688	499				

Tablo 19: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Eğitim Alanı” Değişkenine Göre Anlamli Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları (Devamı)

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	Varyans Kay.	Kareler		Kareler		F	Sig.	Anlamli Farklar
		Toplamı	Sd	Ortalaması				
Güvenli olmayan bilgiler	Gruplar arası	52.219	2	26.109	5.076	.007	Denizcilik alanı (4.1631)* Anadolu lisesi (3.3673)*	
	Grup içi	2556.483	497	5.144				
	Toplam	2608.701	499					
İşsel çatışmalar	Gruplar arası	19.513	2	9.756	2.241	.107		
	Grup içi	2163.735	497	4.354				
	Toplam	2183.248	499					
Dışsal çatışmalar	Gruplar arası	90.766	2	45.383	7.830	.000	Denizcilik alanı (3.9096)* Diğer Meslek Lisesi (3.7917)* Anadolu lisesi (2.9801)*	
	Grup içi	2880.579	497	5.796				
	Toplam	2971.345	499					
MKVZÖ Toplam	Gruplar arası	22.768	2	11.384	5.283	.005	Denizcilik alanı (4.3623)* Anadolu lisesi (3.8160)*	
	Grup içi	1070.961	497	2.155				
	Toplam	1093.729	499					

*1 (Bana Hiç Uygun Değil) – 9 (Bana Çok Uygun) arasında derecelendirilme yapılmıştır. (Gati et al, 2000)

3.4.2. Cinsiyetlerine Göre Mesleki Karar Verme Zorluğu Hipotez Testi Sonuçları

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin, “Cinsiyet” değişkenine göre Mesleki karar verme zorlukları ile ilgili görüş farklılıklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda cinsiyet değişkenine dair yapılan çarpıklık(skewness) değeri 0.540 ve standart sapması 0,109 ve basıklık(kurtosis) değeri -1.715 ve standart sapması 0,218 olarak saptanmıştır. Basıklık değeri normal kabul edilen değerler aralığında olmadığından normal dağılıma sahip olmayan 2’li değişkenlere uygulanan Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 2’de özetlenmiştir. Tablo 20 incelendiğinde Cinsiyet değişkeni ile Mesleki karar verme

zorlukları faktörleri arasındaki anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan motivasyon kaybı ($U= 25054,500$ $p=0,009$, $z=-2,626$, $r=-0,12$), genel kararsızlık ($U= 23671,500$ $p=0,000$, $z=-3,509$, $r=-0,16$) ve dışsal çatışmalar ($U= 28858,500$ $p=0,037$, $z=-2,082$, $r=-0,10$) boyutunda erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Erkek öğrencilerin (263.46), kız öğrencilere (228.43) oranla mesleki karar vermede hazırlık aşamasında motivasyon kaybı boyutunda daha fazla zorlandıkları ancak saptanan bu farklılığın etki büyüklüğünün düşük olduğu saptanmıştır. Kız öğrencilerin (280.05) ise, erkek öğrencilere (233.15) oranla mesleki karar vermede hazırlık aşamasında genel kararsızlıklar boyutunda daha çok zorlandıkları ve saptanan bu farklılığın etki büyüklüğünün düşük olduğu saptanmıştır. Erkek öğrencilerin (263.46), kız öğrencilere (228.43) oranla mesleki karar vermede hazırlık aşamasında motivasyon kaybı boyutunda daha fazla zorlandıkları ancak saptanan bu farklılığın etki büyüklüğünün düşük olduğu saptanmıştır. Kız öğrencilerin (280.05) ise, erkek öğrencilere (233.15) oranla mesleki karar vermede hazırlık aşamasında genel kararsızlıklar boyutunda daha çok zorlandıkları ve saptanan bu farklılığın etki büyüklüğünün düşük olduğu saptanmıştır. Erkek öğrencilerin (260.67), kız öğrencilere (233.18) oranla mesleki karar verme aşamasında dışsal çatışmalar boyutunda daha fazla zorlandıkları ancak saptanan bu farklılığın etki büyüklüğünün düşük olduğu saptanmıştır. Geri kalan mesleki karar verme zorlukları faktörlerinden hiçbirinde ve toplam MKVZÖ puanında erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Erkek (252.19) ve kız (247.62) öğrencilerin toplam MKVZÖ ortalamaları aynı düzeyde çıkmıştır.

Tablo 20: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Cinsiyet” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Test Sonuçları

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	CİNSİYET	N	Sıra	Sıra	<i>t-test</i>		
			Ort.	Toplamı	U	z	p
Motivasyon kaybı	ERKEK	315	263.46	82990.50	25054.500	-2.626	0.009
	KADIN	185	228.43	42259.50			
Genel kararsızlık	ERKEK	315	233.15	73441.50	23671.500	-3.509	0.000
	KADIN	185	280.05	51808.50			
Fonksiyonel olmayan inançlar	ERKEK	315	249.20	78497.00	28727.000	-0.264	0.792
	KADIN	185	252.72	46753.00			
Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği	ERKEK	315	250.19	78810.50	29040.500	-0.062	0.950
	KADIN	185	251.02	46439.50			
Kendisiyle ilgili bilgi eksikliği	ERKEK	315	253.48	79845.50	28199.500	-0.605	0.545
	KADIN	185	245.43	45404.50			
Meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği	ERKEK	315	246.31	77589.00	27819.000	-0.849	0.396
	KADIN	185	257.63	47661.00			
Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği	ERKEK	315	254.81	80265.50	27779.500	-0.878	0.380
	KADIN	185	243.16	44984.50			
Güvenli olmayan bilgiler	ERKEK	315	253.92	79986.00	28059.000	-0.695	0.487
	KADIN	185	244.67	45264.00			
İçsel çatışmalar	ERKEK	315	249.61	78628.50	28858.500	-0.179	0.858
	KADIN	185	252.01	46621.50			
Dışsal çatışmalar	ERKEK	315	260.67	82112.50	25932.500	-2.082	0.037
	KADIN	185	233.18	43137.50			
MKVZÖ Toplam	ERKEK	315	252.19	79439.50	28605.500	-0.341	0.733
	KADIN	185	247.62	45810.50			

3.4.3. Okul Türüne Göre Mesleki Karar Verme Zorluğu Hipotez Testi

Sonuçları

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin, “ Okul Türü” değişkenine göre Bu amaç doğrultusunda okul türü değişkenine dair yapılan çarpıklık(skewness) değeri 0.185 ve standart sapması 0,109 ve basıklık(kurtosis) değeri -1.974 ve standart sapması 0,218 olarak saptanmıştır. Basıklık değeri normal kabul edilen değerler aralığında olmadığından normal dağılıma sahip olmayan 2’li değişkenlere uygulanan Mann-Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 21’de özetlenmiştir. Tablo 21 incelendiğinde okul türü değişkeni ile Mesleki karar verme zorlukları faktörleri arasındaki anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan motivasyon kaybı (U= 26959,500 p=0,013, z=-2,103, r=-0,11), fonksiyonel olmayan inançlar boyutunda (U= 27584,500 p=0,035, z=-2,497, r=-0,10), seçim aşamasındaki bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği (U= 26844,500 p=0,010, z=-2,584, r=-0,12) ve güvenli olmayan bilgi (U= 25833,000 p=0,001, z=-3,207, r=-0,14), dışsal çatışmalar (U= 24839,500 p=0,000, z=-3,857, r=-0,17) ve MKVZÖ toplam (U= 25847,000 p=0,001, z=-3,181, r=-0,14) boyutunda meslek lisesi ile anadolu lisesi öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Meslek lisesi öğrencilerinin (265.11), anadolu lisesi öğrencilerine (232.79) oranla mesleki karar vermede hazırlık aşamasında motivasyon kaybı boyutunda daha çok zorlandıkları ve yine meslek lisesi öğrencilerinin (262.83), anadolu lisesi öğrencilerine (235.56) oranla hazırlık aşamasında fonksiyonel olmayan inançlar boyutunda daha çok zorlandıkları saptanmıştır. Bu saptanan farklılıkların etki büyüklükleri düşüktür. Meslek lisesi öğrencilerinin (265.53), anadolu lisesi öğrencilerine (232.28) oranla mesleki karar verme sürecinde bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği boyutunda daha çok zorlandıkları saptanmıştır. Bu saptanan farklılığın etki büyüklüğü düşüktür. Meslek lisesi öğrencilerinin (269.22), anadolu lisesi öğrencilerine (227.81) oranla mesleki karar verme sürecinde güvenli olmayan bilgiler boyutunda daha çok zorlandıkları saptanmıştır. Meslek lisesi öğrencilerinin (272.84), anadolu lisesi öğrencilerine (223.41) oranla dışsal çatışmalar boyutunda daha çok zorlandıkları saptanmıştır. Bu saptanan farklılıkların etki büyüklükleri düşüktür. Meslek lisesi öğrencilerinin (269.17), anadolu lisesi

öğrencilerine (227.87) oranla MKVZÖ toplam boyutunda daha çok zorlandıkları saptanmıştır. Bu saptanan farklılıkların etki büyüklükleri düşüktür. Geri kalan mesleki karar verme zorlukları faktörlerinden hiçbirinde meslek lisesi ile anadolu lisesi öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 21: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Okul Türü” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	OKUL TÜRÜ	N	Sıra	Sıra	<i>t-test</i>		
			Ort.	Toplamı	U	z	p
Motivasyon kaybı	MESLEK LİSESİ	274	265.11	72639.50	26959.500	-2.497	0.013
	ANADOLU LİSESİ	226	232.79	52610.50			
Genel kararsızlık	MESLEK LİSESİ	274	248.20	68007.50	30332.500	-0.392	0.695
	ANADOLU LİSESİ	226	253.29	57242.50			
Fonksiyonel olmayan inançlar	MESLEK LİSESİ	274	262.83	72014.50	27584.500	-2.103	0.035
	ANADOLU LİSESİ	226	235.56	53235.50			
Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği	MESLEK LİSESİ	274	259.08	70989.00	28610.000	-1.469	0.142
	ANADOLU LİSESİ	226	240.09	54261.00			
Kendisiyle ilgili bilgi eksikliği	MESLEK LİSESİ	274	261.44	71634.00	27965.500	-1.874	0.061
	ANADOLU LİSESİ	226	237.24	53616.00			
Meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği	MESLEK LİSESİ	274	254.95	69856.50	29742.500	-0.761	0.446
	ANADOLU LİSESİ	226	245.10	55393.50			
Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği	MESLEK LİSESİ	274	265.53	72754.50	26844.500	-2.584	0.010
	ANADOLU LİSESİ	226	232.28	52495.50			

Tablo 21: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Okul Türü” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları (Devamı)

Güvenli olmayan bilgiler	MESLEK LİSESİ	274	269.22	73766.00	25833.000	-3.207	0.001
	ANADOLU LİSESİ	226	227.81	51484.00			
İçsel çatışmalar	MESLEK LİSESİ	274	261.81	71736.50	27862.500	-1.931	0.053
	ANADOLU LİSESİ	226	236.79	53513.50			
Dışsal çatışmalar	MESLEK LİSESİ	274	272.84	74759.50	24839.500	-3.857	0.000
	ANADOLU LİSESİ	226	223.41	50490.50			
MKVZÖ Toplam	MESLEK LİSESİ	274	269.17	73752.00	25847.000	-3.181	0.001
	ANADOLU LİSESİ	226	227.87	51498.00			

3.4.4. Ebeveynlerinin Eğitim Seviyesine Göre Mesleki Karar Verme Zorluğu Hipotez Testi Sonuçları

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin, “Babanın Eğitim Seviyesi” değişkenine göre Mesleki karar verme zorlukları ile ilgili görüş farklılıklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda babalarının eğitim seviyesi değişkenine dair yapılan çarpıklık(skewness) değeri 0.021 ve standart sapması 0,110 ve basıklık(kurtosis) değeri -1.263 ve standart sapması 0,219 olarak saptanmıştır. Bu değerler doğrultusunda değişkenin normal dağılıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ANOVA testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 22’de özetlenmiştir. Tablo 22 incelendiğinde öğrencilerin babalarının eğitim seviyesi değişkenine göre mesleki karar verme zorlukları ile ilgili görüş farklılıkları saptanmaya çalışılmıştır. Mesleki karar verme sürecinde dışsal çatışmalar ($F=4.187$ ve $p=0.006$) boyutunda yaşanan zorluklarda babanın eğitim seviyesi değişkenleri arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu farkın hangi eğitim seviyeleri arasında olduğunu saptamak üzere

Scheffe testi yapılmıştır. Babası yükseköğretim mezunu öğrencilerin zorlanma düzeyi 2.7810 (düşük düzey) olarak saptanırken babası ortaokul mezunu öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.8252 (orta düzey) ve babası ilkokul mezunu öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.7042 (orta düzey) olarak saptanmıştır. Babası yükseköğretim mezunu olan öğrenciler (2.7810), babası ilkokul (3.7042) veya ortaokul (3.8252) mezunu öğrencilere oranla mesleki karar verme sürecinde dışsal çatışmalar boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır.

Tablo 22: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Babalarının Eğitim Seviyesi” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri Kay.	Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Farklar
Motivasyon kaybı	Gruplar arası	2.163	3	.721	.202	.895	
	Grup içi	1753.274	492	3.564			
	Toplam	1755.437	495				
Genel kararsızlık	Gruplar arası	8.564	3	2.855	.677	.567	
	Grup içi	2075.740	492	4.219			
	Toplam	2084.304	495				
Fonksiyonel olmayan inançlar	Gruplar arası	16.866	3	5.622	1.829	.141	
	Grup içi	1511.999	492	3.073			
	Toplam	1528.865	495				
Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	17.922	3	5.974	.990	.397	
	Grup içi	2970.200	492	6.037			
	Toplam	2988.122	495				
Kendisiyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	32.183	3	10.728	2.138	.095	
	Grup içi	2468.792	492	5.018			
	Toplam	2500.975	495				
Meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	12.875	3	4.292	.747	.524	
	Grup içi	2826.450	492	5.745			
	Toplam	2839.325	495				

Tablo 22: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Babalarının Eğitim Seviyesi” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları (Devamı)

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri Kay.	Varyans	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Farklar
Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	38.055	3	12.685	2.323	.074	
	Grup içi	2686.295	492	5.460			
	Toplam	2724.350	495				
Güvenli olmayan bilgiler	Gruplar arası	33.545	3	11.182	2.146	.094	
	Grup içi	2563.135	492	5.210			
	Toplam	2596.680	495				
İçsel çatışmalar	Gruplar arası	13.863	3	4.621	1.052	.369	
	Grup içi	2161.049	492	4.392			
	Toplam	2174.912	495				
Dışsal çatışmalar	Gruplar arası	72.792	3	24.264	4.187	0.006	Yükseköğretim (2.7810)* Ortaokul (3.8252)* İlkokul (3.7042)*
	Grup içi	2851.513	492	5.796			
	Toplam	2924.304	495				
MKVZÖ Toplam	Gruplar arası	12.815	3	4.272	1.948	.121	
	Grup içi	1078.622	492	2.192			
	Toplam	1091.437	495				

*1 (Bana Hiç Uygun Değil) – 9 (Bana Çok Uygun) arasında derecelendirilme yapılmıştır. (Gati et al, 2000)

Araştırmaya katılan öğrencilerin, “Annenin Eğitim Seviyesi” değişkenine göre Mesleki karar verme zorlukları ile ilgili görüş farklılıklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda annelerinin eğitim seviyesi değişkenine dair yapılan çarpıklık(skewness) değeri 0.129 ve standart sapması 0,110 ve basıklık(kurtosis) değeri -1.353 ve standart sapması 0,219 olarak saptanmıştır. Bu değerler doğrultusunda değişkenin normal dağılıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ANOVA testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 23’te özetlenmiştir. Tablo 23 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin eğitim seviyesi değişkenine göre mesleki karar verme zorlukları ile ilgili görüş farklılıkları saptanmaya çalışılmıştır. Mesleki

karar verme sürecinde kendisiyle ilgili bilgi eksikliği ($F=3.003$ ve $p=0.030$) boyutunda yaşanan zorluklarda annenin eğitim seviyesi değişkenleri arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. . Bu farkın hangi eğitim seviyeleri arasında olduğunu saptamak üzere Scheffe testi yapılmıştır. Annesi lise mezunu öğrencilerin zorlanma düzeyi 2.9705 (düşük düzey) olarak saptanırken annesi ortaokul mezunu öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.7885 (orta düzey) olarak saptanmıştır. Annesi lise mezunu olan öğrencilerin (2.9705), annesi ortaokul (3.7885) öğrencilere oranla mesleki karar verme sürecinde kendisiyle ilgili bilgi eksikliği boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır.

Mesleki karar verme sürecinde güvenli olmayan bilgiler ($F=2.739$ ve $p=0.043$) boyutunda yaşanan zorluklarda annenin eğitim seviyesi değişkenleri arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. . Bu farkın hangi eğitim seviyeleri arasında olduğunu saptamak üzere Scheffe testi yapılmıştır. Annesi yükseköğretim mezunu öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.3824 (orta düzey) olarak saptanırken annesi ortaokul mezunu öğrencilerin zorlanma düzeyi 4.0655 (orta düzey) olarak saptanmıştır. Annesi yükseköğretim mezunu olan öğrencilerin (3.3824), annesi ortaokul (4.0655) öğrencilere oranla mesleki karar verme sürecinde güvenli olmayan bilgiler boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır.

Tablo 23: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına Annelerinin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	Varyans Kay.	Kareler		Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Farklar
		Toplamı	Sd				
Motivasyon kaybı	Gruplar arası	10.782	3	3.594	1.016	.385	
	Grup içi	1737.529	491	3.539			
	Toplam	1748.311	494				
Genel kararsızlık	Gruplar arası	7.055	3	2.352	.557	.644	
	Grup içi	2072.561	491	4.221			
	Toplam	2079.616	494				
Fonksiyonel olmayan inançlar	Gruplar arası	15.066	3	5.022	1.622	.183	
	Grup içi	1520.402	491	3.097			
	Toplam	1535.468	494				

Tablo 23: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına Annelerinin Eğitim Seviyesi Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları (Devamı)

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	Varyans Kay.	Kareler		Kareler Ortalaması	F	Sig.	Anlamlı Farklar
		Toplamı	Sd				
Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	22.091	3	7.364	1.223	.301	
	Grup içi	2957.134	491	6.023			
	Toplam	2979.225	494				
Kendisiyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	45.008	3	15.003	3.003	0.030	Lise (2.9705)*
	Grup içi	2453.009	491	4.996			Ortaokul (3.7885)*
	Toplam	2498.017	494				
Meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	38.281	3	12.760	2.239	.083	
	Grup içi	2798.101	491	5.699			
	Toplam	2836.382	494				
Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	27.314	3	9.105	1.656	.176	
	Grup içi	2700.031	491	5.499			
	Toplam	2727.345	494				
Güvenli olmayan bilgiler	Gruplar arası	42.634	3	14.211	2.739	0.043	Yükseköğretim (3.3824)*
	Grup içi	2547.426	491	5.188			Ortaokul (4.0655)*
	Toplam	2590.060	494				
İçsel çatışmalar	Gruplar arası	18.419	3	6.140	1.398	.243	
	Grup içi	2156.227	491	4.392			
	Toplam	2174.646	494				
Dışsal çatışmalar	Gruplar arası	28.239	3	9.413	1.611	.186	
	Grup içi	2868.516	491	5.842			
	Toplam	2896.756	494				
MKVZÖ Toplam	Gruplar arası	15.759	3	5.253	2.397	.067	
	Grup içi	1076.161	491	2.192			
	Toplam	1091.920	494				

*1 (Bana Hiç Uygun Değil) – 9 (Bana Çok Uygun) arasında derecelendirilme yapılmıştır. (Gati et al, 2000)

3.4.5. Aile Gelir Durumuna Göre Mesleki Karar Verme Zorluğu

Hipotez Testi Sonuçları

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin, “Aile Gelir Durumu” değişkenine göre Mesleki karar verme zorlukları ile ilgili görüş farklılıklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda aile gelir seviyesi değişkenine dair

yapılan çarpıklık(skewness) değeri 0.417 ve standart sapması 0,110 ve basıklık(kurtosis) değeri -1.058 ve standart sapması 0,219 olarak saptanmıştır. Bu değerler doğrultusunda değişkenin normal dağılıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ANOVA testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 24’da özetlenmiştir. Tablo 24 incelendiğinde öğrencilerin aile gelir durumu değişkenine göre mesleki karar verme zorlukları ile ilgili görüş farklılıkları saptanmaya çalışılmıştır. Mesleki karar verme sürecinde bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği ($F=4.846$ ve $p=0.008$) boyutunda yaşanan zorluklarda aile gelir durumu değişkenleri arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu farkın hangi aile gelir durumları arasında olduğunu saptamak üzere Scheffe testi yapılmıştır. Aile geliri 3000-6000 TL arasında olan öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.2600 (orta düzey) olarak saptanırken aile geliri 1000-3000 TL arasında olan öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.9545 (orta düzey) olarak saptanmıştır. Aile geliri 3000-6000 TL arası olan öğrenciler (3.2600), aile geliri 1000-3000 TL olan öğrencilere (3.9545) oranla daha az zorlandıkları saptanmıştır.

Mesleki karar verme sürecinde güvenli olmayan bilgiler ($F=3.695$ ve $p=0.026$) boyutunda yaşanan zorluklarda aile gelir durumu değişkenleri arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu farkın hangi aile gelir durumları arasında olduğunu saptamak üzere Scheffe testi yapılmıştır. Aile geliri 6000 üzeri TL olan öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.4205 (orta düzey) olarak saptanırken aile geliri 1000-3000 TL arasında olan öğrencilerin zorlanma düzeyi 4.0319 (orta düzey) olarak saptanmıştır. Aile geliri 6000 üzeri TL olan öğrenciler (3.4205), aile geliri 1000-3000 TL olan öğrencilere (4.0319) oranla daha az zorlandıkları saptanmıştır.

Mesleki karar verme sürecinde dışsal çatışmalar ($F=4.352$ ve $p=0.013$) boyutunda yaşanan zorluklarda aile gelir durumu değişkenleri arasında anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu farkın hangi aile gelir durumları arasında olduğunu saptamak üzere Scheffe testi yapılmıştır. Aile geliri 6000 üzeri TL olan öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.1648 (orta düzey) olarak saptanırken aile geliri 1000-3000 TL arasında olan öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.8206 (orta düzey) olarak saptanmıştır. Aile geliri 6000 üzeri TL olan öğrenciler (3.1648), aile geliri 1000-3000 TL olan öğrencilere (3.9545) oranla daha az zorlandıkları saptanmıştır.

Mesleki karar verme toplam zorlanma düzeyleri ($F=3.461$ ve $p=0.032$) boyutunda yaşanan zorluklarda aile gelir durumu değişkenleri arasında anlamlı

farklılık saptanmıştır. Bu farkın hangi aile gelir durumları arasında olduğunu saptamak üzere Scheffe testi yapılmıştır. Aile geliri 3000-6000 TL arasında olan öğrencilerin zorlanma düzeyi 3.8860 (orta düzey) olarak saptanırken aile geliri 1000-3000 TL arasında olan öğrencilerin zorlanma düzeyi 4.2437 (orta düzey) olarak saptanmıştır. Aile geliri 3000-6000 TL arası olan öğrenciler (3.8860), aile geliri 1000-3000 TL olan öğrencilere (4.2437) oranla daha az zorlandıkları saptanmıştır.

Tablo 24: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Aile Gelir Durumu” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	Varyans Kay.	Kareler		Kareler		F	Sig.	Anlamlı Fark
		Toplamı	Sd	Ortalaması				
Motivasyon kaybı	Gruplar arası	9.624	2	4.812	1.359	.258		
	Grup içi	1748.612	494	3.540				
	Toplam	1758.236	496					
Genel kararsızlık	Gruplar arası	1.566	2	.783	.186	.831		
	Grup içi	2081.935	494	4.214				
	Toplam	2083.501	496					
Fonksiyonel olmayan inançlar	Gruplar arası	.614	2	.307	.098	.906		
	Grup içi	1539.002	494	3.115				
	Toplam	1539.616	496					
Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	8.369	2	4.185	.696	.499		
	Grup içi	2968.127	494	6.008				
	Toplam	2976.497	496					
Kendisiyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	11.032	2	5.516	1.093	.336		
	Grup içi	2492.336	494	5.045				
	Toplam	2503.367	496					
Meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	24.704	2	12.352	2.172	.115		
	Grup içi	2809.517	494	5.687				
	Toplam	2834.220	496					

Tablo 24: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına “Aile Gelir Durumu” Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Testi Sonuçları (Devamı)

Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği	Gruplar arası	52.369	2	26.184	4.846	0.008	3000-6000 TL (3.2600)*
	Grup içi	2669.071	494	5.403			1000-3000 TL (3.9545)*
	Toplam	2721.440	496				
Güvenli olmayan bilgiler	Gruplar arası	38.276	2	19.138	3.695	0.026	6000 üstü TL (3.4205)*
	Grup içi	2558.781	494	5.180			1000-3000 TL (4.0319)*
	Toplam	2597.057	496				
İçsel çatışmalar	Gruplar arası	17.973	2	8.986	2.064	.128	
	Grup içi	2150.871	494	4.354			
	Toplam	2168.844	496				
Dışsal çatışmalar	Gruplar arası	50.702	2	25.351	4.352	0.013	6000 üstü TL (3.1648)*
	Grup içi	2877.831	494	5.826			1000-3000 TL (3.8206)*
	Toplam	2928.533	496				
MKVZÖ Toplam	Gruplar arası	15.063	2	7.532	3.461	0.030	3000-6000 TL (3.8860)*
	Grup içi	1075.053	494	2.176			1000-3000 TL (4.2437)*
	Toplam	1090.116	496				

*1 (Bana Hiç Uygun Değil) – 9 (Bana Çok Uygun) arasında derecelendirilme yapılmıştır. (Gati et al, 2000)

3.5. MESLEKİ KARARINI VERİP/VERMEDİĞİNE GÖRE MESLEKİ KARAR VERME ZORLUĞU HİPOTEZ TESTİ SONUÇLARI

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin, “Mesleki Karar Verip/Vermediği” değişkenine göre Mesleki karar verme zorlukları ile ilgili görüş farklılıklarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda meslek kararını verip vermemiş olma değişkenine dair yapılan çarpıklık(skewness) değeri 0.855 ve standart sapması 0,109 ve basıklık(kurtosis) değeri -1.274 ve standart sapması 0,218 olarak saptanmıştır. Bu değerler doğrultusunda değişkenin normal dağılıma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla T testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 25’de özetlenmiştir. Tablo 25 incelendiğinde öğrencilerin anketin yapıldığı

tarix itibarı ile mesleki kararlarını verip vermedikleri değişkeni ile Mesleki karar verme zorlukları faktörleri arasındaki anlamlı farklılıklar saptanmaya çalışılmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler ile henüz mesleki kararını vermediğini beyan eden öğrenciler arasında mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan motivasyon kaybı ($t=-7.310$ ve $p=0.000$), genel kararsızlık ($t=-3.438$ ve $p=0.001$) ve fonksiyonel olmayan inançlar ($t=4.733$ ve $p=0.000$) boyutunda anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (3.0939), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (4.3640) oranla motivasyon kaybı boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (4.8946), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (5.5724) oranla genel kararsızlık boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (5.8420), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (5.0444) oranla fonksiyonel olmayan inançlar boyutunda daha fazla zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler ile henüz mesleki kararını vermediğini beyan eden öğrenciler arasında mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği ($t=-11.474$ ve $p=0.000$), kendisiyle ilgili bilgi eksikliği ($t=-12.164$ ve $p=0.000$), meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği ($t=-9.104$ ve $p=0.000$) ve bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği ($t=-8.008$ ve $p=0.000$) boyutunda anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (3.1973), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (5.6316) oranla meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (2.7284), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (5.0625) oranla kendisiyle ilgili bilgi eksikliği boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (3.3151), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (5.2741) oranla meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (3.0640), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (4.7632) oranla bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler ile henüz mesleki kararını vermediğini beyan eden öğrenciler arasında mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan güvenli olmayan bilgiler ($t=-9.065$ ve

p=0.000), içsel çatışmalar (t=-9.245 ve p=0.000) ve dışsal çatışmalar (t=-7.591 ve p=0.000) boyutunda anlamlı farklılıklar saptandı. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (3.1398), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (5.0088) oranla güvenli olmayan bilgiler boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (3.3034), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (5.0421) oranla içsel çatışmalar boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (2.9282), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (4.6349) oranla bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır. Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrenciler (3.6019), mesleki kararını henüz vermemiş öğrencilere (5.0239) oranla mesleki karar verme zorlukları toplam düzeyi boyutunda daha az zorlandıkları saptanmıştır.

Tablo 25: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına Mesleki Kararı Verip/Vermeme Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	Mesleki Kararınızı verdiniz mi?	N	Ort.*	SS	Sh	t-test	
						t	p
Motivasyon kaybı	EVET	348	3.0939	1.76169	.09444	-7.310	0.000
	HAYIR	152	4.3640	1.84433	.14959		
Genel kararsızlık	EVET	348	4.8946	1.96097	.10512	-3.438	0.001
	HAYIR	152	5.5724	2.17329	.17628		
Fonksiyonel olmayan inançlar	EVET	348	5.8420	1.74350	.09346	4.733	0.000
	HAYIR	152	5.0444	1.70971	.13868		
Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği	EVET	348	3.1973	2.12649	.11399	-11.474	0.000
	HAYIR	152	5.6316	2.30467	.18693		
Kendisiyle ilgili bilgi eksikliği	EVET	348	2.7284	1.85485	.09943	-12.164	0.000
	HAYIR	152	5.0625	2.22275	.18029		
Meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği	EVET	348	3.3151	2.12045	.11367	-9.104	0.000
	HAYIR	152	5.2741	2.41320	.19574		
Bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği	EVET	348	3.0460	2.10274	.11272	-8.008	0.000
	HAYIR	152	4.7632	2.42568	.19675		

Tablo 25: Öğrencilerin, Mesleki Karar Verme Zorlukları İle İlgili Görüş Farklılıklarına Mesleki Kararı Verip/Vermeme Değişkenine Göre Anlamlı Bir Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek Üzere Yapılan T Testi Sonuçları (Devamı)

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	Mesleki Kararınızı verdiniz mi?	N	Ort.*	SS	Sh	<i>t-test</i>	
						<i>t</i>	<i>p</i>
Güvenli olmayan bilgiler	EVET	348	3.1398	2.01966	.10826	-9.065	0.000
	HAYIR	152	5.0088	2.33568	.18945		
İçsel çatışmalar	EVET	348	3.3034	1.89794	.10174	-9.245	0.000
	HAYIR	152	5.0421	2.01565	.16349		
Dışsal çatışmalar	EVET	348	2.9282	2.13871	.11465	-7.591	0.000
	HAYIR	152	4.6349	2.66941	.21652		
MKVZÖ Toplam	EVET	348	3.6019	1.28428	.06884	-11.004	0.000
	HAYIR	152	5.0239	1.42698	.11574		

*1 (Bana Hiç Uygun Değil) – 9 (Bana Çok Uygun) arasında derecelendirilme yapılmıştır. (Gati et al, 2000)

3.6. ÖĞRENCİLERİN MESLEK SEÇİMİNE GÜVENME DÜZEYLERİ İLE MKVZÖ ZORLANMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK HİPOTEZ TESTİ SONUÇLARI

Araştırma ölçeğinde öğrencilere “Meslek seçiminizi yaptınız mı?” sorusu yöneltilmiş ve bu soruya “Evet” yanıtı verenlere hemen akabinde “Meslek seçiminize ne derece güveniyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğrencilerden 1 (düşük düzeyde) ile 9 (yüksek düzeyde) arasında cevap vermeleri istenmiştir. Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrencilerin bu seçimlerine olan güven düzeyleri Tablo 26’de gösterilmiştir. Tablo 26 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin meslek seçimlerine güvenme düzeylerinin yüksek düzeyde (7.1480) olduğu saptanmıştır.

Tablo 26: Meslek Seçimini Yaptığını Beyan Eden Öğrencilerin Bu seçimlerine Ne Derece Güvendiklerine Yönelik Bulgular

Ölçek Soru No:13	N	Ort*	SS
Meslek seçiminize ne derece güveniyorsunuz?	348	7.1480	1.69938

*Puanların, 1,00-2,99 arası olması düşük düzeyde, 3,00-4,99 arası olması orta düzeyde, 5,00-9,00 arası olması ise yüksek düzeyde bulguya rastlandığını ifade etmektedir (Gati, 2008).

Yukarıda saptanan meslek seçimine güven düzeyi ile Mesleki Karar Verme ana, alt ve genel zorlanma düzeyleri arasındaki anlamlı ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla zorlanma düzeyleri ile MKVZÖ düzeyleri arasında Korelasyon testi yapılmıştır ve sonuçlar Tablo 27’de özetlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere “Meslek seçiminizi yaptınız mı?” sorusu sorulmuş ve “Evet” yanıtı veren öğrencilerin “Meslek seçiminize ne derece güveniyorsunuz?” sorusuna 1 (düşük düzeyde) ile 9 (yüksek düzeyde) arasında verdikleri yanıtlar sonucunda meslek seçimlerine güvenme düzeyleri 7.1480 olduğu saptanmıştır. Saptanan bu güven düzeyi ile MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri arasındaki anlamlı ilişki olup olmadığını saptamak için korelasyon testi yapılmıştır. Tablo 27 incelendiğinde öğrencilerin güven düzeyi ile MKVZÖ ana faktörleri arasındaki saptamalar şu şekilde olmuştur: Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan ana zorluk olan hazırlık eksikliği ($p=-0.117$ ve $s=0.029$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan ana zorluk olan bilgi eksikliği ($p=-0.344$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan ana zorluk olan tutarsız bilgi ($p=-0.326$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır.

Öğrencilerin güven düzeyi ile MKVZÖ alt faktörleri arasındaki saptamalar şu şekilde olmuştur: Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan alt zorluk olan motivasyon kaybı ($p=-0.206$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan alt zorluk olan genel kararsızlık ($p=-0.213$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan alt zorluk olan fonksiyonel olmayan inançlar ($p=-0.231$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan meslek seçimiyle ilgili bilgi eksikliği ($p=-0.294$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan kendisiyle ilgili bilgi eksikliği ($p=-$

0.275 ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği ($p=-0.364$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği ($p=-0.242$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan güvenli olmayan bilgiler ($p=-0.323$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan içsel çatışmalar ($p=-0.326$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin güven düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan meslek seçimiyle ilgili bilgi eksikliği ($p=-0.216$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır.

Öğrencilerin güven düzeyi ile MKVZÖ faktör toplamı ($p=0.339$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 27: Mesleki Seçimlerine Güvenme Düzeylerine Yönelik Bulgular

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri		Güven düzeyi (Ort. (1-9))
HAZIRLIK EKSİKLİĞİ	Pearson Correlation	-.117*
	Sig. (2-tailed)	.029
	N	348
Motivasyon kaybı	Pearson Correlation	-.206**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
Genel Karasızlık	Pearson Correlation	-.213**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
Fonksiyonel Olmayan İnançlar	Pearson Correlation	.231**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
BİLGİ EKSİKLİĞİ	Pearson Correlation	-.344**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348

Tablo 27: Mesleki Seçimlerine Güvenme Düzeylerine Yönelik Bulgular (Devamı)

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri	Güven düzeyi (Ort. (1-9))	
Meslek Seçim Süreciyle İlgili	Pearson Correlation	-.294**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
Kendisiyle İlgili	Pearson Correlation	-.275**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
Meslek Seçenekleriyle İlgili	Pearson Correlation	-.364**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
Bilgiye Ulaşma Yollarıyla İlgili	Pearson Correlation	-.242**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
TUTARSIZ BİLGİ	Pearson Correlation	-.326**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
Güvenli Olmayan Bilgiler	Pearson Correlation	-.323**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
İçsel Çatışmalar	Pearson Correlation	-.326**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
Dışsal Çatışmalar	Pearson Correlation	-.216**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348
MKVZÖ_Toplam	Pearson Correlation	-.339**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	348

* Korelasyon 0.05'de anlamlı (2-tailed).

** Korelasyon 0.01'de anlamlı (2-tailed).

3.7. ÖĞRENCİLERİN MESLEK SEÇİMİNDE ZORLANMA DÜZEYLERİ İLE MKVZÖ ZORLANMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK HİPOTEZ TESTİ SONUÇLARI

Araştırma ölçeğinde öğrencilere “Meslek seçiminizde ne derece zorlanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya öğrencilerden 1 (düşük düzeyde) ile 9 (yüksek düzeyde) arasında cevap vermeleri istenmiştir. Öğrencilerin meslek seçimlerinde zorlanma düzeyleri Tablo 28’de gösterilmiştir. Tablo 28 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin zorlanma düzeylerinin yüksek düzeyde (5,2860) olduğu saptanmıştır.

Tablo 28: Öğrencilerin Meslek Seçiminde Ne Derece Zorlandıklarına Yönelik Bulgular

Ölçek Soru No:13	N	Ort.*	SS
Meslek seçiminizde ne derece zorlanıyorsunuz?	500	5.2860	2.64238

*Puanların, 1,00-2,99 arası olması düşük düzeyde, 3,00-4,99 arası olması orta düzeyde, 5,00-9,00 arası olması ise yüksek düzeyde bulguya rastlandığını ifade etmektedir (Gati, 2008).

Yukarıda saptanan zorlanma düzeyi ile Mesleki Karar Verme ana, alt ve genel zorlanma düzeyleri arasındaki anlamlı ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla zorlanma düzeyleri ile MKVZÖ düzeyleri arasında Korelasyon testi yapılmıştır ve sonuçlar Tablo 29’de özetlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin “Meslek seçiminizde ne derece zorlanıyorsunuz?” sorusuna 1 (düşük düzeyde) ile 9 (yüksek düzeyde) arasında verdikleri yanıtlar sonucunda zorlanma düzeyleri 5.2860 olduğu saptanmıştır. Saptanan bu zorlanma düzeyi ile MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri arasındaki anlamlı ilişki olup olmadığını saptamak için korelasyon testi yapılmıştır. Tablo 29 incelendiğinde öğrencilerin zorlanma düzeyi ile MKVZÖ ana faktörleri arasındaki saptamalar şu şekilde olmuştur: Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan ana zorluk olan hazırlık eksikliği ($p=0.270$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan ana zorluk olan bilgi eksikliği ($p=0.490$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki

karar verme sürecinde yaşanan ana zorluk olan tutarsız bilgi ($p=0.466$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır.

Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile MKVZÖ alt faktörleri arasındaki saptamalar şu şekilde olmuştur: Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan alt zorluk olan motivasyon kaybı ($p=0.285$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan alt zorluk olan genel kararsızlık ($p=0.291$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar vermede hazırlık aşamasında yaşanan alt zorluk olan fonksiyonel olmayan inançlar ($p=-0.131$ ve $s=0.003$) arasında anlamlı, düşük düzeyde ve negatif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği ($p=0.482$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan kendisiyle ilgili bilgi eksikliği ($p=0.446$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği ($p=0.437$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği ($p=0.352$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan güvenli olmayan bilgiler ($p=0.441$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan içsel çatışmalar ($p=0.410$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile mesleki karar verme sürecinde yaşanan alt zorluk olan dışsal çatışmalar ($p=0.389$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır.

Öğrencilerin zorlanma düzeyi ile MKVZÖ faktör toplamı ($p=0.507$ ve $s=0.000$) arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 29: Mesleki Karar Verme Zorlukları Düzeylerine Yönelik Bulgular

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri		Zorlanma düzeyi (Ort. (1-9))
HAZIRLIK EKSİKLİĞİ	Pearson Correlation	.270**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
Motivasyon kaybı	Pearson Correlation	.285**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
Genel Kararsızlık	Pearson Correlation	.291**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
Fonksiyonel Olmayan İnançlar	Pearson Correlation	-.131**
	Sig. (2-tailed)	.003
	N	500
BİLGİ EKSİKLİĞİ	Pearson Correlation	.490**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
Meslek Seçim Süreciyle İlgili	Pearson Correlation	.482**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
Kendisiyle İlgili	Pearson Correlation	.446**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
Meslek Seçenekleriyle İlgili	Pearson Correlation	.437**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
Bilgiye Ulaşma Yollarıyla İlgili	Pearson Correlation	.352**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
TUTARSIZ BİLGİ	Pearson Correlation	.466**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
Güvenli Olmayan Bilgiler	Pearson Correlation	.441**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500

Tablo 29: Mesleki Karar Verme Zorlukları Düzeylerine Yönelik Bulgular (Devamı)

MKVZÖ Ana ve Alt Faktörleri		Zorlanma_düzeği (Ort. (1-9))
İçsel Çatışmalar	Pearson Correlation	.410**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
Dışsal Çatışmalar	Pearson Correlation	.389**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500
MKVZÖ_Toplam	Pearson Correlation	.507**
	Sig. (2-tailed)	.000
	N	500

** Korelasyon 0.01'de anlamlı (2-tailed).

SONUÇLAR

Bu bölümde öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili zorlanma düzeylerini saptamaya yönelik hazırlanan ölçeğin maddelerine verdikleri puan ortalamalarının öğrencilerin demografik özelliklerine göre nasıl algıladıklarını bulmak üzere yaptığımız istatistiklerle elde edilen bulgulara göre sonuçlara yer verilmektedir.

Öğrencilerin Meslek Seçiminde Yaşadıkları Zorluk Düzeylerine Yönelik Sonuçlar

- Araştırmaya katılan öğrencilerin mesleki karar vermede orta düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki karar verme hazırlık aşamasında yaşanan hazırlık eksikliği ana faktörü boyutunda orta düzeyde, onun alt faktörleri motivasyon kaybı boyutunda orta düzeyde ve genel kararsızlıklar ve fonksiyonel olmayan inançlar boyutunda yüksek düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki karar verme sürecinde yaşanan bilgi eksikliği ana faktörü boyutunda orta düzeyde zorlandıkları ve onun alt faktörleri meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği, kendisiyle ilgili bilgi eksikliği, meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği ve bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği boyutunda orta düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki karar verme sürecinde yaşanan tutarsız bilgi ana faktörü boyutunda orta düzeyde zorlandıkları ve onun alt faktörleri güvenli olmayan bilgiler, içsel çatışmalar ve dışsal çatışmalar boyutunda orta düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin en çok mesleki karar verme hazırlık aşamasında hazırlık eksikliği boyutunda zorlandıkları ve öğrencilerin meslek seçimiyle ilgili fonksiyonel olmayan inançlara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin mesleki karar verme hazırlık aşamasında en az motivasyon kaybı boyutunda zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin mesleki karar verme sürecindeki kendisiyle ve bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliğinden ziyade mesleki seçim süreciyle ve meslek

seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği konusunda daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğrencilerin mesleki karar verme sürecinde dış etkilerden ziyade içsel çatışmalar yaşadıkları bunun onları mesleki karar verme sürecinde zorladığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında öğrencilerin meslek seçimi konusunda motive olmalarına karşın fonksiyonel olmayan inançlar nedeniyle özellikle hazırlık aşamasında zorluk yaşadıkları görülmektedir. Fonksiyonel olmayan inançların zorlanma düzeyindeki etkisini ölçmek için kullanılan ölçek maddeleri (madde 8-11) incelendiğinde öğrencilerin meslek seçimi konusunda büyük beklentiler içinde oldukları ve fakat hayatlarında olumlu yönde değişim yaratacağını düşündükleri değişimlerin onları yapacakları seçim konusunda kaygılandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla meslek seçim süreci ve önlerinde çok fazla meslek seçeneğinin olması bu kaygılarını arttıran bir unsur olmaktadır. Yine öğrencilerin fonksiyonel olmayan inançlara sahip olmalarına paralel nitelikte meslek seçiminde içsel çatışmalar yaşamaları onların psikolojik olarak zorlandıklarını göstermektedir.

Eğitim Alanı Değişkeni Açısından Sonuçlar

- Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin, anadolu lisesi öğrencilerinden meslek seçimi konusunda daha fazla zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan motivasyon kaybı ve fonksiyonel olmayan inançlar alt faktörlerinde anadolu lisesi öğrencilerinden daha fazla zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi konusunda motivasyonlarının düşük olduğu ve geleceğe yönelik fonksiyonel olmayan inançlara sahip oldukları sonucuna varılmıştır.
- Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme aşamasında yaşanan zorluklardan bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi

eksikliği, güvenli olmayan bilgiler ve dışsal çatışmalar alt faktörlerinde anadolu lisesi öğrencilerinden daha fazla zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi konusundaki bilgilere ulaşma konusunda zorlandıkları, meslek seçimi konusunda ikilemler içinde oldukları ve böylece güvenli olmayan bilgiler yarattıkları ve meslek seçiminde dışsal müdahalelere maruz kaldıkları ve bu müdahalelerin onlarda çelişki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Yukarıdaki bulgular ışığında “Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencileri ile anadolu lisesi öğrencilerinin meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorlanma düzeyleri açısından MKVZÖ toplam faktöründe, motivasyon kaybı, fonksiyonel olmayan inançlar, bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği, güvenli olmayan bilgiler ve dışsal çatışmalar alt faktörlerinde farklılaşmaktadır.” hipotezi desteklenmiştir. Bu sonuçlar denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin yaşadıkları ikilemlere dair yaptığımız öngörülerini destekler nitelikte olmuştur. Motive olmadıkları, ikilemler yaşadıkları, kendileri için yol gösterici bilgiye ulaşamadıkları ve aile, arkadaş ve öğretmen gibi çevresel baskılara maruz kaldıkları saptanmıştır. Tüm bulunan farklılıkların denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin daha fazla zorlandığını kanıtlaması, denizcilik mesleğine ortaokul sonrası yönelen bu öğrencilerin mesleğin fiziksel ve mental zorlukları ile tanışması sonrası gelecekte denizcilik alanında devam etme konusunda ikilemler yaşadıklarını kanıtlar nitelikte olmuştur.

Cinsiyet Değişkeni Açısından Sonuçlar

- Kız ve erkek öğrencilerin mesleki karar vermede yaşadıkları zorlanma düzeylerinin eşit olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Erkek öğrencilerin mesleki karar verme hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan motivasyon kaybı alt boyutunda ve meslek seçimi aşamasındaki dışsal çatışmalar alt boyutunda kız öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Meslek seçiminde hazırlık aşamasında erkek

öğrenciler kız öğrencilerden daha fazla motivasyon kaybı yaşadıkları ve aile, arkadaş ya da öğretmen baskısını daha fazla hissettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

- Kız öğrencilerin mesleki karar verme hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan genel kararsızlıklar alt boyutunda erkek öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Meslek seçiminde hazırlık aşamasında kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla kararsızlık yaşadıkları sonucuna varılmıştır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında “Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar motivasyon kaybı, genel kararsızlıklar ve dışsal çatışmalar alt faktörlerinde farklılaşmaktadır.” hipotezi desteklenmiştir. Cinsiyetin, mesleki karar verme zorlukları üzerinde farklılık yaratacak bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sadece erkeklerin meslek seçiminde daha az motive oldukları, çevresel baskıya daha çok maruz kaldıkları ve kızların ise genel kararsızlıklar içinde oldukları saptanmıştır.

Okul Türü Değişken Açısından Sonuçlar

- Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan motivasyon kaybı ve fonksiyonel olmayan inançlar alt boyutlarında anadolu lisesi öğrencilerinden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Meslek seçimi hazırlık aşamasında anadolu lisesi öğrencileri, meslek lisesi öğrencilerinden daha fazla motive oldukları ve meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimlerinin hayatlarında yaratacağı değişimler ile ilgili fonksiyonel olmayan inançlara sahip oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.
- Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme sürecinde yaşanan bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği alt boyutunda anadolu lisesi öğrencilerinden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Meslek seçimi sürecinde anadolu lisesi öğrencileri, meslek lisesi öğrencilerine oranla mesleki bilgilere daha kolay ulaştıkları sonucuna varılmıştır.
- Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme sürecinde yaşanan güvenli olmayan bilgiler alt boyutunda anadolu lisesi öğrencilerinden daha çok

zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Meslek seçimi sürecinde anadolu lisesi öğrencileri, meslek lisesi öğrencilerine oranla mesleki konularda daha güvenli bilgilere ulaşabildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

- Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme sürecinde yaşanan dışsal çatışmalar alt boyutunda anadolu lisesi öğrencilerinden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Meslek seçimi sürecinde meslek lisesi öğrencileri, anadolu lisesi öğrencilerine oranla daha fazla dışsal çatışma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar vermede anadolu lisesi öğrencilerine göre daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında “Öğrencilerin okul türü değişkeni göre meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar motivasyon kaybı, fonksiyonel olmayan inançlar, bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği, güvenli olmayan bilgiler ve dışsal çatışmalar alt faktörlerinde ve MKVZÖ toplam faktöründe farklılaşmaktadır.” hipotezi desteklenmiştir. Meslek lisesi öğrencileri meslek seçimi konusunda daha az motive olduklarını, bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliklerinin olduğunu ve tutarsız bilgiye sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Tüm bu etkenler onların, anadolu liselerinde okuyan akranlarından daha çok zorlandıklarını ve nihayetinde kendi ilgi, yetenek ve değerlerini göz önünde bulundurarak seçim yapamadıklarını göstermektedir. Aslında bir meslek alanında eğitim almaları ve uzmanlaşma yönünde daha önde olmaları gerekirken, meslek seçiminde daha çok zorlandıklarını beyan etmeleri, Türkiye’de meslek liselerindeki öğrenci seçimi konusunda ve bu okullardaki danışmanlık hizmetlerinde sorunlar olduğunu düşündürmektedir.

Ebeveynlerin Eğitim Seviyesi Değişkeni Açısından Sonuçlar

- Mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan dışsal çatışmalar alt boyutunda babası yükseköğretim mezunu olan öğrencilerin, babası ilkökul veya ortaokul mezunu öğrencilere oranla daha az zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

- Mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan kendisiyle ilgili bilgi eksikliği alt boyutunda annesi lise mezunu olan öğrencilerin, annesi ortaokul mezunu öğrencilere oranla daha az zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan güvenli olmayan bilgiler alt boyutunda annesi yükseköğretim mezunu olan öğrencilerin, annesi ortaokul mezunu öğrencilere oranla daha az zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında “Öğrencilerin babasının ve annesinin eğitim seviyesi değişkenine göre meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar dışsal çatışmalar kendisiyle ilgili bilgi eksikliği ve güvenli olmayan bilgiler alt faktörlerinde farklılaşmaktadır.” hipotezi desteklenmiştir. Genel olarak anlamlı farklılıkların saptandığı faktörlerde anne veya babanın eğitim seviyesi yükseldikçe öğrencilerin zorlanma düzeyleri azalmakta olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarına daha bilinçli yaklaşımları düşünülmektedir. Eğitim seviyesi yüksek ebeveynin, meslek seçimi konusunda daha az baskıcı ve daha özgür bir seçim ortamı yaratması bu öğrencilerin kendi ilgi, yetenek ve değerlerine göre seçim yapabilmeleri olasılığını arttırmaktadır.

Aile Gelir Durumu Değişkeni Açısından Sonuçlar

- Mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği alt boyutunda aile geliri 3000-6000 TL arası olan öğrencilerin, aile geliri 1000-3000 TL arası olan öğrencilere oranla daha az zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan güvenli olmayan bilgiler alt boyutunda aile geliri 6000 üzeri TL olan öğrencilerin, aile geliri 1000-3000 TL arası olan öğrencilere oranla daha az zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan dışsal çatışmalar alt boyutunda aile geliri 6000 üzeri TL olan öğrencilerin, aile geliri 1000-3000 TL arası olan öğrencilere oranla daha az zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

- Mesleki karar verme toplam zorlanma düzeyi boyutunda aile geliri 3000-6000 TL arası olan öğrencilerin, aile geliri 1000-3000 TL arası olan öğrencilere oranla daha az zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında “Öğrencilerin aile gelir düzeyi değişkeni göre meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları zorluklar bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği, güvenli olmayan bilgiler ve dışsal çatışmalar alt faktörlerinde ve MKVZÖ toplam faktöründe farklılaşmaktadır.” hipotezi desteklenmiştir. Genel olarak aile gelir seviyesi yükseldikçe öğrencilerin meslek seçiminde zorlanma düzeyleri azalmaktadır. Maddi olarak daha esnek bir ortamda bulunan öğrenciler meslek seçimi gibi önemli bir seçim konusunda kendilerini daha özgür hissettikleri görülmektedir. Maddi olarak refah seviyesi yüksek olan öğrencilerin baskıyı daha az hissetmeleri, kendi ilgi, yetenek ve değerlerini keşfetme konusunda rahatlamalarını sağladığı düşünülmektedir.

Mesleki Kararını Verip/Vermediğine Dair Değişkeni Açısından Sonuçlar

- Mesleki kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan motivasyon kaybı alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Mesleki kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan genel kararsızlıklar alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme hazırlık aşamasında yaşanan zorluklardan fonksiyonel olmayan inançlar alt boyutunda mesleki kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Mesleki kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan meslek seçim süreciyle ilgili bilgi

eksikliği alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan kendisiyle ilgili bilgi eksikliği alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksikliği alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan güvenli olmayan bilgiler alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan içsel çatışmalar alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar verme sürecinde yaşanan zorluklardan dışsal çatışmalar alt boyutunda mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Meslek kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilerin, mesleki karar vermede mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerden daha çok zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında “Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrenciler ile meslek seçimini henüz yapmamış öğrencilerin mesleki karar verme zorluk dereceleri arasında bütün alt faktörlerde ve MKVZÖ toplam

faktöründede anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezi desteklenmiştir. Meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin meslek seçiminde daha az zorlanmaları MKVZÖ’ni destekler nitelikte bir sonuç olmuştur. Meslek seçimini henüz yapmayan öğrencilerin bir karar verememiş olmaları zaten yaşadıkları zorlukların devam ettiğini göstermektedir. Sadece fonksiyonel olmayan inançlar alt faktöründe meslek kararını verdiğini beyan edenlerin daha çok zorlandıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu noktada ölçek maddelerindeki ifadeler (madde 8-11) incelendiğinde mesleki kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin geleceğe yönelik hayallerinin ve beklentilerinin seçtikleri bu mesleğe göre şekilleneceğini düşündükleri ve verdikleri bu kararı önemsedikleri anlaşılmaktadır. Verdikleri kararın önem derecesi meslek kararını veren öğrencilerde kaygı seviyesini yükseltmiş olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin Meslek Seçimine Güvenme Düzeylerine Yönelik Sonuçlar

- Meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin, bu seçimlerine yüksek düzeyde güvendikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin meslek seçimlerine güven düzeyleri ile fonksiyonel olmayan inançlar alt zorlanma faktörü haricinde bütün ana ve alt faktörler arasında ters bir ilişki saptanmıştır. Meslek seçimine güven arttıkça zorlanma düzeylerinin azalma gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sadece meslek seçimine duyulan güven arttıkça fonksiyonel olmayan inançlar alt faktörü boyutunda yaşanan zorluk düzeyinde de artış yaşanmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında “Meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrencilerin, yaptıkları bu seçimlerine olan güven düzeyleri ile MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi desteklenmiştir. Meslek kararını verdiğini beyan eden öğrencilerin bu seçimlerine güvenmeleri MKVZÖ’ni destekler niteliktedir. Meslek seçimine güven düzeyi yükseldikçe, MKVZÖ faktörlerindeki zorlanma düzeyleri düştüğü görülmektedir. Verdikleri karara güvenen öğrencilerin meslek

seçimi konusunda ikilemler yaşamadıkları ve kararlı oldukları düşünülmektedir. Sadece kararlarına olan güven düzeyi yükseldikçe fonksiyonel olmayan inançlar alt faktöründe zorlanma düzeyi de yükseldiği saptanmıştır. Meslek kararını veren öğrencilerdeki fonksiyonel olmayan inançlarda yaşadığı zorluklar ile benzer nitelikte olan bu sonucun hayallerin ve beklentilerin öğrencilerin kaygı seviyesinde yarattığı artışa bağlanabilir.

Öğrencilerin Meslek Seçiminde Zorlanma düzeyleri İle MKVZÖ Puan Düzeyleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Sonuçlar

- Öğrencilerin meslek seçimlerini yaparken yüksek düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin meslek seçimlerinde zorlanma düzeyleri ile fonksiyonel olmayan inançlar alt zorlanma faktörü haricinde bütün ana ve alt faktörler arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Meslek seçiminde yaşanan zorlanma arttıkça, MKVZÖ zorlanma düzeylerinin de artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sadece meslek seçiminde yaşanan zorlanma arttıkça fonksiyonel olmayan inançlar alt faktörü boyutunda yaşanan zorluk düzeyinde azalma yaşanmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Yukarıdaki bulgular ışığında “Öğrencilerin yaptıkları meslek seçiminde zorlanma düzeyleri ile MKVZÖ ana, alt ve toplam faktörleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi desteklenmiştir. MKVZÖ ile meslek seçiminde yaşanan zorlanma düzeyi saptanmaya çalışılmıştır. Ancak öğrencilerin bu ölçek haricinde kendi zorlanma düzeylerini ne derece olduğu konusunda kendi fikirleri öğrenilmek istenmiştir. Bu hipotez yine MKVZÖ’ni destekler nitelikte bir sonuç vermiştir. Öğrencilerin beyan ettikleri zorlanma düzeyi arttıkça MKVZÖ’nde saptanan zorlanma düzeyi de artmakta olduğu saptanmıştır. MKVZÖ zorlanma düzeyleri orta düzeyde saptanırken, kendilerinin yüksek derecede zorlandıklarını beyan etmişlerdir. Meslek seçiminde zorlanma düzeyi arttıkça, fonksiyonel olmayan inançlar alt faktöründe yaşanan zorluklarda azalma olduğu saptanmıştır. Bu sonucun hayal ve beklentilerin yarattığı kaygı seviyesindeki artışa bağlanabilir.

TARTIŞMALAR

Bu bölümde araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar, alan yazında yer alan farklı araştırmalardaki benzer ya da karşıt görüşlerle tartışılmıştır.

Araştırmanın ana hipotezi olan denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencileri ile diğer lise öğrencileri arasında mesleki karar verme zorlukları açısından bir farklılık olup olmadığı konusunda tatmin edici, çarpıcı ve yol gösterici sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmanın problemlerini tanımlarken denizcilik alanında eğitim alan öğrencilerinin meslek seçiminde yaşamaları olası zorluklara dair yapılan öngörüler büyük oranda desteklenmiştir. Ortaokuldan mezun olduktan sonra hayat ve geleceğe dair sınırlı bir bakış açısına sahip olan öğrencilerin, Anadolu ve Fen Liselerine kazanamama durumlarında, karşılıklarına meslek lisesi seçeneği zorunlu olarak çıkmaktadır. Bu noktada denizcilik mesleğinin gelirinin yüksek olduğu gerçeği onları bu alana yönlendiren bir unsur olmaktadır. Denizciliğin gelirinin yüksek olmasının yanında fiziksel ve mental olarak zor bir meslek olduğu gerçeği ya da kendi ilgi, yetenek ve değerlerine uygun olup olmadığı konusunda sorgulama yapmadıkları düşünülmektedir. Bu noktada öğrenciyi yönlendiren ailesi, arkadaşı, öğretmeni ya da bir aile büyüğü olabilmektedir. Denizcilik alanında eğitim alan öğrenci meslek hakkında bilgilendikçe, avantajlarının yanında oldukça ciddi ve hatta kendi ilgi, yetenek ve değerlerine ters özelliklerini öğrenmektedir. Dolayısıyla geçmişte yapmış olduğu seçimden memnuniyetsizlik duymakta ve meslek seçimi konusunda ikilemler içine girmektedir. Denizcilik mesleğindeki istihdam olanaklarının yüksek olmasına karşın (Nas ve Çelik, 2012) öğrencilerin meslek seçimi konusunda daha fazla zorlanmış olmaları nasıl bir ikilem yaşadıklarını göstermektedir. Denizcilik mesleği üzerine uzmanlaşan bu öğrencilerin meslek seçimine dair yaşadıkları ikilemler mesleki eğitimin maliyetli bir eğitim olması nedeniyle ülke ekonomisi açısından da bir kayıp olma niteliği taşımaktadır. Denizcilik öğrencilerinin diğer lise öğrencilerinden meslek seçimi konusunda daha fazla zorlanmış olması iki boyutlu bir rehberlik ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Denizcilik meslek liselerine ortaokul sonrası yönelecek öğrencilere hem rehberlik hem de mesleki bilgilendirme yönünde yardımlar sunulmalıdır. Ayrıca mevcut

denizcilik meslek lisesi öğrencilerine de rehberlik hizmeti ile içinde buldukları ikilemler konusunda yönlendirme yapılmalıdır.

Anadolu lisesi ve meslek lisesi öğrencileri arasında mesleki karar verme zorlukları açısından bir farklılık olup olmadığı konusunda da tatmin edici sonuçlar ortaya çıkmıştır. Başkal (2009), anadolu ve fen lisesi öğrencilerinin genel liselere göre mesleki kaygı düzeyinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. SETAV (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı)'ın 2009 yılı raporunda sınavla öğrenci alan okulların tüm imkânları (fiziksel altyapı, yüzölçümü, teknoloji vb.) genel liselerden daha iyidir. Ayrıca öğrenciler bu imkânlardan daha fazla (zaman ve öğrenci başına düşen oranlar olarak) faydalanmaktadırlar ve bununla birlikte sınavla öğrenci alınan okulların öğretmenleri de bir seçme sınavı sonucuna göre belirlenmektedir. Aynı raporda aslında temel amacı öğrenciyi doğrudan iş dünyasına hazırlık olan mesleki ve teknik lisede okuyan öğrenciler, piyasada çalışma cazip kılınmadığı için yükseköğretim geçme amacı gütmektedirler yorumu yapılmaktadır. Mesleki ve teknik liselerin ortaöğretim sistemindeki oranı sürekli bir tartışma konusu olmasına karşın, mesleki ve teknik liselerinden mezun öğrencilerin istihdam oranları düzenlenmediği sürece açılan her mesleki ve teknik lise kaygı ve kararsızlık oranı yüksek mezun öğrenci sayısının artmasını sağlayacaktır (Gür ve Çelik, 2009).

Meslek liselerinde okuyan öğrencilerin hali hazırda mesleki eğitim aldıkları ve bir alanda uzmanlaştıkları düşünüldüğünde aslında bir meslek seçimi yapmış oldukları ve doğal olarak meslek seçiminde zorluk yaşamamaları beklenirken, tam tersi bir sonuç ile karşılaşmış olunması mesleki eğitim içindeki öğrencinin ikilemlerini ortaya koymaktadır. Tüm bu sebeplere paralel olarak araştırma meslek lisesi öğrencilerinin motivasyon kaybı, bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği, güvenli olmayan bilgiler ve dışsal çatışmalar alt faktörlerinde ve MKVZÖ genel zorlanma derecesinde anadolu lisesi öğrencilerine oranla daha çok zorlandıkları sonuçlarına ulaşmıştır. Ulaşılan sonuçlar, Başkal (2009)'ın ulaştığı sonuç ile paralellik arz etmektedir. Zorlandıkları faktörler düşünüldüğünde meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi konusunda motive olmadıkları, bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliklerinin olduğu, güvenli olmayan bilgilere sahip oldukları ve dışsal çatışmalar içinde oldukları ortaya çıkmıştır. Meslek lisesi ve anadolu lisesi

öğrencileri arasındaki meslek seçimi zorlanma düzeylerindeki farklılaşma, meslek liselerindeki öğrencilerin rehberlik ihtiyacını da ortaya çıkarmıştır.

Karaca (2013), Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında en yüksek düzeyde zorlanılan faktörü fonksiyonel olmayan inançlar ve genel kararsızlıklar olarak saptamıştır. Bu saptama yaptığımız çalışmaya paralellik arz eden bir sonuçtur. Karaca (2013), üniversite öğrencilerinin meslek seçimi konusunda rehberlik hizmeti ihtiyaçları olduğunu vurgulamıştır. Üniversite seviyesinde dahi öğrencilerin rehberlik hizmetine ihtiyaç duyduğu düşünülürse araştırmaya katılan ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin fonksiyonel olmayan inançlara sahip olmaları ve bu nedenle meslek seçimi hazırlık aşamasında zorluk yaşamaları olağan ve beklendik bir sonuçtur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin hazırlık aşamasında en az zorlandıkları faktör ise motivasyon kaybı olmuştur. Buna sebebin araştırmanın lise son sınıf (12. Sınıf) öğrencileri üzerinde yapılmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Zira meslek seçimi ya da yükseköğretime geçiş konusunda önlerinde uzun bir zaman olmayan bu öğrencilerin meslek seçimi konusunda motive olmuş olmaları beklenmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bilgi eksikliği boyutunda meslek seçim süreciyle ve meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksiklikleri konusunda kendileriyle ve bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliğinden daha fazla zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Günümüz şartlarında meslek seçeneklerinin bu denli çeşitlenmiş olması, doğal olarak öğrencileri zorlayan bir etkidir. Kuzgun (1982), meslek sayısının artışının yanında bireyin meslek seçimi konusunda sahip olduğu özgürlüğün de zorlayıcı bir etken olarak ortaya koymuştur. Meslek seçeneklerinin fazlalığı ve bu seçenekler arasında seçim yapma özgürlüğü öğrencileri zorlanmalarına sebep olmaktadır. Meslek seçim süreciyle ilgili bilgi eksikliği noktasında ise yeniden rehberlik ihtiyacının varlığı ortaya konulabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bilgiye ulaşma yolları ve kendileriyle ilgili bilgi eksiklikleri konusunda daha az zorlanma yaşamalarında günümüz bilişim teknolojisinin gelmiş olduğu noktanın etkili olduğu düşünülmektedir. Bireyler çok kolay bir şekilde bilgiye ulaşmaktadırlar ancak bu noktada da hangi bilginin faydalı hangi bilginin gereksiz olduğu noktasında rehberlik verilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Meslek seçim süreciyle ve meslek seçenekleriyle ilgili olarak da

internet ortamında çok fazla bilgi olmasına karşın öğrencinin yine de rehberlik hizmetine ihtiyaç duyması ve bu bilgi havuzunda faydalı bilgiler ile buluşması gerekliliği konusu ön plana çıkmıştır.

Araştırmada, Karaca (2013), Bacanlı (2012), Gati ve diğerlerinin (1996) ve Gati ve Saka'nın (2001) aile, öğretmen, arkadaşlar ve önemli diğer kişilerin olumsuz müdahalelerin kariyer karar verme güçlüğüne arttırdığına ilişkin teorik görüşlerine karşın dışsal çatışmaların içsel çatışmalardan daha az zorlayıcı bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan günümüz şartlarında özellikle aile sonrasında arkadaş ve öğretmenlerin öğrencilere daha az müdahaleci ya da olumlu yaklaşım içinde oldukları ve bunun sonucunda özgür ve baskıcı olmayan bir ortamda daha rahat meslek seçimi yapabildikleri düşünülmektedir. Aile bireylerinin ya da öğrenciye müdahale etmesi olası kişilerin eskiye oranla bilinçli bir yaklaşım içinde oldukları ve bu yaklaşımlarının da öğrencilerin meslek seçimi konusunda daha az zorlanmaları konusunda gelişme sağladığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin içsel çatışmalar konusunda dışsal çatışmalara göre daha fazla zorlanmış olmaları onların psikolojik olarak ikilemler içinde olduğunu gösterdiği düşünülmektedir. Araştırmada en yüksek zorlanma faktörü fonksiyonel olmayan inançlar, meslek seçim süreciyle ve meslek seçenekleriyle ilgili bilgi eksiklikleri noktasında yaşadıkları yüksek zorlanmaları ile içsel çatışmalar arasında direkt bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Meslek seçeneklerinin çok fazla olduğu ve meslek seçim süreciyle ilgili faydalı faydasız birçok bilginin bulunduğu bir ortamda öğrencinin fonksiyonel olmayan inançlara kapılması ve bunun sonucunda psikolojik ikilemler (içsel çatışmalar) yaşamaları kaçınılmaz görülmektedir.

Başkal (2009), kız öğrencilerin erkek öğrencilerden yüksek mesleki kaygıya sahip oldukları sonucuna ulaşmış ve bunu kız öğrencilerin daha duygusal olmalarına bağlamıştır. Bacanlı (2012), erkek öğrencilerin mesleki karar verme zorluklarının kızlarıkinden daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Bacanlı, Eşici ve Özünlü (2013), kızların hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt ölçeklerinin ölçtüğü mesleki karar verme zorluklarının erkeklerinkinden anlamlı olarak düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hijazi, Tatar ve Gati (2004), hazırlık eksikliği ana faktöründe ve dört alt faktörde (motivasyon kaybı, genel kararsızlıklar, bilgiye ulaşma yollarıyla ilgili bilgi eksikliği ve dışsal çatışmalar) cinsiyet farklılıkları tespit

etmişlerdir. Zou ve Santos (2007), erkek katılımcılar genellikle kadın katılımcılardan daha az zorluk yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Albion (2000), Akkoç (2012) ve Karaca (2013), yaptıkları araştırmalarda, yaptığımız çalışmaya paralel olarak cinsiyet ile meslek seçimi kararsızlıkları arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşmamışlardır. Araştırma sonucuna göre kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin meslek seçimi konusunda aynı seviyede zorlandıkları sonucuna varılmıştır. Sadece motivasyon kaybı ve dışsal çatışmalar alt faktörlerinde erkeklerin kızlardan ve genel kararsızlıklar alt faktöründe ise kızların erkeklerden daha çok zorlandıkları saptanmıştır. Özetlemek gerekirse, erkek öğrencilerin daha az motive oldukları ve daha fazla müdahaleye maruz kaldıkları ve kızların ise genel kararsızlıklara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç sadece Hijazi, Tatar ve Gati (2004) tarafından yapılan çalışma ile motivasyon kaybı ve genel kararsızlıklar boyutunda paralellik arz etmektedir.

Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim seviyelerinin mesleki karar verme zorlukları üzerinde anlamlı farklılıklar yarattığı saptanmıştır. Babaları yükseköğretim mezunu olan öğrenciler babaları ortaokul ve ilkokul mezunu öğrencilere oranla daha az zorlanmakta oldukları ve anneleri lise mezunu olan öğrenciler ise annesi ortaokul mezunu öğrencilere oranla daha az zorlandıkları saptanmıştır. Bu noktada Başkal (2009)'ın yaptığı çalışmaya paralel olarak aile eğitim seviyesi yükseldikçe kısmen mesleki karar verme zorlukları düzeyini azalmakta olduğu sonucu ortaya koyulmuştur. Eğitim seviyesindeki artış kişinin çevresiyle uyumunun daha iyileştirdiği düşünülür. Bu sebeple eğitim durumu ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarının belirlenmesinde de etkili olabilecektir (Başkal, 2009). Aile eğitim seviyesindeki artış, öğrenciye vereceği kararlar ve sonuçları açısından daha özgür bir ortamda bulunduğunu hissettirecek ve zorluk yaşamasına engel olacaktır.

Bacanlı (2012), meslek kararını vermeyen öğrencilerin mesleki karar verme zorluklarının, meslek kararını veren öğrencilere göre daha yüksek olduğu, Bacanlı, Eşici ve Özünlü (2013), meslek kararını vermiş öğrencilerin mesleki karar verme zorluklarının kararını vermemiş öğrencilerinkinden anlamlı olarak düşük olduğu ve Tien (2005), karar veren ve kararsız öğrenciler arasında kariyer güçlüğü algılarında anlamlı fark olduğunu sonuçlarına ulaşmışlardır. Araştırmamızda bu sonuçlara paralel olarak anketin yapıldığı tarih itibarı ile mesleki kararını verdiğini beyan eden

öğrenciler, mesleki kararını henüz vermediğini beyan eden öğrencilere oranla mesleki karar verme zorlukları konusunda daha az zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sadece meslek seçimi hazırlık aşamasında fonksiyonel olmayan inançlar alt faktöründe mesleki kararını veren öğrencilerin, vermeyenlere oranla daha çok zorlandıkları yönünde tersi bir sonuç çıkmıştır. Mesleki kararını verenlerin daha az zorlanmaları bir nevi araştırmada kullanılan ölçeği destekler nitelikte olmuştur. Çünkü doğal olarak bu yönde bir sonuç çıkması beklenmektedir.

Karaca (2013), öğrencilerin bir meslek seçerken yüksek seviyede genel kararsızlık yaşadıkları ve Hamamcı ve Çoban (2007), öğrencilerin mesleki kararsızlık düzeylerinin genel olarak düşük olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır. Araştırmamızda ise öğrencilerin meslek seçimi yaparken orta düzeyde zorlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın araştırma anketinin başka bir sağlama değişkeni ise öğrencilerin meslek seçimlerinde zorlanma düzeylerine verdikleri yanıtlardır. Araştırmaya katılan öğrenciler, meslek seçimlerinde yüksek düzeyde zorlandıklarını beyan etmişlerdir. Meslek seçiminde zorlanan öğrencilerin, MKVZÖ ana ve alt zorlanma faktörlerinde (fonksiyonel olmayan inançlar hariç) de artan bir zorlanma düzeyi ile karşılaşmıştır. MKVZÖ faktörleri ile öncesinde sorulan meslek seçiminde zorlanma düzeyine yönelik soru arasında beklendiği yönde pozitif bir ilişki saptanmıştır.

Araştırmaya katılan meslek seçimini yaptığını beyan eden öğrencilerin yaptıkları meslek seçimine olan güvenleri yüksek düzeyde çıkmıştır. Ayrıca meslek seçimine güvenen öğrencilerin meslek seçiminde daha az zorlandıkları saptanmıştır. Meslek seçimine güvenen öğrencilerin meslek seçiminde daha az zorlanmış olması bir bakıma araştırmada kullanılan ölçeğin bir daha sağlamlasının yapıldığını göstermektedir. Zira yaptığı seçime güvenen kişinin o seçimine dair zorlanma düzeyinin düşük olması doğal olarak beklenmektedir. Çıkan sonuçta bunu kanıtlar nitelikte olmuştur. Sadece fonksiyonel olmayan inançlar alt faktöründe negatif bir ilişki saptanmıştır.

ÖNERİLER

Denizcilik alanında eğitim alan meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçiminde daha fazla zorlandıkları anlaşılmaktadır. Bu noktada gerek ilköğretimden ortaöğretime geçişte, gerekse ortaöğretimden yükseköğretime geçişte denizcilik mesleğinin özellikleri öğrencilere mesleği icra edenler ya da mesleği icra etmiş öğretmen yada akademisyenler tarafından aktarılmalıdır. Denizcilik alanına yönelecek öğrencilerin meslek hakkında doğru ve faydalı bilgiye ulaşması olası yanlış seçimlerin önüne geçecektir.

Araştırma sonucunda çıkan en genel sonuç, öğrencilerin meslek seçimi konusunda rehberlik ihtiyacı duyduklarıdır. Özellikle meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçiminde daha çok zorlandıkları düşünülürse, bu ihtiyacın meslek liselerinde daha fazla olduğu bir gerçektir. Genel olarak öğrencilerin fonksiyonel olmayan inançlar, kendileriyle ilgili bilgi eksikliği ve içsel çatışmalar konularında zorluk yaşamalarının meslek seçimi konusundaki rehberlik ihtiyaçlarını ortaya koyan başka bir etkidir. Bu alt faktörlerin ayrıca öğrencilerin psikolojik olarak meslek seçiminde zorlandıklarını ortaya koymuştur. Dolayısıyla okullardaki rehberlik hizmetinin hem mesleki yönlendirme hem de psikolojik olarak güçlendirilmesinde fayda görülmektedir. Meslek seçiminde bireye kendi ilgi, yetenek ve değerlerini keşfetmesi yönünde teşviklerde bulunulması gerekmektedir. Günümüz bilişim sistemi içinde öğrencinin doğru ve yararlı bilgiye ulaşması konusunda rehber öğretmenlere çok büyük görev düşmektedir.

Meslek liselerinde eğitim gören öğrencilerin katsayı sorununun getirdiği problemler nedeniyle başarılı öğrenciler tarafından tercih edilmemesi ve fen ve matematik derslerinin yeterince öğretilmemesi nedeniyle yükseköğretime geçişin imkansız hale gelmesi gibi çok ciddi sorunları vardır (Sönmez, 2008). Bu sorunlar meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi konusunda güdülenmelerini önlemektedir. Araştırmamızda da meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçiminde daha çok zorlandıkları sonucunun saptanmış olması, bu sorunları doğrular niteliktedir. Meslek liselerinde okuyan öğrencilerin özellikle kendi dallarında yükseköğretime geçişi konusunda hem eğitim sisteminde hem de sınav sisteminde gerekli yapılandırmaların yapılması zaruridir. Meslek liselerinin, anadolu ve fen liselerini kazanamayan

öğrencilerin tercih ettiği eğitim kurumu olmaktan çıkarmak ve ülkemiz genç nüfusu için talep edilen kurumlar haline getirmek ülke kalkınması için önem arz etmektedir. Ortaöğretim düzeyinden itibaren bir mesleğe yönelen ve isterse bu konuda yükseköğretim eğitimi alan öğrenci hem ülke ekonomisine katma değer hem bireysel mutluluğu ile refah seviyesinin artmasına katkı sağlamış olacaktır.

Geçmişte yapılmış araştırmalardan farklı olarak öğrencilerin meslek seçiminde dışsal çatışmalar yerine içsel çatışmalar konusunda zorlanmış olmaları hem sevindirici hem de düşündürücüdür. Öğrencilerin artık aile, arkadaş ve öğretmenleri tarafından meslek seçimi konusunda daha az baskıya maruz kaldıkları ve bu seçimlerinde kendi ilgi, beceri ve yeteneklerine göre seçim yapabilmeleri konusunda teşvik ediliyor olduklarını göstermektedir. Ancak bu noktada psikolojik olarak yardıma ihtiyaç duydukları gerçeği de göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Bu konuda gençlerin profesyonel olarak yardım almaları ve sorunlarıyla birebir ilgilenilmesi önem arz etmektedir.

Aile eğitim seviyesi öğrencilerin meslek seçiminde kısmen zorlanmaları konusunda etkili olan bir etken olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Eğitim seviyesi düşük olan ailelerin çocuklarına karşı yaklaşımlarının iyileştirilmesi ya da daha özgür bir seçim ortamı oluşturulabilmesi için, ailelere bu konularda eğitimler düzenlenebilir.

Araştırmamızın örneklemini ortaöğretim eğitimi alan 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. İleride yapılacak çalışmalarda 9., 10. Ve 11. sınıfların da araştırmaya dahil edilmesi ve meslek seçimi yapma konusunda son basamakta olmayan öğrencilerin meslek seçiminde zorlanmaları saptanarak erken çözümler üretilebilir. Hangi aşamada zorlandıkları ve hangi konularda zorlandıkları daha erken saptanabilirse, rehber öğretmenler açısından sınıf düzeyi farklılıkları yol gösterici olabilir.

Araştırmamız İzmir ili özelinde yapılmıştır. İleride yapılacak çalışmalarda Türkiye'nin muhtelif bölgelerinden değişik okullar seçilerek çalışmalar yapılabilir. Böyle bir çalışma hem bölgesel farklılıkların ortaya konması açısından hem de Türkiye genelinde bir saptama yapılması açısından faydalı olacaktır.

Denizcilik meslek liseleri öğrencilerinin meslek seçiminde daha çok zorluk yaşadıkları sonucundan yola çıkarak sadece denizcilik meslek lisesi öğrencileri

üzerine rehberlik ve danışmanlık odaklı bir çalışma yapılabilir. Denizcilik meslek lisesi öğrencilerinin danışmanlık hizmeti öncesi ve sonrası zorlanma düzeylerindeki değişimin saptanmasına yönelik bir çalışma yapılabilir. Bu sayede denizcilik meslek lisesi öğrencilerinin danışmanlık ihtiyaçları da saptanmış olacaktır. Ayrıca danışmanlık hizmetinin ne derece fayda sağladığı ortaya konabilir.

KAYNAKÇA

Albion, P. (2000). Preliminary Investigation Of Some Influences On Student Teachers' Self Efficacy For Teaching With Computers, *Association for the Advancement of Computing in Education*, 76(4): 569-582.

Albion, M. J. ve Fogarty, G.J. (2002). Factors Influencing Career Decision Making in Adolescents and Adult, *Journal of Career Assessment*, 10(1): 91-126.

Akkoç, F. (2012). Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlıkları İle Kariyer İnançları Arasındaki İlişki, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2012): 49-70.

Akkök, F. (2006). *Mesleki Bilgi, Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri Türkiye Ülke Raporu*, Ankara: İŞKUR Dökümanları.

Aldemir, M. C., Ataol, A., ve Budak, G. (2001). İnsan Kaynakları Yönetimi, Fakülteler Kitapevi.

Aytekin, A. (2005). Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörler: Isparta Örneği, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayyıldız Potur, A. (2007). *Mimarlık Eğitimi Başlangıcında Bireyin İlgisi-Yetenek-Yaratıcılık Düzeyi İle Tasarım Performansı Arasındaki İlişkiler*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Bacanlı, F. (2008). *Career Decision-Making Difficulties Of Turkish Adolescents*. Paper Presented At Counseling International Perspective: Global Demands And Local Needs, Bahçeşehir University, İstanbul, Türkiye, 25-27 Nisan.

Bacanlı, F. (2012). Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ve Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançların İlişkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37): 86-95.

Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünlü, M. B. (2013). Kariyer Karar Verme Güçlüklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40): 198-211.

Bacanli, F. (2016). Career Decision-Making Difficulties Of Turkish Adolescents, *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 16(2): 233-250.

Başkal, S. (2009). *Anadolu, Fen ve Genel Liselerde Eğitim Alan Son Sınıf Öğrencilerinin Bir Üst Öğrenime Geçişte Meslek Seçimi İle İlgili Yaşadıkları Kayguların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Muğla İli Örneği)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bekleyiş, F. (2007). *Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanları Ve Ailenin Meslek Seçimine Etkisi (Bolu İli Özel Dershanelerde Üniversiteye Hazırlık Kursu Gören Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Binici, H. ve Arı, N. (2004). Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 383-396.

Bozgeyikli, H. (2004). Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2004): 221-234.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 4. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

Chartrand, J. M., Robbins, S. B., Morrill, W. H. ve Boggs, K. (1990). Development and Validation of the Career Factors Inventory, *Journal of Counseling Psychology*, 37(4): 490-501.

Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis For the Behavioural Sciences*, 2nd Edition, Hillsdale, NJ: L. Erlbaum Associates.

Çakır, M. A. (2003). *Bir Mesleki Grup Rehberliği Programının Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlık Düzeylerine Etkisi*, (Yayınlanmış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,

Çakır, M. A. (2004). Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2): 1-14

Çınar, Ç. (2011). *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Meslek Seçimi Kararlarında Benlik Algısının Önemi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, H. (2005). *Bilgi Verici Danışmanlık Programının Üniversiteye Giriş Sınavı Ve Üniversite Eğitimine İlişkin Yanlış İnançlara Etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, H. ve Kuzgun, Y. (2008). Bilgi Verici Danışmanlık Programının Üniversiteye Giriş Sınavı Ve Üniversite Eğitimine İlişkin Yanlış İnançlara Etkisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2008): 291-306.

Efiliti, E. (1998). *Mesleki Rehberliğin Meslek Seçimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdem, A. Y. ve Bilge, F. (2008). Lise Öğrencileri İçin Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği'nin Geliştirilmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29): 95-114.

Fidan, V. ve Nas, S. (2016). Maritime Vocational School Students' Occupational Choice Proficiency and The Factors Effecting Their Occupational Choice, *II.Global Conference On Innovation In Marine Technology And The Future Of Maritime Transportation*, Conference Proceeding Book, 481-487

Fouad, N., Cotter, W. E. ve Kantamneni, N. (2009). The Effectiveness of A Career Decision-Making Course, *Journal of Career Assessment*, 19(1): 21-34.

Fouad, N. A., Guillen, A., Harris-Hodge, E., Henry, C., Novakovic, A., Terry, S. ve Kantamneni, N.(2006). Need, Awareness, and Use of Career Services for College Students. *Journal of Career Assessment*, 14(4): 407-420.

Gati, I. ve Saka, N. (2001). High School Students' Career-Related Decision-Making Difficulties, *Journal Of Counseling and Development*, 79(3): 331-340.

Gati, I., Krausz, M. ve Osipow, S. H. (1996). A Taxonomy of Difficulties in Career Decision Making, *Journal of Counseling Psychology*, 43(4): 510-526.

Gati, I., Osipow, S. H., Krausz, M. ve Saka, N. (2000). Validity Of The Career Decision-Making Difficulties Questionnaire: Counselees' Versus Career Counselors' Perceptions, *Journal of Vocational Behavior*, 56(1): 99-113.

Gati, I., Saka, N. ve Krausz, M. (2001). Should I Use a Computer-Assisted Career Guidance System? It Depends On Where Your Career Decision-Making Difficulties Lie, *British Journal of Guidance & Counselling*, 29(3): 301-321.

Gati, I. (2008). *Making Better Career Decision. Presented at the Society of Vocational Psychology's Preconference Workshop*, International Counseling Psychology Conference, Chicago, USA.

Gür, B. S. ve Çelik, Z. (2009). *Türkiye'de Milli Eğitim Sistemi: Yapısal Sorunlar ve Öneriler*, Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETAV).

Hamamcı, Z. ve Çoban, A. E. (2007). Mesleki Olgunluk Ve Mesleki Kararsızlığın Akılcı Olmayan İnançlarla İlişkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27): 31-42.

Harren, V. A. (1984). *Assessment of Career Decision Making*, Los Angeles: Western Psychological Services.

Hijazi, Y., Tatar, M. ve Gati, I. (2004). Career Decision-Making Difficulties Among Israeli And Palestinian Arab High-School Seniors, *Professional School Counseling*, 8(1): 64-72.

Holland, J. L., Gottfredson, D. C. ve Power, P. G. (1980). Some Diagnostic Scales For Research Indecision Making And Personality: Identity, Information, And Barriers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(6): 1191–1200.

Jones, L. K. ve Lohmann, R. C. (1998). The Career Decision Profile: Using a measure of career decision status in counseling, *Journal of Career Assessment*, 6(2): 209-230.

Karaca, O. (2013). *Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Zorluklarının Farklı Değişkenlerce İncelenmesi (Dokuz Eylül ve Ege Üniversiteleri Örneği)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaya, S. (2008). Türkiye’de Ulaştırma Sektörünün Genel Görünümü Ve Sorunları, *İzmir Deniz Ticaret Odası Ar-Ge Bülteni*, Şubat.

Kelly, K. R. ve Lee, W. C. (2002). Mapping The Domain of Career Decision Problems, *Journal of Vocational Behavior*, 61(2): 302-326.

Kepçeoğlu, M. (2004). *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik*, 11.Basım, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Kesici, Ş., Hamarta, E. ve Arslan, C. (2007). Mesleki Karar Verme Zorlukları Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2007): ss.329-342.

Kesici, Ş. (2007). Ortaöğretim Öğrencilerinin Anne Baba Tutumlarının Ve Rehberlik İhtiyaçlarının Mesleki Karar Verme Zorluklarını Yordaması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2007): 329-339.

Kıyak, S. (2006). *Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Koçel, T. (2013). *İşletme Yöneticiliği*, İstanbul: Beta Yayınları.

Kuzgun, Y. (1982). *Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Kuzgun, Y. (1987). Sosyo-Ekonomik Düzey Ve Psikolojik İhtiyaçlar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20(1): 55-68.

Kuzgun, Y. (1989). *Üniversiteler, Yüksek Öğretim Programları ve Meslekler Rehberi*, Ankara: ÖSYM-AGB Yayını.

Kuzgun Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar*, Ankara: Nobel Yayınları,

Kuzgun, Y. (2001). *Meslek Seçimi*, Ankara: ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (2003). *Mesleki Rehberliğe ve Danışmanlığa Giriş*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kuzgun, Y. (2009). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı: Meslek Gelişimini Etkileyen Etmeler*, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.

Kuzgun Y. (2011). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık*, 11. Basım, Ankara: Nobel Yayınları.

Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (1996). *Mesleki olgunluk ölçeği el kitabı*. Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Mann, L., Harmoni, R. ve Power, C. (1989). Adolescent Decision Making: The Development Of Competence, *Journal of Adolescence*, 12(3): 265-278.

Mau, W. C. (2001). Assessing Career Decision-Making Difficulties: A Cross-Cultural Study, *Journal of Career Assessment*, 9(2001): 353-364.

Mau, W. C. (2004). Cultural Dimensions Of Career Decision-Making Difficulties. *The Career Development Quarterly*, 53(1): 67-77.

Nas, S. (2005). Denizcilik Mesleği, Örf ve Adetleri - Değerleri - Davranış Kuralları - Hareket Tarzı - Etik Kodları, *Denizcilik Dergisi*, (4)21, Mayıs-Haziran 2005.

Osipow, S. H., Carney, C., Winer, J. L., Yanico, B. ve Koschier, M. (1976). *The Career Decision Scale*, Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.

Osipow, S. H. (1968). *Theories of Career Development*. New York: Appleton-Century-Crofts.

Osipow, S. H., (1999). Assessing Career Indecision, *Journal of Vocational Behavior*, 55(1999): 147–154.

Özcan, A. O. (1985) *Ülkemiz İçin İsbetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi*, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Özsoy, O. (2005), *Değişen Dünyada Meslek Seçimi Geleceğin Meslekleri*, İstanbul: Hayat Yayınları.

Pınar, Ş. (2016), *Günümüz Türk Eğitim Sistemi ve Öğrenci Profili: (Kırıkkale Örneği)*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya*, 12. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Sönmez, M. (2008). Türkiye’de Mesleki ve Teknik Örgün Öğretimin Sorunları ve Yeniden Yapılandırılma Zorunluluğu, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(147): 71-84.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*, Boston: Pearson.

Tan, H. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Tien, H. L. S. (2005). The Validation Of The Career Decision Making Difficulties Scale In A Chinese Culture. *Journal of Career Assessment*, 13(1): 114-127.

Ürün, A. E. (2010). *Lise Öğrencilerinin Kendine Saygı Düzeyleri İle Mesleki Olgunlukları Arasındaki İlişki*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir : Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vurucu, F. (2010). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yeşilyaprak, B. (1995). Mesleki Gelişim Kuramları Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(6): 43-49.

Yeşilyaprak, B. (1998). *Eğitsel ve Mesleki Rehberlik*, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Yeşilyaprak, B. (2010). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*, 19. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi.

Yeşilyaprak, B. (2011). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığında Paradigma Değişimi ve Türkiye Açısından Sonuçlar: Geçmişten Geleceğe Yönelik Bir Değerlendirme, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4): 5-26.

Yıldız, S. (2001). *Kişilik ve Meslek Seçimi Arasındaki İlişki ve Bir Uygulama*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zhou, D. ve Santos, A. (2007). *Career Decision-Making Difficulties Of British And Chinese International University Students*, *British Journal of Guidance and Counselling*, 35(2): 219-235.

<http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/sanayi-devrimi-1107> (Erişim tarihi: 29.05.2018).

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> (Erişim Tarihi: 28.05.2018).

Milli Eğitim Bakanlığı (2018), *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2017-18*, Ankara: Resmi İstatistik Programı Yayını, (Erişim Tarihi:24.01.2019) http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_organ_egitim_2017_2018.pdf, (Erişim Tarihi:24.01.2019).

T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu – Türk Dil Kurumu (2019). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c528f30810b52.15777201. (Erişim Tarihi: 31.01.2019).

Okul Psikolojik Danışmanlık Rehberlik Sitesi (2014), www.okulpsdr.net/denizcilik.htm (Erişim tarihi: 08.07.2014)

Gati, I. (2011). Abridged Professional Manual For The Career Decision-Making Difficulties Questionnaire (CDDQ). March 2011 Version. [https://www.google.com/search?q=Gati%2C+I.+2011.+Abridged+Professional+Manual+For+The+Career+DecisionMaking+Difficulties+Questionnaire+\(CDDQ\).+March+2011+Version.&rlz=1C1PRFE_enTR720TR720&oq=Gati%2C+I.+2011.+Abridged+Professional+Manual+For+The+Career+DecisionMaking+Difficulties+Questionnaire+\(CDDQ\).+March+2011+Version.&aqs=chrome..69i57.895j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=Gati%2C+I.+2011.+Abridged+Professional+Manual+For+The+Career+DecisionMaking+Difficulties+Questionnaire+(CDDQ).+March+2011+Version.&rlz=1C1PRFE_enTR720TR720&oq=Gati%2C+I.+2011.+Abridged+Professional+Manual+For+The+Career+DecisionMaking+Difficulties+Questionnaire+(CDDQ).+March+2011+Version.&aqs=chrome..69i57.895j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8) (Erişim Tarihi: 02.01.2019)

Meslek Lisesi Sitesi (2017), <http://www.mesleklisesi.net/meslek-bolumleri/mesleklisesi-bolumleri/14-gemi-yapimi-alani.html> (Erişim Tarihi: 15.04.2019)

EKLER

Ek 1: Itamar Gati'den Alınan Anket Kullanım İzni

CDDQ34-icc-per.doc

Itamar Gati, Ph.D.
School of Education, Hebrew University, Jerusalem, ISRAEL

e-mail: itamar.gati@huji.ac.il

Fax: (+972)-2-5882084

If you agree to the following conditions, please sign the attached statement, indicate the number of copies you desire to reproduce for your goal, and send it to me by e-mail or fax it to the number above. When I receive the signed copy I will send you a copy of the CDDQ along with your copy of the signed permission slip that will allow you to reproduce the instrument. Please limit requests to no more than 1000 at a time. If you need more, please let me know. Permission expires one year after it is granted.

Note: The instrument must be reproduced in its entirety. Permission to reproduce separate items is not granted.

1. I agree to reproduce the instrument in its entirety with no changes in content of format.
2. I agree to include the copyright statement shown on the instrument. Please add that it has been reproduced with the permission of the authors.
3. I will share the results of my research with Gati and Osipow and provide specific data for secondary analysis with the understanding that appropriate credit will be cited.
4. This permission to reproduce is limited to this occasion; permission expires in one year from the date of the permission letter; permission is limited to 1000 copies; future reproduction requests must be specifically and separately requested.
5. Foreign translations must be back translated into English and approved by Osipow or Gati.

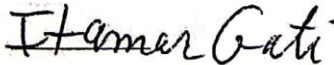
I agree to the above conditions:

Name: Volkan FİDAN Date: 30.05.2018 e-mail: volkan.fidan@ege.edu.tr

Signature Fax: 0232 752 00 15 Tel: 0541 423 0809

Address: Ege Üniversitesi Urla Denizcilik Meslek Yüksekokulu. İskele Mah. İskele Cad. No:37
İskele - Urla - İzmir

Sincerely,

Itamar Gati, Ph.D.

Permission is not granted without the signature of Itamar Gati in this space.

te\cddq-per-icc.doc

Ek 2: İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan Anket Uygulama İzni

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :12018877-604.01.02-E.18830958
Konu : Araştırma İzni

10.10.2018

Sn: Volkan FİDAN
Atatürk Mh. 2184 Sk.No:4 İskele-Urla/İZMİR

- İlgi: :a)MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22/08/2017 tarihli ve 355862610.06-E.12607291 sayılı yazısı (Genelge 2017/25)
b) 28/09/2018 tarihli dilekçeniz.
c)Valilik Makamının 09/10/2018 tarihli ve 18796957 sayılı Oluru.

Müdürlüğümüz Güzelbahçe İMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 60. Yıl Anadolu Lisesi, Urla Hakan Çeken Anadolu Lisesi, Konak Çınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde "Meslek Seçiminde Kariyer Karar Verme Zorlukları: İzmir İlindeki Anadolu Liseleri ile Meslek Liseleri Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma " konulu tez çalışmanız için kullanacağınız ölçekleri uygulama isteğiniz ilgi (c) Valilik Onayı ile uygun görülmüştür.

Araştırmanın tamamlanmasından itibaren en geç iki hafta içinde Araştırmanın Teslimine İlişkin Taahhütname Tutanağı doldurulup, araştırmanın CD'ye aktarılması sağlanarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

İlker ERARSLAN
Müdür Yardımcısı

- Ek:
1- Valilik Onayı (1 sayfa)
2- Araştırma Değerlendirme Formu
3- Anket Formları (3 sayfa)
4- Taahhüt Formu (1 sayfa)

**Aslı ile Aynıdır
5070 sayılı yasa ile
elektronik olarak imzalanmıştır.
30 Ekim/2018/20**

Fevzi Paşa Mh.452 Sk.No:15Strateji Geliştirme Hizmetleri 1 Bölümü Konak/İZMİR
Elektronik Ağ: izmir.meb.gov.tr
e-posta: strateji35_1@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: N.GÜR
Tel: (0 232) 280 36 31

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 2ec7-d363-3a9d-a6f7-2327 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 3: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Alınan Anket Uygulama İzni

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

Sayı : 57485104-302-15-06/12233
Konu:

19/09/2018

İLGİLİ MAKAMA

Volkan Fidan, Enstitümüz Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği anabilim dalı Denizcilikte Emniyet, Güvenlik ve Çevre Yönetimi tezli yüksek lisans programında kayıtlı öğrencimiz olup, halen tez aşamasında öğrenimine devam etmektedir.

Adı geçen öğrencimiz "Meslek Seçiminde Kariyer Karar Verme Zorlukları: İzmir İlindeki Anadolu Liseleri İle Meslek Liseleri Son Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma" konulu tez hazırlamaktadır ve bu konuyla ilgili anket çalışması yapmak istemekte, çeşitli bilgilere ihtiyaç duymaktadır.

Adı geçen öğrencimize gerekli yardımın sağlanması hususunda gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

Ek: Anket İzin Dilekçesi
Uygulama/Araştırma İzin Dilekçesi
Anket Örneği

Adres : Tınaztepe Yerleşkesi 35390 Buca-İZMİR
Tel : (0 232) 301 87 60 - 453 75 83
Faks : (0 232) 453 02 66
E-Posta : sosyalbil@deu.edu.tr
Erişim : www.sbe.deu.edu.tr

Bilgi İçin :
Alev PİŞKİN
Öğrenci İşleri Bürosu
Tel : 0.232.3018788